

Z katolických missií.

Podává

Maxmilian Weinberger,

vikář při dómě v Brně.

Na řece Ogove.

Črta z missií afrických.

Země a její obyvatelé.

Jedna z větších řek západoafrických, které ústí do Atlantského oceánu, je Ogove. Země ležící na obou březích řeky je osadou francouzskou a nazývá se v zeměpise „Francouzským Kongem“, ježto jižní její hranicí je řeka Kongo.

Na horním toku Ogove, mezi 11. a 12.º vých. délkou, sotva několik minut jižně rovníku sídlí černošský kmen „Aduma“. Území, ve kterém obývá, zdvíná se do výše 200—250 m nad hladinou mořskou a náleží k nejkrásnějším a nejúrodnějším krajinám francouzského Konga. Příroda neztrácí tam nikdy svého zeleného hávu; nepřetržitě pokrývá se půda nadmíru vydatná bujnou zelení a skýtá svým šťastným obyvatelům hojnost chutných a záživných plodin. Zdá se, jakoby štědrá ruka Stvořitelova byla svými dary plýtvala, když je byla v tomto dosud skoro neznámém koutě světa, rozdávala.

Zvláštního půvabu dodávají krajině stinná údolí, hluboké řeky na vodu bohaté a stráně věčně zelené. Když cizinec za jasného dne vystoupí na tu neb onu výšinu a rozhlédne se kolem, tu překvapen a dojat překrásnou vyhlídkou div nepadne na kolena svá a nezvolá se Žalmistou Páně: „Hory i pahorky, dobrořečte Hospodinu!“ Temný tajuplný prales skrývá v nitru svém na tisíce půvabů a krás pro chodce, jenž se byl uchýlil do stínu jeho a nesčetné radosti pro lovce, jenž tam nalézají ohromné množství zvíře všeho druhu.

Ke svahům, které se sklání na břehy Ogove a jeho přítoků, přiléhají četné osady domorodců uprostřed polností dobře obdělaných. Střediskem každé dědiny je obecní chata, kde zasedají starešiny s pohlavárem v čele, a hned vedle místo, kde se konají obřady pohanské modloslužby. Každá osada je obehnána „palisadou“ t. j. kolovou ohradou, která se ve válce úplně uzavírá. V míru vychází se z dědiny jediným úzkým průchodem.

Podnebí je nadmíru zdravé a příznivé. Zimnice a jiné nemoci, které jinak v horkých krajinách zle řádívají, jsou tam neznámy. Domorodci umírají pravidelně sešlostí věkem. Choroby plicní se sice tu a tam vyskytují, ale mívají svou příčinu v neopatrnosti nemocného. Evropané podnebí brzy přivyknou a zřídka jenom churaví. Teploměr nevystupuje skoro nikdy nad 32° R a spadá za suchého počasí na 15° R. Průměrná teplota činí 20—30° R. Ráno a večer ochlazuje rozžhavený

vzduch svěží vánek mořský a noci jsou obyčejně mírně chladné.

Rok dělí se na dvě období, suché a deštivé. Mezeru mezi oběma vyplňuje úplné sucho, které však jenom asi tři týhodny trvá. Období suché, zima to domorodců, trvá od začátku června do konce září. Za celý ten čas slunce skoro nikdy nesvítí, obloha je stále šedá, půda nedostávajíc potřebné vláhy, vysychá a puká, rostlinstvo vadne. Řeky nejsou v tomto období splavny, čluny leží na břehu a domorodci odkládajíce vesla, hledí si rolnictví. Mužové kácejí stromy, ženy žnou trávu. Zahrady se překopávají a černoch trpělivě čeká, až nastane doba deště a setby.

Hlavní a největší řeka, která protéká územím Adumů, je Ogove. Jsouc po větší část roku splavná, jest jedinou drahou, která území Adumů spojuje s mořem a kterou tam docházejí zprávy ze světa. Bárky plavící se po řece jsou většinou obchodní. Plavba po Ogove je místy nebezpečná; pod vodou skrývají se ostrá skaliska, jinde jsou plavbě na závalu nebezpečné peřeje. Jediní domorodci dovedou svými lehkými čluny vyhnouti se nebezpečným místům, nebo bez úrazu přes peřeje se přepraviti. Přes to potřebují 25—40 dní, aby cestu až k ústí řeky téměř 700 km dlouhou urazili.

Mezi plodinami polními zaujímá pro svůj užitek první místo banán. Adumové znají a pěstují toliko jeden druh banánů, tak řečený banán rajský (*musa paradisiaca*). Rostlina podobá se palmě a bývá až 6 m vysoká, s listy asi 4 m

dlouhými a $\frac{1}{2}$ m širokými. Plod bývá jako některé naše zemáky nebo okurky ohnutý a 15—20 cm dlouhý. Když se byly plody otrhaly, uřízne se stonk a kořeny vyhánějí nové výstřelky, které již za čtvrt roku stávají se plodonosnými. Banány sázejí se obyčejně na pasekách ve stínu košatých stromů. V sadu majícím 100 □ m v objemu rodí se ročně průměrně 2000 kg banánového ovoce. Rostlina je pro domorodce velkým dobrodiním Prozřetelnosti; její plody jsou hlavní ba národní potravou Adumů. Zřídka požívají se syrové; pravidelně se vaří nebo pekou v popeli. Někdy požívají se rozdrobené a palmovým olejem omaštěné. Kromě plodů je užitečna i celá ostatní rostlina. Květy zavaňují se jako zelenina, listů užívá se jako ubrusů, talířů, záclon a obalů, z žil listových zhotovují se lana, šňůry i papír; z kořenů, ovoce a šťávy stonkové upravují se rozličné léky.

Rostlina v oněch krajinách neméně důležitá je maniok (manihot utilisima). Peň její dorůstá nezřídka výšky 3 m, kořen bývá asi 1 m dlouhý a až 25 cm tlustý, váží i 15 kg a obsahuje mnoho škrobu. Podivno, že škrob je jedovatý. Domorodci jed odstraňují a dobývají z kořene látku naší kuchyňské soli podobnou, která pak pode jménem soli maniokové do okolí se vyváží. Mimo to roztloukají kořen na mouku a pekou z ní chléb. Evropané vyrábějí z kořene škrob.

Mimo banán a maniok pěstuje se v území Adumů podzemnice, (zemský ořech) (arachis hypogaea). Je to rostlina podivná. Když byla odkvetla,

zaryjí se lusky do země a tam uzrávají ve veliká olejovitá a velmi výživná jádra. Evropský průmysl vyrábí z nich olej. Adumové sejí rostlinu jen pro svou domácí potřebu. Jádro se buďto praží nebo drobí. Bohatí domorodci přidávajíce někdy k rozdrobeným jádrům kuřátko, připravují si tak pokrm, jakým by ani labužnický Evropan nepohrdl.

Neschází ovšem v území Adumův ani královna afrického rostlinstva, palma. Domorodci nemají však smyslu pro krásu její, jim se více zamlouvá užitečné její ovoce. Z něho vyrábějí způsobem velmi jednoduchým palmový olej, ve kterém vlastně záleží všechno jejich bohatství. Palmové ořechy se uvaří, vláknaté maso se vyloupá, rozkrájí a v nádržce vodou naplněné rozdrtí; olej vyplove na povrch vody a slévá se do menších nádob. Má barvu tmavočervenou, chuť pro Evropana mdlou, skoro nepřijemnou. Z nafíznutých kmenů palmových vytéká sladká šťáva, z níž se připravuje palmové víno. Tak zužitkuje domorodec na palmě všecko: ovocem se živí, olejem pokrmy své mastí, vínem se obveseluje, z jemných listových stonků si připravuje výborný salát, větvemi a listy kryje svou chatu.

O obchodu domorodců nelze říci mnoho radostného; provozuje se skoro výhradně zbožím lidským, otroky. Vývoz a prodej rohožek, palmového oleje a kaučuku je nepatrný. Dováží se sůl, stělný prach, sklo, perly, látky, ručnice, nože a domácí nádobí, od hrnce, okolo kterého sedává hladová rodina, až po lžici, které užívá černocho

ponejprv, má-li se oženiti. Z evropského zboží má největší odbyt sůl, stělný prach a látky.

Průmysl stojí na stupni nízkém; přes to dovedou Adumové spracovati železo pro své potřeby; kují na př. své oštěpy, sekyry a nože. Nemenší zručnost jeví ve zhotovování lehkých člunů a vesel, zástěr, sítí proti moskytům, rohožek a pletených košů.

Adumové mají i značné nadání hudební a od přírody krásný, silný hlas. Celý den zaznívají jejich písně na horách, řekách a v údolích. Žádná práce nekoná se bez zpěvu. Adumové nečiní nic, aniž se zpěvem ku práci povzbuzovali. Nástrojů hudebních nemají však mnoho. O slavnostech smutečných tlukou na tamtam, nástroj to našemu bubnu podobný a v celé Africe rozšířený, o radovánkách a zábavách, často i v prázdnu chvíli, drnkají na kytaru t. j. nástroj, jenž se sice naší kytáře podobá, ale lahodných zvuků nevydává. Takových kytar je v každé vsi mnoho a jsou dvojitěho druhu. Některé pozůstávají z vyhloubeného, soškami ozdobeného dřeva, přes které natažena jest jemná kůže z gazely a přes kůži několik suchých vláken rostlinných. Jiné záležejí z dlouhé bambusové hole, která upevněna jest na tykvi v polovici přefíznuté; dvě nebo tři vlákna lianová silně natažená ohýbají bambusovou hůl na způsob luku; hudebník opře tykev o své rámě, drnká struny a popěvuje si k tomu svou písničku. Kmen Pahuinů Adumům příbuzný užívá dokonce nástroje podobného klavíru. Je to vyhloubený kmen, přepažený bambusovými tyčkami

různé délky a tloušťky. Kolik tyček, tolik různých zvuků. Hudebník zasedne ke „klavíru“, tuče bambusovou holí na tyčky a vyluzuje tak nejrozmanitější toniny.

Adumové mají svůj zvláštní ráz tělesný. Jejich výška přesahuje obyčejnou prostřední míru. Tělo je dobře vyvinuté a úhledné, paže silny, nos tupý a čelo na zad stlačené. Z jejich bystrého vzezření lze souditi na značné duševní nadání a jejich přirozená výmluvnost vzbudila by úžas i nejnvýmluvnějšího advokáta. Skrovné jsou ovšem jejich vědomosti přírodní. Jest jim na př. povědoma schopnost některých těles přenášeti zvuk z místa na místo. Za tím účelem spojují dvě prázdné plechové krabice strunou na způsob telefonu a dorozumívají se tak mezi sebou ze značné vzdálenosti. Z malých skofápek tykvvových zhotovují baňky, jimiž pak léčí nemocné. Pozorujíce hvězdy na nebi, dávají jim jména svým pojmům přiměřená. Venuši jmenují „hvězdou pastýřů“; tatáž hvězda jako jitřenka nazývá se „atonde-ibanga“ t. j. hvězda, která miluje jitro a jako večernice sluje „atonde-nholu“ t. j. hvězda, která miluje večer. Souhvězdí Orionu nazývají „nkon do mbya y' araro,“ t. j. krásný průvod tří (hvězd). Plejady nazvali „obota ndyagoni n' avana“ t. j. slepice se svými kuřátky; mléčnou dráhu „okaüo n' tyanda n' énomo“ t. j. hranice suchého a deštivého počasí. Jsou jim známy také planety a poněvadž mění na nebi svá místa, slují „rozvedené ženy, které hledají jiné muže.“ Meteory nazývají „hvězdami bůžků,“ ježto mají do sebe

coś tajemného. Měsíce připisují velký vliv na povětrnost; jednou přináší déšť, jindy vedro, jindy bouři atd. Měsíce-li ubývá, nesázejí se nikdy zeleniny, ježto by se nedařily; roste-li však měsíc, rostou i plodiny výborně.

Jako mnozí jiní národové tak odívají i Adumové dobrá naučení v roucho bájek. Jednou večer po práci — vypravuje missionář P. Lejeune¹⁾ — prosili mne moji černí dělníci, abych jim vypravoval pohádky. Vypravoval jsem jim tedy o „červené karkulce,“ o „zakleté princezně a hloupém Honzovi,“ o „perníkové chaloupce,“ o „maceše a kolovratu“ atd. Na konec povídám černochům: „A jestli pak také vy umíte pohádky?“ Hlásili se, že ano. „Tož vypravujte,“ pravím jim. Z vděčnosti jal se mladý černoch, Marek jménem, vypravovati tuto bájku:

„Byli jednou slon, hroch a želva. Slon potkal jednoho dne želvu. Již chtěl ji zašlápnouti, ale bylo mu jí líto a řekl: ‚Mizerné zvíře, jdi mým nohous z cesty! Kdyby mně nebylo tebe líto, rozdrtil bych tě.‘ Želva odpověděla: ‚Slone, ty jsi velký, ale to je také všechno. Tvou silou opovrhují a myslím, že jsem silnější tebe.‘ Sotva to řekla, šel tudy hroch a oslovil želvu rovněž tak opovržlivě jako prve slon. Avšak želva nezůstala ani jemu odpověď dlužna a potom pravila: ‚Věc je zcela jednoduchá. My tři zkusíme svou sílu. Ty, slone, jsi nejsilnější na zemi, a ty, hrochu, jsi nejsilnější ve vodě. Nuže dobře, zde je lano; slon potáhne za jeden konec na zemi, hroch pak

¹⁾ Čti Ležön.

za druhý ve vodě, já pak potáhnou uprostřed vám oběma na vzdory. Pohnete-li mnou z místa, jste silnější vy; ne-li, pak jsem zvítězila já.' Stalo se. Slon táhl za jeden konec, hroch za druhý, oba ze všech svých sil; ale jejich síly se navzájem vyrovnaly a účinek jejich se zrušil, kdežto želva se na svém místě ani nepohnula. Naučení: Slepá sfla a pýcha nic nespraví; chytrost je obě předčí."

"Výborně! Výborně!" volali černoši tleskajíce rukama. „A kdo ví ještě nějakou pohádku?“ já na to. Přihlásil se jiný rovně mladý černocho jménem Jakub, a vypravoval:

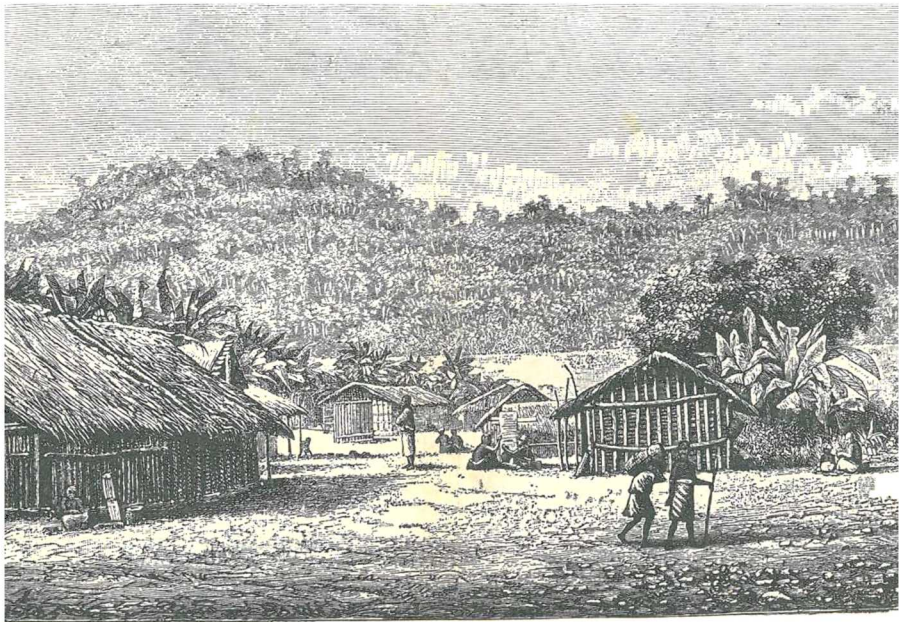
„Byli jednou pardál, veverka a želva. Všichni tři, zvláště pak lenivá želva, měli hlad. ‚Spojme svou sflu, zručnost a lstivost,‘ pravili mezi sebou, ‚a pojďme spolu na lov!‘ Pardál vyšel na lov první, prochodil lesy, poušť, hory a jeskyně, ale nenalezl žádné kořisti. Krvežíznivý dravec nepřinesl domů nic leč několik škvřát. I řekla veverka želvě; ‚Naličme zde dokola oka a potom budem hráti na kytaru a při tom zpívati a tančiti!‘ — ‚Dobře,‘ odpověděla želva, ‚zpívejme tedy a tancujeme!‘ I rozléhal se široko daleko zpěv a šumot taneční. Zanedlouho přišla divoká svině, aby viděla, co se to děje, uvázla v oku a zadusila se; podobně antilopa, opice a dikobraz. ‚Hejsa, sestro želvo, jaké my to máme štěstí! Dejme se honem do vaření, prve nežli náš přítel pardál se vrátí!‘ Stalo se. ‚Dnes nepotřebujeme ani polévky ani omáčky. Máme dost masa a polévku si vlejme do našich láhví tykvových!‘ Nyní vrátil se také pardál, žasl nad bohatou

kořistí svých přátel a styděl se, že sám tak málo ulovil. Byl by nejraději zvěřinu i se svými přáteli sežral, ale bál se, aby nebyl obelstěn, a chtěl tedy sám lstí o to se pokusiti. ‚Přátelé,‘ pravil, ‚máme daleko domů a tam očekávají nás děti, příbuzní, starý otec a stará matka. Obávám se, že ulovená kořist pro ně a pro nás nestačí; neboť strojme-li hostinu, vedeme si po královsku. Víte co, pojďme dnes na hon ještě jednou, abychom aspoň nějaký zákusek na cestu ukofistili.‘

Veverka i želva byly srozuměny a vydaly se tentokráte na čekanou. Pardál zůstal sám a kořist zatím rozdělával. Do koše veverčina, jenž byl označen pérem z koroptve, dal všechny kosti, do koše želvina, jenž označen byl pérem kohoutím, všechny kůže, svůj pak koš označený pérem z papouška, naplnil masem až po vrchovato.

Večer vrátili se oba až příliš důvěřiví lovci bez kořisti a zpozorovali ihned úskok svého druhu. ‚Ano, já sám zúmyslně jsem vše tak rozdělil a všechno maso dal jsem do svého koše,‘ pravil pardál drze; ‚kdyby nás cestou někdo přepadl, kdo potom z nás tří dovede se nejlépe brániti? Patrně já!‘

Tak vydali se všichni tři se svými koši a tykvo-
vými láhvemi na cestu k domovu. O polednách pravila želva: ‚Je to vedro! Jaké to štěstí, že mám ve své láhvi dobrou kapku!‘ Po té napila se výborné polévky a veverka učinila totéž. ‚Dejte se mi také napítí!‘ zvolal pardál, uchopil obě láhve a vypil je. ‚Pane, to nechutná špatně,‘ pravil, ‚ale odkud pak máte tento nápoj?‘ — ‚Pramen

Vesnice Adumů v západní Africe

je zde na blízku,' pravila želva, 'našly jsme jej včera náhodou, když jsme byly na lovu. Tu je stezka, která tam vede. Nejprve rovno v před, později v pravo, potom v levo, a tak jej najdeš.'

Pardál postavil svůj koš a utíkal, aby svou láhev naplnil. Tu pravila želva k veverce: 'Nech mu koš s kostmi; my pak vezměme ten jeho a schovejme se rychle v mém domku, který je zcela na blízku.' Zatím utíkal pardál nejprve rovno v před, potom v pravo a konečně v levo, pramene však nenašel. Vrátil se tedy a našel koš s kostmi. Vztekem se třesa, pronásledoval oba chytráky a našel brzy jejich přibytěk. Zasklepal na dvéře a dvéře se otevřely. Ale otvor byl tak těsný, že nemohl dovnitř a z hloubi díry volala naň želva: 'Cendore nyo, ko tonda' (Co nechceš, aby ti činil jiný, nečiň také sám jinému), a veverka se zachechtala řkouc: 'E ena gonammbu e dyona go bosho.' (Kdo se směje naposled, ten se směje nejlépe.)"

„Výborně! Výborně!“ voláno opět ze všech stran. „Ještě jednu pohádku! Na spaní času dost!“

„Děti“, dokládá P. Lejeunes, „jsou všude jednaké. Pohádky jenom a zase pohádky! Tehdy však bylo již pozdě večer a proto jsem řekl: ‚Pro dnešek dost! Vykonejte večerní modlitbu a pak na lůžko!‘“

Z uvedeného zřejmo, že černoši nejsou tak na hlavu padlí, za jaké je často máme, a že nezasluhují, aby se s nimi tak opovržlivě nakládalo, jak to činí mnozí Evropané.

Zvyky a náboženství Adumův.

Oděv Adumů je prajednoduchý: zástěra okolo kyčlí, košile a u mužův i klobouk nebo čepice. Ženy hledí si třepek. Z vlasů si dělají vysoký drdol a okrašlují kouskem sukna, jež asi od té doby vody nevidělo, co z továrny v Manžestru nebo Liverpoolu odvezeno bylo. Někdy splétají si vlasy ve dva pletence a na konce obou zavěšují skleněnou kuličku. Celý účes je důkladně namazán palmovým olejem a zavání vůní v pravdě africkou. Šíjí zdobí těžký řetěz kovový a v ušních dírkách trčí po kousku dřeva Mosazné kruhy na nohou a ramenou chřestí tak, že z velké vzdálenosti je slyšeti, že ženy adumejské se blíží. Mimo to tetují se nejen v obličejí, ale často i na celém těle a líčí se o domácích slavnostech tak, že ebenová pleť kožní poukřiklavými barvami úplně zmizí.

Život ve vsi neposkytuje nic zajímavého. Zaměstnání mužů je prajednoduché; celý Boží den nedělají vlastně nic. Zatím co ženy obstarávají domácnost, sedí páni manželé v obecní chalupě okolo ohně, hovoří, kouří, smějí se, vypravují si navzájem svá dobrodružství na lovu a ve válce. Často zavádějí řeč i na bělochy a jejich štědrost, nemají-li jiné látky, i na počasí, déšť a povětrnost, a není-li látky docela žádné, mlčí a dumají. Zatím válí se děti u chatrčí v písku a zde onde dívá se na dovádění rozverných mládeže dědoušek, opíraje se zády o dvéře své chalupy. Výrostci chytají ptáky, vybírají ptačí

hnízda nebo loví ryby. Starší děvčata pomáhají matce v domácnosti.

Obydlí Adumů jsou čtyřhranná a staví se z kůry stromové; střecha záležející ze širokých lupenů spočívá na čtyřech kolech. Dvěře jsou nízké; vstupujícímu dovnitř, kam sotva několik paprsků z venčí proniká, jest hluboce se ohnouti, nechce-li hlavou naraziti na veřeje. Z chaty vychází nepřijemný zápach, neboť uvnitř žijí mužové i ženy, děti, ovce a drůbež svorně vedle sebe. Obvykle je chata rozdělena na dvě místnosti nízkou, dřevěnou ohradou. Domácí nářadí pozůstává z několika lůžek z bambusového chrastí, jedné nebo dvou židlí, bedny, hrnců a sošek bůžků. Stěny zdobí ručnice, několik oštěpů, nožů, sekyr a prastará dýmka rodinná, ze které bylo již několik pokolení vonný kouř tabákový ssálo. Má-li kdo u své chaty zahrádku, několik ovcí, slepic a otroků, pokládá se za statkáře; má-li mimo to dva čluny, na nichž provozuje obchod, pak je Rotšildem své osady.

Svou povahou je Aduma lenivý; jenom největší bída dohání jej, aby celý rok na té neb oné stanici missijní nebo při francouzském faktorství pracoval. Avšak ani tehdy se prací nestrhá; pracuje co možná pomalu a stěžuje si neustále, že je prací přetížen a nařiká, že namáhavá práce jistě jej usmrtí. Mimo práci je však bystrý a hbitý jako rtuť, avšak nestálý a vrtkavý. Dnes je na př. v nejlepší míře, zítra bez všeliké příčiny těžkomyslný a pln starostí. Jestliže se mu místo, kde jeho chata stojí, více nelíbí, zboří ji a odstěhuje se jinam.

Společenského ducha mezi Adumy není; každá rodina žije sama pro sebe, nestarají se o své okolí. Přes to pomáhá soused sousedovi, upadl-li který z nich do bídy a nouze a prosí-li za pomoc a příspěvek. Ano i cizinec má přístup do každé chaty a rodina-li právě obědvá, může směle přisednouti a jak říkáme se přiživiti, aniž koho o to požádal. Zvláště pohostinní jsou Adumové k bělochům, vědouce dobře, že ani nejnepatrnější službička jim prokázaná nezůstane bez odměny. Darují-li však bělochovi na př. ovci, slepici anebo několik banánů, jest pak onomu dar takový desateronásobně zaplatiti, neboť dárce přichází pak denně k obdarovanému na žebrotu.

Sňatky mezi Adumy jsou vlastně smlouvami obchodními; ženu lze dostati za několik set franků.¹⁾ Dospělé dívky nebývají ani tázány, zda ke sňatku svolují čili nic, ale prodávají se jednoduše tomu, kdo nejvíce podává. Znechtí-li se žena manželu pro jakoukoliv příčinu, vrátí jí tomu, od koho jí koupil, i s penězi. Svazek bambusových tyčí ležících u chaty udává cenu koupené ženy. Muž je neobmezeným jejím majitelem. Na ženě spočívá všecka práce v zahradě a na poli, jí jest nositi všecka břemena. Často viděti oba, kterak se vracejí s pole nebo lesa: muž si vykračuje s puškou na rameni, žena vedle něho pod tíží břemene ohýbá se až k zemi. Surovci ani nenapadne, aby jí aspoň chvilčkama pomohl břímě nésti. I mnohoženství je mezi Adumy rozšířeno a v poslední

¹⁾ Frank platí asi tolik jako koruna.

době skoro zevšeobecnělo, ježto Evropané jejich služby hojně odměňují. Čím více kdo má žen, tím větší čest pro něho.

Sňatky se uzavírají beze všech slavností; žena přišedší do nového domova obětuje domácím bůžkům pokrm, ježž byla sama připravila, aby práci její žehnali a četného potomstva jí uštedřili. Obřad tento však jí nebrání, aby hned po první manželské hádce, nebo po první ráně, již byla od svého manžela dostala, prchla do rodné chatrče. To se ovšem p. manželu nelíbí. Aby tedy ženušku k návratu přinutil, požene ji před soud. V určitou hodinu shromáždí se rozvadění novomanželé s příslušnými svědky a obhájci v chalupě pohlavárově. Nejprve hájí manžel své věci; líčí veškeren svůj dosavadní život od malička, chlubil se svými dobrými vlastnostmi a ctnostmi a dovolává se i svých šlechtných předků, jižto byli jaktěživi nikomu neublížili. Za dlouhého vypravování nemůže se drahá jeho polovice dočkat konce a neustále skáče mu do řeči křičíc: „Ano, je to pěkný manžel, tyran je to, plechého šatu mi nedá, za to bití dost. Umírám hladu, nedá mi banánů, ani tabáku. Nenávidím ho, nechci ho, on mne ještě zabije!“ Avšak ani p. manžel nemlčí. Bráně se proti výčitkám své drahé polovice odpovídá: „Má žena je dračice, lenošná, mlsná, klevetnice a ohyzdná jak...“

Po vzájemných výčitkách následuje prudká hádka. Rozvadění manželé křičí a navzájem si vyhrožují, provázejíce řeč svou živými posuňky. Všichni přítomní míchají se do hádky, ale nikdo

jich nedbá; každý snaží se za všeobecné vřavy ostatní překřičeti, aby řeči své dodal váhy. Hádky končí pravidelně všeobecnou pračkou; málo kdy podaří se někomu z rozvážnějších sousedů sporné strany uchlácholiti. Teprv když se byli všichni vykřičeli a navzájem si natloukli, nastává mezi manžely smíření; přítomní podělí se navzájem několika dárky a vrací se domů, aby možná již následujícího dne podobného výjevu byli očitými svědky a po případě i účastníky. Takový je domácí zvyk a mrav.

Slavnosti pohřební konají se s velikou okázalostí. Jakmile někdo z domácích zemřel, táž se pozůstalí členové rodiny domácích bůžků, kdo duši nebožtíkovu snědl. Mrtvole zatlačí se oči a natře se červenou jakousi látkou; toutéž látkou zacpou se uši, nos a ústa. Byl-li nebožtík bohat, zašije se do pěkné ložní přikrývky, chudák do rohožky. Mrtvola se v chatě vystaví; nad lůžkem visí obrázky bůžků, zvonečky, tygří kůže, bývolí rohy a hlemýžďí skořápky. Ženy bíle olíčené krčí se okolo mar a hlasitě nařkají. Za večerního soumraku se mrtvola z chaty vynese a venku postaví; zazní tamtam a všecko pláče. Zanoť se smuteční zpěvy a v ně mísí se odměřené tleskání rukama; v celé vsi a zvláště okolo mrtvoly provádějí se rozdivné tance. Za svítání zanáš se mrtvola zpět do chaty a nářek žen začíná znova. Všecky tyto obřady opakují se po několik dní. Mrtvoly vynikajících pohlavárů zůstávají, ačkoliv již hníjí a nesnesitelně zapáchají, často i přes týden ve vsi.

V den pohřbu zdvihnou mužové bíle nalíčené mrtvolu na ramena a nesou ji zpívajíce do houštiny lesní. Výjev ten má do sebe cosi přišerného. Slunce bylo již zmizelo s obzoru, stíny noční snášejí se hloub a hloub; okamžik ještě a noc přikryla přírodu svým černým pokrovem. Najednou zaplápolají mohutnými plameny četné hranice a okolo postaví se v kruhu mužové. Člověku zdá se, jakoby se byli z podsvětí vynořili zlí duchové, aby prováděli své pekelné tance. Čaroděj vyleze na strom, spustí dlouhé a silné liánové vlákno¹⁾ a za krátko vznáší se mrtvola ve vzduchu. Zaduní temné zvuky tamtamu, zazní tichou nocí přišerné zpěvy smuteční a doznívají v dáli jako chrapot člověka zápasícího se smrtí. Mrtvola spustí se zase dolů a na spuštěnou vrhají se s noží v rukou všichni přítomní, „aby našli příčinu smrti“. Následuje výjev, jenž co do ohavnosti nemá sobě rovného. Za krátko je mrtvola rozkouskována a maso sněženo a z nebožtíka nezbudou než holé kosti.

Stranou nedaleko děsných orgií vaří se zatím ve velkém hrnci skopové maso, kuřata, banány a maniok. Má to býti vlastně hostina pro būžka N'goi, ale ve skutečnosti rozdělí se o vše přítomní mužové. Po skončené ohavné slavnosti pohřební seberou mužové kosti nebožtíkovy a vrátí se do vsi, kde byly zatím ženy přistrojily pro ně novou hostinu. Kostí, které byly ve vařící vodě zbělely, se nyní usuší a natrou pak toutéž

¹⁾ Liána = rostlina cizopasná, jež vyrůstajíc plazí se po kmenech lesních stromů.

červenou látkou, kterou byla prve mrtvola sama natřena. Konečně uloží se ve hliněné nádobě a pochovají se v chýši, načež tanec a zpěvy začnou znovu a trvají do bílého rána. Smutek trvá několik měsíců a každou noc pohřební tance a zpěvy se opakují.

Adumové věří v nejvyšší bytost, ale víra ta je velmi nejasná. Je to bytost dobrá a proto se Aduma o ni mnoho nestará. Nejasná je rovněž mravouka; nicméně činí se rozdíl mezi dobrým a zlým. Aduma věří i v život duše po smrti těla, což zřejmě dokazují slavnosti pohřební svrchu vyličené.

Jak lhostejni jsou Adumové k nejvyšší bytosti dobré, již se nebojí, tak zase uctivě se chovají k bůžkům zlým — fetišům. Uctívají je proto, aby jejich hněv uchlácholili, často však jich užívají také jako strašáků na ženy a děti, aby je v poddanství a poslušnosti udrželi.

Zlých duchů — fetišů je velké množství.

Nejobávanější je N'goi, známý nám již ze slavností pohřebních. Obřady při nich jsou zároveň úkonem přijímacím pro nováčky, neboť modloslužba N'goinova je tajná, o níž ženy, děti a otroci ničeho nevědí. Žena, která by zvědavostí puzena se pokusila tajemství odhaliti, propadá smrti. Vstup do spolku třeba zaplatiti. Jakmile byl nováček jistou částku položil, dostává právo účastniti se průvodu pohřebního a hostiny pohřební. Pod nejtěžšími tresty však ukládá se mu naprostá mlčenlivost. Co o věci víme, dovídáme

se od missionářů a missionáři od černochoů, kteří se byli stali křesťany.

Uctívání bůžka N'goi záleží ve výstřednostech nejhavnějšího lidožroutství; pusté orgie končívají pravidelně hostinou, ze které ženy jsou vyloučeny. Ženám se říká, že ovce, slepice a p., z nichž hostina záleží, pojídá N'goi sám; proto bezpochyby ženy masa ovčího nikdy nejedí. Mimo to nesmějí ženy jména bůžkova ani vysloviti, a bylo-li v jejich přítomnosti vysloveno, zacpávají si uši a co možná nejrychleji se vzdalují. V okamžiku, kdy bůžek vkročí do vesnice, uzavře se ženská část obyvatelstva v chatrčích a nevyjde dříve, dokud nemá jistoty, že bůžek odešel.

Jiný bůžek, Mangongo, uctívá se rovně jenom od mužů jako duch říční. Pod jeho ochranu staví domorodci své časté plavby na Ogove. Plavíce se na místě nebezpečném, kdy lodička zachváčena byvši prudkou vlnou je v nebezpečení se potopiti nebo o skálu se roztříšiti, volají k němu o pomoc. Když nebezpečná místa šťastně, bez úrazu minuli, věří, že bůžek byl síly jejich zdvojnásobil a z nebezpečení je vysvobodil. U bůžka Mangonga Aduma přisáhá; jakmile jméno jeho vyslovil, je slovo jeho naprosto závazné a nesmí pak slibu svého zrušiti. Svědectví Mangongova dovolává se však Aduma netoliko pravdu mluvě, ale i vědomou lež pronášeje.

Ani uctívání Mangonga není všeobecné; ženy jsou z modloslužby naprosto vyloučeny. Právo a čest jí obcovati draze se vykupuje. Slavnostní obřady přijímací jsou tyto: Nejprve zakoupí si

kandidát od čaroděje právo účastniti se tajné modloslužby, načež bývá vyzván, aby se k chýši Mangongově dostavil. Svatyně bůžkova liší se od ostatních obydlí tím, že je poněkud větší. Před vchodem stojí vysoká tyč, která je se svatyní spojena silnou lianovou šňůrou. Žádná žena nesmí pod šňůrou projíti, neboť místo to je posvátné a přístup k němu všem nezasvěceným přísně zakázán. V určitou hodinu nastává modloslužba. Mangongo vystoupí z vody, hřmotně projde dědinou a zanechav po sobě četné stopy uchýlí se do svatyně. Po něm vstoupí tam kandidát, maje oči zavázány. Zatím co se toto děje, rozdělá se v díře k tomu určené hustá kaše na způsob malty, jeden ze zasvěcených chopí se kandidáta a natírá mu maltou, která je promíchána pepřem, oči. Zatím řve Mangongo tak strašně, že se zdá, jakoby to byl ne hlas lidský ale zvířecí. Venku tleskají přítomní rukama a zpívají na počest vznešené božské bytosti. Najednou bůžek zmizí, nově přijatý člen tajného spolku strhne obvazek s očí, ale Mangongo již je v řece. Ještě několik okamžiků viděti, kterak těžká jakási hmota ve vlnách se válí, načež zmizí všecko.

Rozumí se, že všecko je pouhý podvod, neboť Mangongo není nikdo jiný než čaroděj sám, jenž ukryt v posvátné chatrči, vydává onen zvířecí řev. Novému zasvěcenci jest přísahati, že ženám nikdy nic neprozradí a zvláště že se bude míti na pozoru, aby před bělochy něco nevyzval. Kdyby jednal proti své přípovědi, bůžek ho jistě zabije. Ostatně stalo prý se nejednou, že neopa-

trné ženy vyslovivše jenom osudné jméno bůžkovo, od zuřivých modloslužebníků na kusy byly rozsekány.

Také ženy mají svého bůžka jménem Lisimbu, ale mužové smějí též na jeho uctívání podíl bráti. O jeho slavnostech spěchá veškerá ves do lesa. Na určitém místě zhotoví se z banánového košťálu hrubá soška. Oči a ústa se vyvrtají a na místo nosu zasadí se kousek dřívka. Ruce se udělají z hlíny, nohy ze dvou klacků. Kolem této ohyzdy černoši tančí, zpívají a sypou si hlínu na hlavu. Po té postaví se silná tyč palmovým olejem natřená podle vysokého stromu, v jehožto větvích sedí čaroděj, a zarazí se do země. Čaroděj vybědne někoho z přítomných sladkými slovy, aby se po tyči vyšplhal nahoru. Vybědnutý žasne z počátku a diví se, že právě jemu připadl čestný ten úkol, načež poslechne a dá se do šplhání. Ale marná všecka námaha. Dvakrát, třikrát pokouší se vylézt nahoru, ale nadarmo. Vždy začne znovu, ale pokaždé sklouzne dolů, sotva se byl nad úroveň vyšinul.

Toto řádění děje se vždy na blízku vody. Unaveni tancem, zpocení a hlinou potřísněni odeberou se konečně všichni účastníci nočních prostopášností k řece a v divoké směsici vrhají se do vln, načež následuje výjev v pravdě dábelský, který popisovati péro samo se vzpírá....

Dvě třídy obyvatelstva děl se o čest, pověrečný národ udržovati ve spojení s božstvem; jsou to bu-n'ganga t. j. lazebníci, jižto se obírají léčením nemocných a mon-n'donga t. j. kouzelníci.

Ve všech nemocích a útrapách bývá bu-n'ganga volán o pomoc. Lazebník dá si nejprve dobře zaplatiti a pak určí nemocnému ten neb onen lék. Když se léčení podaří, tím lépe; mine-li se účinkem, pokračuje se v léčbě tak dlouho, až se pomoc dostaví. Ovšem kolik přestávek, tolik nových záplat. Lazebník ukazuje rovněž za dobrou záplatu bůžka, jenž duši těžce nemocného sžírá. Běda potom nepřátelům lazebníkovým; aby se totiž pomstil, udá některého z nich rodině nemocného jakožto vinníka, jenž je příčinou jeho nemoci, a domnělému vinníku jest pak velkými penězi usmíření příbuzných sobě vykoupiti. Bu-n'gangové jsou velmi váženi a ještě více obáváni; nikdo netroufá si jim odpírati, vše podrobuje se bezděky jejich vrtochům.

Jednoho dne spatřil jistý missionář na své vycházce do sousední osady shromážděný četný zástup černochoů. Zvědav, co se tam děje, přistoupil blíže. Znamenal sice, že jeho příchod není černochoům vhod, nicméně však zůstal tam a černoši volky nevolky dali se i v jeho přítomnosti do „práce“. Churavý pohlavár Kasangoi hyl povolal lazebníka, aby se ho poradil stran své nemoci. Přítomní černoši stáli ve velkém kruhu kolem a uprostřed seděl nemocný s lazebníkem. Mezi oběma, jižto se na sebe dívali zraky vytřeštěnými, ležela na zemi rozprostřená ovčí kůže a na kůži jakési kouzelné byliny. Najednou zazněl zpěv a tleskání rukama a n'ganga táže se:

„Kdo užírá duši Kasangoi-ovu?“

Všichni okolo stojící volají: „Ohé!“ a tleskají rukama podle taktu.

„N'kumbo (jeho předchůdce) ji pohlcuje.“

„Ohé!“

„Neobětoval mu ani jedině ovce!“

„Ohé!“

„Žádná krev slepičí nepotřísnila jeho hrobu!“

„Ohé! Ohé!“

„Maniok a banán jsou krmí jemu zcela neznámou!“

„Ohé! Ohé! Ohé!“

„Zanechal ti ženy, otroky a jmění, všecko, všecko; ale ty jsi neměl útrpnosti s jeho stínem, tys nevděčným.“

„Ohé! Ohé! Ohé!“

„Dej mu, dej mu, dej mu, a jeho ostrý zub nebude se hlouběji zarývat do tvého hubeného těla; tvé srdce nebude se déle zdátí zlým!“

„Ohé! N'goi, ohé!“

Nyní přehodí lazebník několik bylin přes nemocného, načež zpěv a tleskání se opakuje. N'ganga zabručí ještě několik nesrozumitelných slov a obřad je u konce. Kasangoi podává nejprve lazebníkovi přiměřený dar a obětuje pak nejučtější slepice na hrobě svého předchůdce.

Mon-n'dongové, čaroději, služebníci bůžků, pořádají a řídí slavnosti na počest jejich a přijímají do tajného spolku nové údy. Tato služba ďáblova vynáší jim mnoho peněz a je proto jejich nejhlavnějším a nejmilejším zaměstnáním. Jsou rovněž ve velké vážnosti. Při shromážděních a o slavnostech ověšují se amulety a bůžky své

svatyně. Odznakem jejich hodnosti jsou zelené ratolesti.

V politickém ohledu nelze o Adumech mnoho říci. Každá osada je poddána pohlavárovi, jenž má jistá práva nad svými poddanými: Na př. může jim poručiti, aby vstoupili do služby u bělochů. Nechce-li však ten který poddaný tak učiniti, je mu volno, aby byl jiného mínění, než jeho představený; zkrátka, když nechce, nemusí. Před Evropany vedou si pohlaváři po velkopansku, za tím ovšem účelem, aby dostali větších darů. Byli kdysi tři pohlaváři, kteří skutečně vládli svým poddaným. Jmenovali se: Djumba, Malemba a M'Dumba. Byli postrachem všech Adumů; kdo v soudních věcech byl jist jejich hlasem, měl vždycky pravdu. Od té doby však, co francouzský velitel de Brazza v území Adumů založil vojenskou stanici, vliv pohlavárů zmizel a nyní rozhoduje ve sporných záležitostech francouzské staniční velitelství.

Před lety kvetl v oněch krajinách čilý obchod s otroky. Otrokáři měli své stanice na četných ostrůvcích řeky Ogove. Odtud vycházeli do dědin, kde kupovali muže, ženy i děti, k sobě přivazovali a na své velké čluny nakládali. Vdovy a sirotci bývali nejčastěji obětmi surových těch mravů. Byl-li někdo odsouzen k pokutě peněžitě a nemohl-li zaplatiti, byl prodán sám anebo některý člen jeho rodiny do otroctví. Pravidelně dopravovalo se lidské zboží po Ogove dolů a prodávalo kmenům na dolním jeho toku. V posledních letech francouzská vláda otrokářství bez

milosrdenství trestajíc otroctví sice úplně nezrušila, ale aspoň značně omezila.

Ostatně není otroctví u Adumů tak kruté jako u jiných národů afrických a člověk tu bývá zřídka jenom svědkem oněch děsných výjevů, jaké jsou jinde bohužel až podnes na denním pořádku. Přes to není osud otroků nejen závidění hodný, ale naopak člověka na výsost nedůstojný. Všecky nejtěžší a nejhnušnější práce ukládají se otrokům, kde kdo jimi opovrhuje. Mladým otrokům nedostává se vychování žádného; proto pustnou mravně, tak že se zdá, jakoby znamení hanby nosili na čele. Stojí-li černocho vůbec na nízkém stupni vzdělanosti a mravnosti, stojí otrok jeho v obojí přičině ještě níže; je mnohem prohnanější a úskočnější svého pána. Děti otroků jakoby s mlékem mateřským ssály do sebe náklonnost ke všem nepravostem, jimž černé plémě je podrobena. Nadarmo by se namahal, kdo by chtěl otroka polepšiti; má-li nějakou přirozenou schopnost a dovednost, užívá jí zpravidla ku zlému spíše, nežli k dobrému.

Missionáři.

R. 1883. vyžádal si francouzský místodržitel na Kongu, de Brazza, od apoštolského vikáře oněch krajin, msgra Le Berra, několik missionářů, aby se černošských kmenů na řece Ogove, nových to tehdáž poddaných francouzských, ujali a šíříce mezi nimi víru křesťanskou a evropskou vzdělanost, vládu francouzskou v díle civilisatorském

podporovali. Apoštolský vikář prosbě vyhověl. Dva mladí, horliví missionáři, jižto se byli již na jiných místech s klopotnou prací missijní obeznámili, vydali se 8. června r. 1883. na cestu, dorazili 25. července na své nové působiště v zemi Adumův a tam se usadili.

Nejprve bylo třeba vyhledati vhodné místo pro novou stanici. Hledajíce několik dní našli missionáři místo, kde stojí nynější missijní osada. Za cenu tří košil a staré pušky ponechal jim pohlavár Soku příslušný pozemek. Ale Soku je nestydatý lakomec. Denně chodil potom k chatě bělochů žebrat a nedal se odbýti, dokud nějaký dárek neobdržel, byť to byl i jenom špendlík. Z příchodu missionářů na své území radoval se velmi, říká: „Běloši jsou bohatí a mají šlechetná srdce a nenechají mne zajisté vzdychati nad potupnou chudobou.“ Kdykoli přišel, opakoval pokaždé slova: „Minisse (missionáři), přišel jsem tě navštívit; což pak nejsem tvým přítelem, neprodal jsem ti tohoto pozemku?“ Ale hned na to ukázalo se, kam jeho přátelství míří. „Viz mé staré cary, mé nahé údy,“ stěžoval si, „dej mi soli a prachu!“

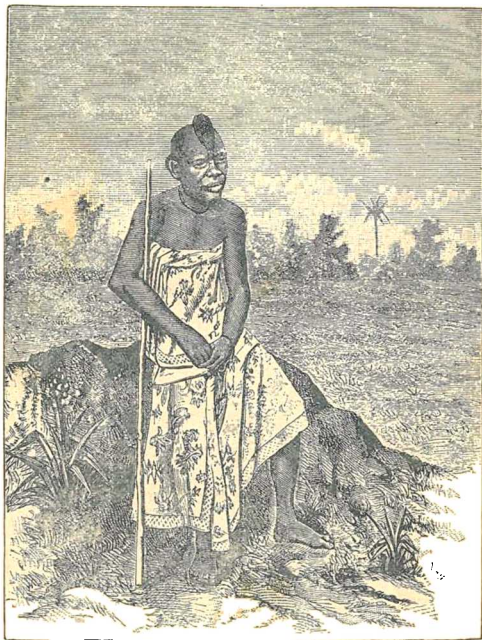
První tři měsíce bydleli missionáři ve stanu. Byli to dnové trpkého strádání. Potravu jim připravovaly ženy černochoů z banánů a manioku. Stěp naplněný nějakou mastnotou byl jim svítilnou. V tamějších lesích je hojnost zvěře, ale missionáři nemohli lovit, neboť neměli ani zbraní ani stfeliva. Na stavbu chaty neměli z počátku peněz. Teprv za přispění francouzské osady na Kongu vystavěli si chatrč, ale jakou? Za krátko vítr

a děšť ubohou chatu tak dopravili, že děrami ve střeše mohl člověk pozorovati běh těles nebeských a za deštivého počasí bylo missionářům skrývati se pod deštníky.

Po dvou letech, když byl počet missionářů o dva se rozmnožil, přikročeno teprv ke stavbě nového, prostrannějšího obydlí, kaple a jiných vedlejších stavení. Obydlí je z prken a 20 m dlouhé a 8 m široké. Vedle stojí škola s chatou pro děti, jídelna, spárna, stolařská dílna, kuchyně a spižárna. Dvůr ohraničuje ovčinec a kurník. Kaple je rovněž ze dřeva a 21 m dlouhá a 8 m široká. Také okolí se změnilo. Neprostupné houštiny zmizely a kolem missijní stanice rozkládají se pěkné sady.

Když se kaple stavěla, přicházeli Adumové ze všech stran, aby spatřili „velký div“, o jakém jim bylo doma vypravováno. Dřevěná kaple vzbuzovala všeobecný podiv a úžas. Mnozí divili se ve své prostotě, odkud jenom běloši obrovský ten strom vzali a kterak jej tak uměle vyhloubili. Jiní chytřejší soudili, že desky již asi v lese tak narostly, aby tak přesně do sebe zapadly. Avšak všichni, chytří i pošetilí, nespokojili se pouze tím, že dovednost missionářů vychvalovali a jejich dílu se divili, nýbrž žádali na konec za svou chválu přiměřenou záplatu. „Neboť u nás Adumů,“ pravili, „je obyčejem, že ten, kdo nějakou neobyčejnou práci vykoná, ostatní za jejich chválu a blahopřání odměňuje.“ Rozumí se, že missionáři neuznali za dobré, tomuto jinak možná chvalitebnému obyčeji se podrobiti.

V den před vysvěcením kaple byl nával
černochoů u missijní stanice veliký. Zvláště na
obrazy nejsvětějších srdcí Krista Pána a Panny

Čaroděj.

Marie hleděli s posvátnou úctou. Dívajíce se na obrazy připadali na roztodivné myšlenky. Obraz sv. Pavla s dlouhou vlnitou bradou zdál se jim představovati P. Bicheta, ve sv. Petrovi s hustým plnovousem viděli P. Dahina.

Po vykonaném posvěcení měl pohlavár Soku ke svým poddaným „stkvělou“ řeč, která jejich souhlasem často byla přerušována. Na konci obrátil se na představeného missie a pravil: „Eh, minisso, pohlížejce na tento dům, jež jsi Bohu vystavěl, řekli jsme si v srdci svém: Jestliže minisso takové věci — ukázal na novou kapli — provedli, mohou zajisté i mrtvé křísiti. Jestliže nicméně tak neučíníte, je toho příčinou, že nechcete. Ano, vy můžete, vy můžete!“ Na tato slova všechno posluchačstvo propuklo v bouřlivý souhlas a volalo jednohlasně: „Ano, vy můžete!“ Otec představený snažil se ovšem nadšené posluchačstvo přesvědčiti, že toliko Bůh má moc nad životem a nad smrtí, ale nadarmo; nikdo mu nevěřil.

Když byla missijní stanice zaražena a kaple vystavěna a posvěcena, běželo missionářům o to, aby černochoy okolo sebe shromáždili, jejich lásku a důvěru si získali a tak pro křesťanství půdu připravili. Práce ta nebyla tak snadná. Jestli Aduma od přírody velmi opatrný a nedůvěřivý; žije v ustavičném strachu, aby nebyl ošizen. Mimo to lpí houževnatě na své staré pověře. Když první missionáři k Adumům přišli, vypukla náhodou nakažlivá nemoc a mnozí z nich umřeli. Missionáři ovšem nemocné ošetřovali, vyučovali

a umírající křtíli. Odtud rozšířila se pověst, že missonáři přišli, aby černochoy zabíjeli a jejich duše pojídali. Jenom stěží a teprv po dlouhé době podařilo se missonářům pošetilé černochoy o lichosti a bezpodstatnosti rozšiřovaných bájí přesvědčiti.

Jindy zase dalo se za suchého počasí ročního, kdy práce v zahradách a na polích jsou v plném proudu, do deště. Hněv černochoů snesl se ovšem na missonáře. Jejich působením dostavil prý se dešť v dobu tak nevhodnou, práce zahradní a polní přerušeny a v zápětí bude následovati hladomor. Podle jejich mínění potřebovali missonáři deště, aby změkla půda a tak koly na stavbu missijních stavení do země mohly býti zaráženy. Bylo třeba mnohého domlouvání a vysvětlování, aby černoši nabyli rozumu a se upokojili.

Jenom znenáhla poznávali divoši, že missonáři k nim přišli v úmyslu nejlepším, že nemají žádných sobeckých záměrů, naopak že jejich vlastní dobro duševní i tělesné jim leží na srdci. Ovšem u dospělých nebylo možná již pořídití mnoho. Jsou oddáni mnohým nepravostem a je těžko od starých pověrečných zvyků je odvrátiti. V té příčině jesti missonářům spokojiti se aspoň tím, že je připravují na smrt na loži smrtelném. A práce jejich nebývá nadarmo, neboť případy, že by umírající černocho odmítl náboženskou útěchu, jsou velmi řídké.

S úspěchem mnohem větším pracovali missonáři o výchově dětí, ač i tu nebylo a není

bez nesnází všeho druhu. Dětem bylo zpočátku velmi těžko zvykati kázni a spořádanému životu. Aduma miluje snad ještě více než jiní černoši svobodu a nevázanost. Byť i třeba neměl čeho jísti a bídnými cáry se odíval, miluje nicméně svou rodnou ves nade všecko. Nerád ji opouští a touží i potom co možná nejdřív k rodnému krbu se navrátiti. Povážíme-li pak, jak lehkověrní jsou černoši a jak rozdivné pověsti o missionářích před jejich příchodem kolovaly, pochopíme, jak nesnadno bylo děti v missii pohromadě udržeti.

V prvních dni byly děti celkem spokojeny, všecko zdálo se jim býti novým a pěkným, měly dost co jísti, dostaly po nové zástěrce a zdálo se, že na rodnou chatu zapomínají. Ale najednou dostavila se touha po domově, kterou Aduma nazývá „hladem po rodné dědině“. Dětem se stýskalo, žalovaly brzy na to, brzy na ono, nic nebylo možná jim udělati po chuti, ba i strava byla jim příliš skrovná a nechutná. Jednoho krásného jitra jedno prchlo, druhé následovalo a za krátko bylo jich 12 na útěku. Na štěstí zakročili rodičové sami a uprchlíky nazpět přivedli. Zpočátku byly plny strachu, ale nyní už si u nás tak zvykly, že na útěk ani nepomyslí. Naopak jsou velmi pilné a poslušné. První čas dopouštěly se často lži i krádeží, ale byvše po každé přísně potrestány brzy sobě tyto a podobné zlé náklonnosti odvykly. Celkem jsou nadané, ale na duševním vzdělání jim mnoho nezáleží. Za to milují tím více hudbu a zpěv a

této dobré vlastnosti jejich používají missionáři na povznesení služeb Božích a církevních slavností. Vyučování náboženskému naslouchají velmi pozorně a svaté pravdy katechismu bystře chápají. Odrostlejší hoši pracují s missionáři ve stolařské dílně a učí se všem pracím polním a zahradním.

Starajíce se o děti nezapomínají missionáři dospělých. Pěšky nebo na člunech docházejí do dědin a získávajíce si svou vládností a láskou děti černochů, hledí přiblížiti se i k rodičům. Ovšem co se týče kázání a vyučování dospělých, je třeba neobyčejné trpělivosti a vytrvalosti. Černoch umdlévá rychle, jde-li o námahu duševní. Přes to padá mnohé zrnko slova Božího na půdu dobrou a je naděje, že svým časem vzejde a přinese užitek.

Vycházky do vzdálenějších dědin podnikají missionáři v dlouhých člunech, které bývají obsazeny pravidelně 15 veslaři. Adumové jsou dobří lodníci, i v největším nebezpečství zachovávají chladnou krev. Vrchní lodník stojící v přední části člunu dává ostatním rozkazy a každý jeho rozkaz bývá od ostatních vykonán okamžitě. Je-li nebezpečství šťastně překonáno, zaznívá zpěv loďařů veseleji a hlasitěji nežli prve. Ovšem z nebezpečství vyvážnouti nepodaří se vždycky; důvěra ve vlastní zručnost a dovednost činí je neopatrnými a příliš odvážnými. Mnohý odvažuje se do dravého proudu, kde pak zrádný vír jej i s člunem stahuje do hlubiny.

Když missionáři slavili v missii první vánoce, udělali také ponejprv křest svatý. Okolo 11. hodiny v noci před jitřní mši sv. zvěstovaly tři vypuštěné rakéty radostnou zvěst o narození Páně celému okolí. Jako kdysi zázračná hvězda svaté tři mudrce, tak měla i tato světla přivést Afričany k ješlím Spasitelovým. Pušky houkaly a smolné pochodně plápolaly na všech cestách vedoucích k missii. V kapli pěkně ozdobené konána ponejprv jitřní mše sv. a v den narození Páně udílen ponejprv křest sv. slavnostním způsobem. Novokřtěnců bylo sedm. Blažená radost zářila jim z očí. Bylo na nich viděti, jak toužebně očekávají při službách Božích onen okamžik, kdy duše jejich oděny budou rouchem nevinnosti. Missionářům bylo velkou útěchou, když slyšeli, jak srdnatě odřekli se satanáše a víru v Krista Pána vyznávali. Slavnost ukončena krásnou písní mariánskou. O tehdejší slavnosti vánoční vypravovali si potom černoši široko daleko v celém okolí, jen že, čím větší byla vzdálenost od missie, tím více bájek ku pravdě bylo přidáváno.

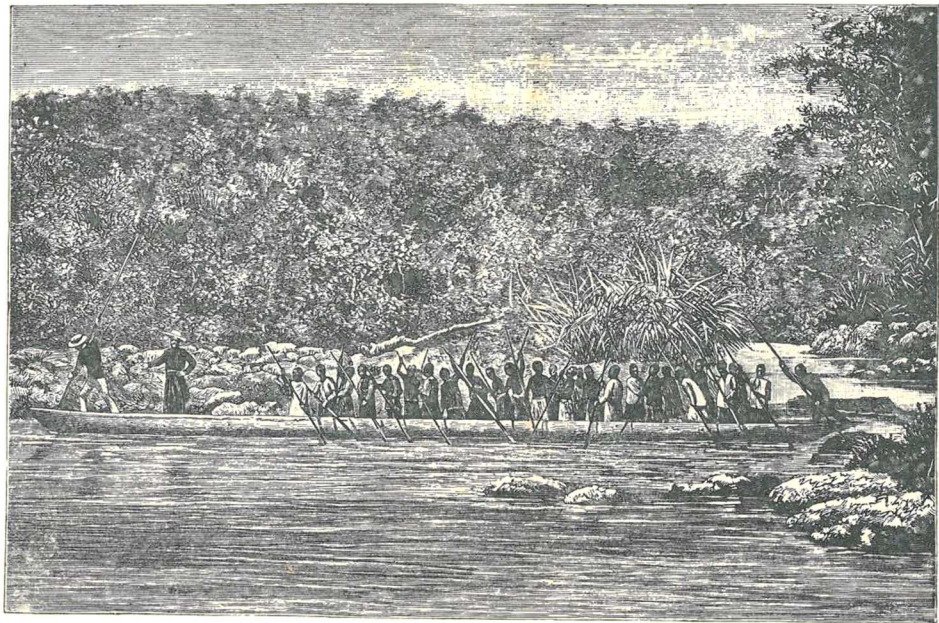
Vliv missionářů na černochoy vzrůstá denně; nikdo se jich více nebojí, neboť všichni je dobře znají. Jestliže někdo onemocní, pospíší ihned do missie, věda, že se mu tam dostane vlídného přijetí a potřebných léků zdarma, kdežto domácím lazebníkům je nutno každou radu dobře zaplatiti.

V roce bývá 80—90 křtů, 25—30 svatých přijmání, 10—15 oddavek. Co sv. zpovědi do roka se vykoná, nelze ani spočítati. Křesťané

používají každé příležitosti ke sv. zpovědi svědomitě a nejednou viděti kajcníka, kterak hořké slzy nad svými hříchý prolévá.

Zajímavým způsobem zpytují křesťanští Adumové své svědomí. Aby nic nezapomněli, nařezou si, než jdou do kostela, dřívek na způsob zápalek. Napadne-li jim nějaký hřích, položí dřívko před sebe. Každý druh hříchů má svou hromádku. Ukončil-li kajcník zpytování svého svědomí, sčítá dřívka všech hromádek a vř pak úplně počet spáchaných hříchů. Z toho viděti zároveň, s jakou svědomitostí ke sv. zpovědi přistupují.

Poblíž missijní stanice rozkládá se již první křesťanská osada. Když byly děti černochoů školu vychodily, neposílají jich misijnáři, ovšem pokud to možná, domů k rodičům. Tam jsou vydány velkým pokušením a ustavičnému nebezpečenství, že upadnou zpět do staré pohanské pověry. Za to je zaměstnávají v missii a učí je nejpotřebnějším řemeslům a pracím polním i zahradním. Když konečně dospěly, staví jim na své útraty chýše, opatřují ovcemi a drůbeží a dávají jim příležitost, aby manželské sňatky mezi sebou uzavíraly a rodiny křesťanské zakládaly. Takovým způsobem povstala první osada křesťanská, Lambarena, která rok od roku zkvétá a rychle se rozšiřuje.

Missionář na cestách.

V pralese.

Lonského roku bylo třeba stávající již missijní budovy značně rozšířiti a nových přistavěti. Za tím účelem odebral se missionář P. Lejeune s větším počtem dělníků do pralesa, aby tam nakáceli stavebního dříví a nařezali trámů a prken. V čas odpočinku dal si od divochů vypravovati všelico zajímavého z jejich dřívějšího života, o jejich obyčejích, víře, pohádkách a pověstech a načrtl si vše ve stínu košatého stromu. Stůž zde aspoň výňatek z jeho zápisků:

„Jsem celých patnácte hodin,“ vypravuje, „vzdálen lidských přibytků, uprostřed neokrečného pralesa, který se hemží zvířaty velkými a malými, slony, opicemi, hady a hmyzem všeho druhu. Mnohý Evropan toužící po dobrodružstvích mohl by mi věru záviděti. A jaká to rozkoš, může-li člověk v takové samotě podivovati se tolikerym krásám přírodním, vidí-li tak rozmanitou zvěř kolem sebe, naslouchá-li tisíceřmu zpěvu ptačímu! Ale není růže bez trní, není radosti bez žalosti. Zatím co člověk krásám přírodním se podivuje, bzučí kolem na tisíce moskytů, píchají nemilosrdně do živého a strpčují nemálo rozkošnou podívanou. Nuže, v takovém tedy pralese meškám právě nyní. Nejsem tu sám; devět divochů, opravdových to lidožroutů, jsou mojí společností. Kácíme stromy a řezeme dříví. Již leží na zemi 25 kmenů 30 m dlouhých, vedle vysoká hranice fošen 6 m dlouhých, 30 cm širokých a 14 cm silných. Toužebně očekávám

okamžik, kdy budu moci na své dělníky zavolat: „Hoši, pro dnešek dosti, vzhůru domů!“

Moji drvoštěpi jsou vesměs Adumové. Nejstarší jmenuje se Dhothuma. Jednou ptám se ho: „Nuže, Dhothumo, buď upřímným. Jistě jsi již jedl lidské maso?“ — „Nikoliv, to je nyní hřích!“ — „Ale dřívě jsi ho jistě ochutnal.“ — „Inu, ano!“ — „Často?“ — „Velmi často.“ — „A chutnalo ti?“ — „Dřívě jsem ho jedl velmi rád; nyní však ho nechci.“

Tutéž otázku dal jsem také ostatním a dostal jsem bezmála tutéž odpověď. Staří pohanští Adumové jsou podnes horlivými lidožrouty, u mladších, zvláště na blízku naší missie, ošklivý ten zvyk ponenáhlu mizí. Ještě před několika dny nesli okolo blízkého francouzského faktorství nepřítel v boji zabitého, aby jej snědli. Zdálo se, jakoby to byli učinili Evropanům na vzdory.

Druhý můj drvoštěp jmenuje se Ecingone a je stár asi 25 let. „Jsi ženat?“ tázal jsem se ho jednoho dne. Ecingone vzdychl. „Nuže, jak se jmenuje tvá žena?“ Vzdychl zase. Konečně řekl: „Ano, byl jsem ženat a jsem dosud; ale má žena byla mi ukradena. Povím ti své příhody večer po práci.“

Po večěři jal se Ecingone vypravovati: „Bylo mi teprv 15 let, když jsem od svého strýce zdědil ženu, teprv 6 roků starou. Všichni mne pokládali za šťastného, neboť je to velkou vzácností, býti tak mlád a míti takový poklad. Děvčátko bylo velmi chytré a pilné a svým rodičům bylo již odvyklo, neboť bylo již 10 měsíců z otcov-

ského domu. U nás si brzy zvyklo a moje stará matka je milovala jako vlastní dceru a konala sama všechny těžké práce domácí, které jinak se ukládají ženě mužově. Ve dne v noci byly popolu a Ada zase navzájem pomáhala mé matce v kuchyni, sbírala v lese dříví, umývala nádobí a zametala po domě. Minisse (tak nazývají černoši missionáře), optej se kohokoliv, či dům ve vsi byl nejčistší, a každý ti odpoví: dům staré Nyington, matky to Ecingona a Ady. Ostatně jsi Adu znal, neboť poslal jsem ji k sestřím do Lambarene, u nichž byla skoro celý rok.“

Znal jsem Adu skutečně. Po roce, který ztrávila u sester, mluvila francouzsky a uměla všechny modlitby. „Minisse“, pokračoval Ecingone, „škoda, že jsem ji v klášteře nenechal, nebylo by nás stihlo hrozné ono neštěstí. Černošský kmen, Eciuvové, ukradli pobřežní francouzskou loďku a zabili a snědli její posádku. Za to byla jejich vesnice bombardována a zpustošena. Eciuvové utekli se do naší krajiny. Jednoho dne plely Nyington a Ada banánové pole. Byl jsem na blízku na honě. Najednou slyším dva výstřely. Běžím domů v domnění, že některý z mých bratří zastřelil nějakou zvěř. Jaké bylo však mé leknutí, když jsem spatřil svou matku na zemi ležící a ze dvou ran krvácející! „Nyington, Ado, Ado!“ zvolal jsem. Matka řekla pouze: „Eciuvové,“ opakovala slovo to slábnoucím hlasem ještě jednou a zatím, co jsem se marně snažil svou zástěrou krev jí zastaviti, umřela. Moje bolest byla neměřná. Žaloval jsem svůj bol svým bratřím, sobě

samému, polím, naší vesnici, svým bůžkům i Bohu, slovem, celému světu. Ztratil jsem najednou matku i ženu!“

„A co se stalo s Adou?“

„Ecivuové ji uloupili a je dosud u nich.“

„A neučinil jsi nic, abys ji vysvobodil?“

„Ó ano. Poslyš jenom! My žijeme se sousedními kmeny v ustavičných půtkách. Nikdo netroufá si vkročiti do cizí vesnice, obávaje se, že bude zabit a sněžen. Úkladné přepady jsou na denním pořádku. Proto vidáš u vchodu do vsi pevný srub, jehožto stěny mají tu a tam otvory. To jsou střílny. Jimi prostrčí se hlaveň pušky. Ve dne v noci střeží vesnici vyzbrojená stráž. Okolo chalup jsou postaveny křížem špičaté koly; přiblíží-li se nepřítel neopatrně, klopýtne a koly padnou na něho. V hlubokém příkopu na břehu řeky ukrývají se ozbrojenci, chystají-li se na nepřitele vypadnouti a tentýž účel mají silné kmeny až po mužskou výši sříznuté. Všecka tato opatření jsou velenutná; jinak bychom nebyli nikdy životem svým jisti.“

„Druhého tedy dne po vraždě matčině vydalo se 50 puškami a noži dobře ozbrojených mužů z naší vesnice do sousedního lesa a blížili se příbytkům Ecivuův. Ale zbabělci netroufali si ani se ukázati. Vyčkali jsme, až nastane noc, jedni ukryti jsouce v houštinách, jiní v korunách stromových. Ze svých úkrytů viděli jsme plápolající pochodně a slyšeli temné zvuky tamtamu, ve které mšnil se divoký křik a pustý hřmot tanečnicků. Trásl jsem se vztekem. Byl bych rád

loupežnou vesnici ještě téže noci napadl, ale Nna, náš vůdce protivil se tomu, maje za to, že bude lépe, ještě-li dva tři dni vyčkáme.“

„Čekali jsme marně. Zbabělí Ecivuové nevzdalovali se od svých chalup ani sto kroků. Mne došla trpělivost. „Nno,“ pravil jsem konečně našemu vůdci, „nech mne jednati samého! My zde nadarmo maříme čas. Prosím jenom, abyste mi pomohli nařezati bambusových tyčí!“ Všichni se mnou souhlasili. Nařezali jsme 200 krátkých tyčí z bambusu a špice jsme napustili „enou“ (t. j. šlávou jedovaté rostliny řečené v botanice *strophantus hispidus*), která s krví smíšená rychle usmrcuje. Po té připlížil jsem se před kuropěním k nepřátelské osadě. Lezl jsem po břichu, abych nebyl viděn. Byl jsem skoro u cíle, když kohout zakokrhá. Tu zaštěkal pes. Stráž u prvního srubu vystoupila ven a já jsem se skrčil do trávy. Pes zaštěkal znovu a hlídka s pochodní v ruce učinila krok ku předu. Nadešel rozhodný okamžik; namířil jsem, vystřelil, postava hlídačova se skácela a já jsem uskočil zpět. Když jsem byl z dostřelu, posláno za mnou asi 150 výstřelů. Pronásledovali mne, ale ne daleko. Brzy slyšel jsem smrtelný křik Ecivuů, kteří si byli otrávené tyče zarazili do nohy. Hlídka a někteří z mých nepřátel byli mrtvi. Jak jsem se radoval! Když jsem se ku svým vrátil, řekl Nna: Je dobře! O ne fam, t. j. ty jsi muž!“

Moji dělníci sledovali vypravování Ecingonovo, jak říkáme, s otevřenými ústy. Když jsem potom řekl: „Pro dnešek dosti; půjdeme spát!“ prosili

mne řkouce: „O otče, poshov ještě! Vždyť ještě nevíme, co se stalo s Adou.“ Ecingone tedy pokračoval:

„Po této porážce tázali se Ecivuové svých čarodějů, co by měli činiti a čarodějové odpověděli opatrně, že nejprve třeba domluviti a spojití se se sousedním kmenem Ebimulů. Vydali se tedy dva vyslanci k pohlavárovi jejich, jménem Mendumovi, s prosbou, aby byl prostředníkem. Mendum došel tedy k našemu vůdci Nna-ovi, aby s ním o mír vyjednával, ale Nna odpovídal na všechny smírné návrhy: „Buďto Ada bude nám vydána, nebo bude se pokračovati ve válce.“ — „Ale Ada pochází přece z kmene Ecivuův“, odporoval Mendum, „strýc Ecingonův Nkogho ji dosud úplně nezaplatil. Dluží za ní ještě 8 ručnic, 10 soudků prachu atd. Zaplatil pouze polovici kupní ceny a proto Ecivuové Adu si vzali zpět. Ecingone ji zdědil po Nkoghovi, ale zbytek dluhu nezaplatil.“ — „Dobře“, odpověděl Nna, „avšak proč pak nežádají Ecivuové záplatu v klidu a míru? Proč pak Adu uloupili násilím? Ecingone je mlád a pracovitý, do roka mohl by dluh zaplatiti. Ale ne, Ecivuové chtěli mermocí válku, byť i dnes o mír prosili, a proto je mé slovo poslední: chceme válku nebo Adu! Ode dneška je cesta k missii a k faktorství pro Ecivue zavřena, my ji budeme střežiti. Ecivuové nesmí přistě ani tabák, ani bavlnu, ani střelný prach, vůbec nic kupovati. Ať se vrátí, odkud přišli! Nechať neopomenou spočítati své mrtvé — jsou čtyři; my jsme ztratili pouze starou Nyingon.

Pomstý se nebojíme. Ecivuové jsou sice loupežníci a lidožrouti, ale nicméně zbabělí. Mendum, my jsme přátelé! Vyříd' tuto odpověď těm, kteří tě poslali.“

Mendum odešel s poselstvím. Co mu odpověděli, nevím; avšak Ebimulové a Ecivuové uzavřeli mezi sebou spolek proti nám. Již jsme měli několik potyček s Mendumem, zde Dhothuma mohl by o tom vypravovati; vizte jenom jszvy na jeho pravé lsci a jeho nohou. Ale přemožení jsme nebyli; nepřátelé měli tři mrtvé, mezi nimi pohlavára, my jenom dva raněné, Dhothuma a čtyřleté dítě.“ — „Ano, ano,“ doložil Dhothuma, „Ebimulové nenасыpávají s dostatek prachu do svých ručnic; jejich koule neproráží kůži.“ — „Nyní“, pokračoval Ecingone, „bude brzy uzavřen mír. Okolní kmenové hledí nás smířiti a Ango, pohlavár Ecibemů, přemluvil Ecivue, aby mi Adu vrátili, dám-li jim polovici svého dluhu. Nna souhlasí a to je vlastně příčina, že nyní u tebe pracuji a od rána do večera řežu; činím to proto, abych Adu vyplatil. Ty, o minisso, pomoz mi! Ty Adu znáš; celý rok jedla z tvého manioku. Buďto mi dej vyšší mzdu nebo lépe ještě — zapůjč mi několik franků!“ — „Umíš výborně mluvit“, odvětil jsem, „aby jsi minissu obměkčil, ale mé srdce zatvrdlo jako kůže Dhothumova. Myslíš, že missie jesti zlatým dolem? Také já musím kolikráte žebrati a nedostanu nic, a klepati na dvěře, až mi prsty krvácí a neobdržím nic.“ — „Ale ty jsi přece naším otcem a přišel jsi, abys nás zachránil.“ — „Nyní tě mám,

Ecingone! Rci mi, jak dlouho již tě prosím, aby jsi se stal křesťanem? Ano, já jsem tvým otcem; přišel jsem, abych tě zachránil; ale ty zůstáváš pohanem, ty nosíš s sebou své staré bůžky, ty se jim kláníš. Na křesťanská cvičení nepřicházíš, na mši sv. ještě méně. Ano, já jsem přišel, abych ti pomohl a tě zachránil, ale ty nechceš! Ada už měla být pokřtěna, ale ty jsi ji vzal z kláštera, aby se vašich směšných pověr nemusila odřici. A nyní ti mám pomoci? Kdybys byl křesťanem, snad by se mé srdce obměkčilo, ale pro člověka, jenž milostí Boží tak odporuje, nikdy!“

Smutně se tváře, odebral se Ecingone toho dne se svými druhy na odpočinek, avšak moje přísná domluva neminula se účinkem. Stal se křesťanem a za pomoci a příspěví missie vyplatil Adu a zavedl zpět do svého domu. Náleží nyní mezi nejhrolivější naše křesťany.“

Následujícího dne vrátil se druh náš P. Trilles z delší apoštolské cesty do missie a jako novinku sdělil s námi, že náš katechista Filip Tipo se oženil. Vzal si za manželku černošku Růženu Avundžovu a to je celý román z pralesa. Jak začal a jak skončil?

Růžena Avundžova byla čtyry roky stará, když ji strýc její Ntogolo provdal svému příteli, „mladíku“ to šedesátiletému a kromě toho nemocnému a ohyzdnému. Ntogolo byl totiž v peněžních nesnázích, jeho přítel však Refodžo velmi bohat. Třeba podotknouti, že ve zdejších krajinách strýc více má co poroučeti své neteři jako otec své dceři. Růžena vdala se tedy za starého, vy-

žilého Refodža, jenž beztoho již sedm žen měl, tak že sama byla osmá. Ntogolo obdržel za ni darem 200 marek, několik ručnic, soudek prachu, několik loktů různých látek, kalhoty, klobouk, dvě košile, dva nože, dvě zrcadla, lžici, vidličku, noční čepici, láhev a různou veteš. Když bylo děvče do domu svého manžela uvedeno, polekalo se ho jako nějaké obludy a prosilo otce, matku a strýce plačíc a vzlykajíc, aby je zase vzali s sebou domů. Nadarmo. Jeho osud v domě Refodžově byl pln strastí a příkofi. Denně musilo hnisajíc nohy starcovy umývati, jej čistiti, hmyz na těle vyhledávati a schytávati a p. Na pole chodilo kolikráte za den pro banány, doma pomáhalo ostatním ženám vařiti a na místo vděku dostávalo bití a nadávky. Třikrát utekla nebohá ke svým rodičům, třikrát zavedl ji strýc zpět k Refodžovi, zbiv ji prve do krve. Ano naposledy popíchal ji nožem na nohou a na rameni a do ran nasypal pepře, aby více bolely.

Když Refodža konečně zemřel, byla již Růžena dospělá. Při pohřbu musila plakati, neboť tak toho vyžadoval domácí obyčej. Aby plakati mohla, musila se velmi přemáhati, neboť její radost nad úmrtím tyranovým byla veliká. Ženy nebožtíkovy dědí zde jeho bratři nebo synovci. Četní dědici Refodžovi rozdělili se tedy o jeho ženy a Růžena připadla Zinganye-ovi, člověku to malému, hrbatému, křivonohému, jenž byl samá špína a nadmíru hloupý.

Když se trpaslík Růženě jako manžel představil, vysmála se mu do očí. Ale Zinganye stál

na svém právu. Staří pohlaváři, kterým na tom záleželo, aby staré zvyky aspoň na oko se zachovaly, nutili Růženu, aby si trpaslíka vzala.

„Nebesa!“ vykřiklo děvče, „takového otrapu mám si vzít? Ne, nikdy! Vždyť nemá ani chalupy!“

„Zdělá chalupu po svém otci,“ konejšili ji pohlaváři.

„Je velký lenoch a nevydělá ani na látku, aby mne mohl slušně šatit.“

„Není třeba, aby jsi se pěkně strojila.“

„Kdybych chtěla mít pole, nemá ani sekiry ani síly, aby zporážel stromy.“

„To jsou starosti! Pak to učiníš ty.“

„To není u nás zvykem; žena sesekává větve, pleje koukol a sází, ale žádná žena nekácí stromů. Ostatně neumí ani veslovat.“

„Vesluj tedy za něho.“

„Je příliš ohyzdný.“

„Tím hezčí jsi ty.“

„Šilhá.“

„Tím lépe vidí, co se děje po straně.“

„Má hrb jako kopec.“

„Bezpochyby sedí v něm mocný bůžek.“

„Je příliš malý.“

„O, kdož ví, zda ještě neporůste?“

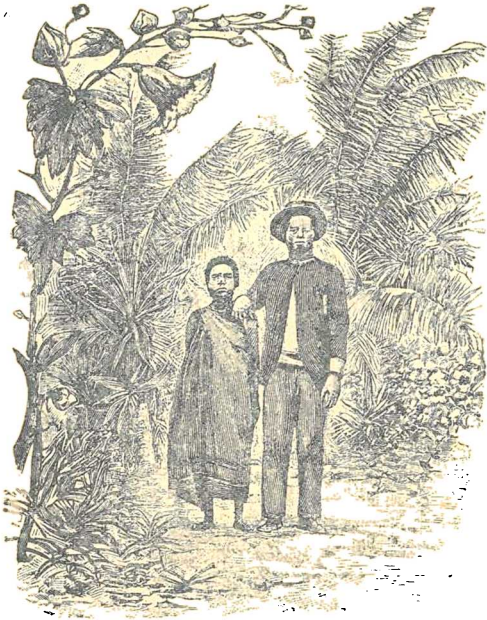
„Je hloupý.“

„Tím chytřejší jsi ty.“

„Batolí se jako kachna.“

Po těchto slovech Zinganye vyskočil a vrhl se vztekle na děvče. Růžena se bránila a byla by zajisté trpaslíka porazila k zemi, kdyby se nebyli pohlaváři mezi oba vložili. Aby při učinili

přítř, prohlásili, že námitky Růženiny jsou jenom plané vrtochy, a tak nezbyvalo jí než podruhé jeho stavu manželského na se vzítí. A jaké to jho!

Růžena a Filip Tipo.

Když bylo Růženě 13 let, umřela si, že prchne. Mladík, Ribeve jménem, byl jí nápomocen. Když jednou večer mezi vysokými stromy na břehu řeky pro svého manžela ryby lovila, přistrčil ke břehu člun a Růžena utekla k missijním sestrám do kláštera. V klášteře byla přijata a Ribeve šel zatím do služby, aby si vydělal peníze a Růženu pak pro sebe vykoupil. Ve dvou letech naučila se Růžena v klášteře čísti, psát i šít a v náboženství pokročila tak, že mohla býti pokřtěna. Rodičové její docházeli často do kláštera a pokaždé žádali, aby jim byla vydána, a nestýchali se i vyhrožovati pomstou. Ale klášter ji nevydal a francouzská osadní vláda ji chránila.

Zatím povstala rozepře mezi rodinou Zinganye a Ribeovou, na štěstí nekrvavá. Ribeve peněz na vykoupení Růženy potřebných sehnati nemohl; co si vydělal, zase brzy promarnil. Mimo to umřel mu strýc a po něm zdědil jinou ženu. Rozumí se, že Růžena potom se zdráhala, státi se druhou ženou svého vysvoboditele. Aby všem sporům byl učiněn konec, zaplatil francouzský osadní velitel a missie rodině Zinganye-ově výkupné a Růžena mohla provdati se za našeho katechistu Filipa, ježto dřívější její sňatky byly vlastně hnusným otroctvím a proto podle práva Božího i lidského neplatny. Sňatek byl vykonán v naší missijní kapli za přítomnosti asi 200 křesťanů. Filip Tipo je statný mladý muž, jenž nás při missiích mezi muži horlivě podporuje. Totéž očekáváme i od Růženy ve přičině missií mezi ženami. Oba jsou

šťastni a spokojeni. Jako všechny tak skončil tedy i román v pralese — šťastným manželstvím...

Jak z řečeného vidno, zapustilo křesťanství mezi Adumy na řece Ogove pevné kořeny; práce a námahy katolických misijnářů nebyly nadarmo. Mnoho ovšem, velmi mnoho zbývá ještě práce na vinici toho ve tmách pohanské nevěry pohříženého národa, ale jeho úplné obrácení na víru křesťanskou nezastaví více žádná překážka.

P. Jan Adam Schall.

Črta z missií čínských.

V čínské provincii Pečili, poblíž města Čang-ping-čen, asi 50 km severně hlavního města Pekingu, rozkládá se, dílem v údolí dílem na mírném návrší, starobylé pohřebiště čínských císařů z dynastie Mingův. Pohřebiště ono, vzácný to pomník čínského umění z časů dávno minulých, zaujímá prostoru objemného města. Do vnitř vede patero bran. Brány stojí na ohromných pilířích, z nichž každý z jediného balvanu jest vytesán. Nad každou branou vypíná se bohatě vyzdobená čínská stříška, stkvostné to dílo čínské architektury. Prostřední brána jest větší dvou sousedních, tyto zase větší obou nejkrajnějších. Pohled na pětinasobnou slavobránu je velkolepý. Pod branou probíhá silnice překrásně dlážděná, jež nejprve asi 600 kroků rovinou se vine, potom náhle v údolí sbíhá a posléze na protější pahorek stoupá. V krátkých mezerách je silnice překlenuta mohutnými mramorovými oblouky a branami a podobá se proto spíše nádhernému příjezdu k obrovskému paláci než obyčejné cestě. Na místě egyptských sfing střeží

silnici po obou stranách sochy obrovských zvířat, 5 - 6krát větší přirozené velikosti: lvů, tygrů, slonů, nosorožců, buvolů, velbloudů, koní a volů. Všecka zvířata jsou příšerně natřena, dravci s otevřenou, krvavě červenou tlamou a lesknoucíma se očima z bílé skleni. Mezery mezi zvířaty a branami vyplňuje prastaré stromořadí. Pod pahorkem rozbíhá se stromořadí v rozkošný háj cedrový a sosnový a silnice mění se v obrovské schodiště. Nádherné kiosky a pagody pyšní se po obou jeho stranách. Na pahorku konečně, uprostřed osmi věžatých chrámů vypíná se ohromný pomník náhrobní v podobě kopule a kolem chrámů kupí se nesčetné mohyly a pomníky menší, nestejných rozměrův a tvarů.

V památném tomto městě mrtvých odpočívají císařové slavné dynastie Mingův, která po dlouholeté vládě cizinců r. 1369. Mongolům otěže vlády vyrvala, od té doby nepřetržitě až do roku 1644. Číňanům panovala a u veškerého národa v neobmezené úctě a vážnosti byla. Poslední císařové této dynastie byli: Šin-tsung (1580 až 1627), Tai-šan, jenž již za několik měsícův otce svého do hrobu následoval, Tien-ki (1627 až 1634) a Čung-čing (1634—1644).

Již za císaře Šin-tsunga hrozilo říši velké nebezpečení od severu. Tehdy spojili se po dlouholetých domácích sporech a různicích všichni mandžušští kmenové pod jedním knížetem a pokoušeli se založiti velkou říši. První jejich kníže upadl sice do rukou Číňanův a byl v Pekingu popraven, ale syn jeho Tai-tsung zmocnil se

rychlým a dobře nastrojeným vpádem na území čínské provincie Lia-tongu, obsadil důležité město Mukden a žádal na Číňanech zadostučinění za smrt otcovu. Když mu bylo odepřeno, vypověděl Číně válku. Mečem a ohněm všecko před sebou pustoše pronikl až k samému Pekingu, vrátil se s bohatou kořistí domů a dal si název císaře čínského. Podobné vpády opětovaly se za císařů Tien-kia a Čung-činga a sesilovaly moc Tatarů měrou hroživou. Zároveň tvořily a šířily se v nitru samé říše četné tajné spolky, které o úplný převrat dosavadní společnosti čínské usilovaly a základy státu nebezpečně podřývaly. Nejmocnějším a nejnebezpečnějším z nich byl spolek „bílé mořské růže“.¹⁾ Působením těchto tajných společností utvořily se téměř ve všech provinciích strany odbojné, revoluční, na mnoha místech vzmohlo se loupežnictví a tlupy lupičů z počátku ojedinelé vzrůstaly rychle v loupežná vojska. V této nesnázi volal císař Čung-čing, nemoha brannou mocí svou povstalcům čeliti, častěji na pomoc mandžuské Tatary a podněcoval takto sám dávné zálusky jejich na celou říši.

Roku 1644. dosáhla vzpoura svého vrchole. Odvážný náčelník povstalců, Ly-kung, bývalý to sprostý lupič, sloučil odbojníky šesti provincií v jednu velkou tlupu, dobyl provincií Honanu a Šan-si a oblehl starobylé císařské město Kai-fung-fu. Posádka městská, nechtíc povstalcům se

¹⁾ Spolek „bílé mořské růže“ jest v Číně podnes a podobá se i svým ústrojím i svým účelem našim lóžím zednářským.

vzdáti, volila dobrovolně smrt. Město, ležíc na břehu Žluté řeky, bylo obehnáno obrovskými hrázení z kamene. Císařský velitel posádky dal hráze strhnouti, načež nejen posádka, ale skoro i všechno obyvatelstvo ve vlnách Zluté řeky utonulo. Po té dobyl Ly-kung všech pevností na severu, dal se prohlásiti za císaře a vrhl se posléze s vojskem 300.000 mužů silným na hlavní říšské město Peking. Ale Peking nebyl obehán mohutnými hrázení a hájen věrnou, neohroženou posádkou jako Kai-fung-fu. Obráncové města byli malé mysli, bez kázně a schopných vůdců. Nejvyšší úředníci byli dílem Ly-kungem uplaceni, dílem přestrašeni a ke zradě odhodláni. Peking padl bez boje. Když nešťastný císař Čung čing v posledním okamžiku o zoufalý výpad z města chtěl se pokusiti, aby aspoň čestně zahynul, opustila jej vlastní jeho tělesná stráž. Sám a pěšky prchl nazpět do císařského paláce, vyzval svou rodinu k rychlému útěku, zahodil císařské odznaky a oběsil se na svém pasu. „Bortí-li se říše, jest umřít i císaři;“ tato slova napsal před svou smrtí vlastní krví na peň stromu, na němž se oběsil.

Jako mračno kohylek vrhly se povstalecké voje na bezbranné město, loupíce, vraždíce a pálice vše, co jim přišlo do rukou. Nastala děsná krvavá řež, jakých v dějinách lidských málo je zaznamenáno. Třicet dní trvalo vraždění a drancování. Ly-kung vtáhl do císařského paláce a jal se hráti si na císaře. Ale sláva jeho netrvala dlouho. Na severu říše stála ještě ve zbrani část

císařského vojska k boji schopná, která přivolala na pomoc mandžuské Tatary. Ly-kung byl poražen a musil Peking vykliditi. Před svým odchodem zapálil císařský palác, načež velká část města lehla popelem.

Po porážce Ly-kungově zmocnili se Mandžuvé severní Číny a syn svrchu zmíněného knížete mandžuského Tai-tsunga, Šun-či, byl prohlášen za císaře. Za jeho nezletilosti uvázal se ve vládu strýc a poručník jeho Ama-vang. Ale nové dynastii mandžuské bylo ještě tuhý boj podstoupiti, dříve než v celé říši byla uznána. V Nankingu stál ve zbrani nápadník trůnu Tsu-Vu-tsung, syn to císaře Čung-činga; v jiných provinciích domáhali se jiní princové svržené dynastie Mingů císařské koruny. Lid jižních provincií byl nemálo roztrpčen, že se má budoucně šatiti a si vlasy stříhati po tatarsku, a učinil seč byl, aby opět některý z domácích knížat na stolec císařský byl dosazen. Také říšští velmožové přičastnili se činně vlasteneckého zápasu, a kdyby se byly různé strany a provincie na jednom nápadníku sjednotily, byla by nová panovnická rodina sotva Pekingu a severních krajin uhájila. Ale Čňané nejsouce svorni nebyli dosti silni, aby se Mandžurů shostili.

Po sedmiletém válčení dobyl konečně Ama-Vang Nanking, čímž osud Číny do nedozírna byl rozhodnut. Mandžuská dynastie Tsingů byvši poznenáhlu uznána v celé říši, panuje od té doby Čňanům až podnes. Staré domácí dynastii Mingů z veškeré bývalé

slávy nezbylo než rozsáhlé pohřebiště u města Čang-ping-čen...

* * *

Za panování císaře Šing-tsunga z dynastie Mingů (r. 1580—1627) zapustilo v říši čínské pevné kořeny křesťanství a proniklo přičiněním P. Matouše Ricciho až do Pekingu. Když P. Ricci r. 1610. usnul v Pánu, neotřásla smrt jeho základy missie, ale naopak je upevnila. Náhrobní pomník, slavnému nebožtíku samým císařem zbudovaný, zaručil spolupracovníkům a nástupcům jeho v říši „středu“ právo občanské. Do chrámu misionářů v Pekingu docházely bez překážky osoby i vznešené, knihy a spisy misionářů byly horlivě čtány, nauka jejich byla ve všeobecné vážnosti a věřících ze všech stavů společnosti čínské stále přibývalo.

Zmínky zasluhuje obrácení čínského učenice Vanga, jenž na křtu sv. dostal jméno Michael. Vang žil v městě Han-Čen-fu a byl, jsa bohat a ryzí šlechtné povahy, ve vážnosti u svých spoluobčanů. Maje zvláštní zálibu ve vědách nábožensko-filosofických, složil dobrovolně všechny hodnosti a úřady, jež byl dosud zastával, uchýlil se do zátíší a jal obírat se naukou Buddhovou. Za tím účelem zřídil ve svém paláci pagodu a živil při ní několik bonců na své útraty. Po nějakém čase setkal se s příbuzným sobě mandarinem Lvem, jenž od P. Ricciho na víru křesťanskou byl obrácen, a Lev seznámil jej zevrubně s naukou křesťanskou. Napnutě a se

zájmem vždy rostoucím naslouchal Vang výkladu o pravdách křesťanských, a že poctivě a upřímně pravdu hledal, poznal záhy velký rozdíl mezi fantastickými bajkami boncův a vznešenou naukou křesťanskou. Za krátko zmizely všechny pochybnosti ze srdce jeho. Dav se důkladně ve víře vyučiti, přijal křest svatý, bonce propustil a pagodu proměnil ve svatyni křesťanskou.

Vůbec byla doba posledních císařů z rodu Mingů křesťanství na výsost přízniva. Za předposledního císaře Tien-kia páčil se počet křesťanů v říši na 13.000. Mezi nimi byl první říšský ministr (kolao), 13 mandarinů prvního stupně, 10 učenců prvního, 11 učenců druhého a 300 učenců nižšího řádu. Císařská akademie věd, tak řečená han-lie, sbor to mužů nejučenějších v říši, měla ve svém středu tři křesťany; zmíněné svrchu mandariny Lva, Michaela (Vanga) a Ly-Pavla, jenž již před lety P. Riccim na víru křesťanskou byl obrácen. Ano i v samé rodině císařské bylo se křesťanství ujal; asi 100 členů řečené rodiny přiznávalo se již k náboženství křesťanskému, mezi nimi manželka posledního císaře z rodu Mingů, jež na křtu sv. dostala jméno Helena, a její syn, následník trůnu, jenž na křtu sv. nazván jest Konstantinem. Ze všech krajů nezměrné říše docházely do Pekingů žádosti o nové věrověsty, zakládány nové a nové missie a záhy kvetlo křesťanství v druhém hlavním městě říšském, Nankingu, rovně tak jako v Pekingu. Kdyby byl býval počet missiionářů z Evropy přicházejících aspoň deset- i dvacet-

kráte větší, bylo by obrácení Číny nabylo nikdy netušených rozměrů. Přes to zdálo se trvání missie aspoň úplně a navždy býti zabezpečeno, a missionář P. Alvaro de Semado napsal tehdy: „Bouřlivá doba pronásledování minula a jaro vyhání květy, jež rajské zahrady hodny jsou; anebo správněji řečeno, pšenice uzrává a žeň není daleko.“

Čínané na víru křesťanskou obrácení nebyli však křesťany toliko dle jména, ale vedli život vzorný a bezúhonný. Sobectví a podezřívavost, stinné to stránky čínské povahy, ustoupily obětavé lásce k bližnímu a velkodušné nezištnosti. Nejedem stkvělý příklad křesťanské šlechtnosti vzbudil úžas pohanův a potíral účinně jejich předsudky proti křesťanskému náboženství.

Překrásný takový příklad dal křesťanský generál Sung, jenž na hranicích mandžuských proti Tatarům bojoval, již v několika potyčkách je byl porazil a za hranice zatlačil. Nadarmo obrátil se několikrát do Pekingu, aby vojsku jeho byl poslán žold dávno již nevyplácený. Nechali ho na holičkách. Vojáci nad tím roztrpčeni, vypověděli mu poslušnost, vydrancovali jakési město a vyzvali jej, aby se vzbouřil proti císaři. Šlechtný generál však nejen neučinil jim po vůli, ale naopak strůjce vzpoury přísně potrestal. Když však nicméně od svých nepřátel v Pekingu byl obžalován, jakoby byl vzpouru sám zosnoval, byl sesazen a na soud pohnán, aby se zodpovídal, pokoušeli se jeho vojáci opět, aby jej pro své zrádné záměry získali, a chán mandžuských

Tatarů nabídl mu přátelství i bezpečné útočiště. Ale křesťanský vojevůdce zůstal císaři věren, zamítl všechny vlastizrádné nabídky, dostavil se dobrovolně do Pekingu a skonal smrtí zločinců.

Mezi missionáři, kteří v této době o rozšíření a upevnění křesťanství v říši čínské nehynoucí zásluhy si získali, byli najmě dva: P. Jakub Rho a P. Jan Adam Schall.

Po smrti císaře Tien Kia, jenž jenom několik měsíců panoval, nastoupil na trůn bratr jeho Čung-čing, který měl v mládí svém za učitele křesťanského mandarína Ly-Pavla a proto křesťanům byl přízniv a nakloněn. Touže dobou vyskytly se v čínském kalendáři hrubé omyly a císař pomýšlel na jeho opravu. Za tím účelem svolal císařským dekretem ze dne 27. září 1629 zvláštní opravnou komissi a nejobtížnější část příslušných prací vědeckých svěřil „učencům z dalekého západu“, jak jesuity nazýval. Komissi předsedal Ly-Pavel, činnými členy byli křesťanští mandarini Lev a Filip, někteří pohané křesťanům náchylní a jesuité PP. Rho a Schall.

P. Jakub Rho, čínsky: Lu-Ja-Ko-Vei-Čao, narodil se roku 1596. v Miláně a byl výtečným matematikem a inženýrem. Přibyv do Číny naučil se důkladně řeči mandarinův a odebral se roku 1627. do města Si-ngan-fu v provincii Šen-si, aby tam založil novou missionářskou stanici. Bylo to ono město, kde před dvěma lety nalezen byl starý syrský nápis a kde před dávnými lety kvetla křesťanská, byť i rozkolnická osada. Průvodcem jeho při tomto posláni byl P. Jan Adam

Schall z Bellu, čínsky: Tang-Jo-Vang-Tao-Vei. Byl o rok mladší než P. Rho, ale matematik a fysik neméně výtečný a ve vědách a mravech čínských neméně obeznalý. Pověst o jejich učenosti pronikla záhy do samého Pekingu a byla příčinou, že ke dvoru císařskému povoláni a do sboru učencův o opravě kalendáře pracujících vřaděni byli.

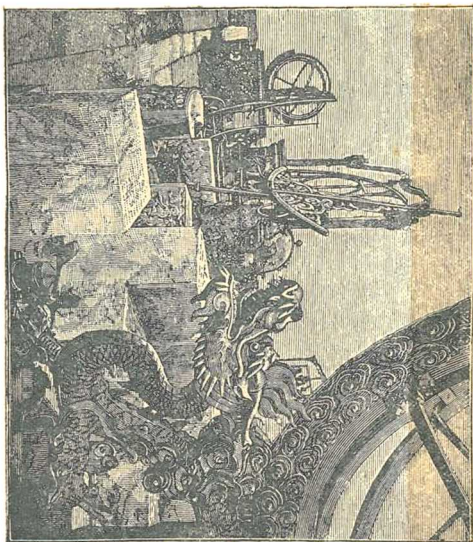
Plných osm let trvala namáhavá a zdlouhavá práce missionářův, ale nebyla bez úspěchu. Spravující se bezpečnými pravidly evropské vědy hvězdářské, vymítali úplně četné chyby, jež se do letopočtu čínského byly vplížily.

„Pracující o opravě kalendáře,“ píše P. Schall, „nastavovali jsme i noci, ježto dne nestačilo. Aby naše výpočty byly jisty a omylů prosty, bylo nám nejprve stanoviti pravou polohu a vzdálenost hvězd a příslušné spisy císaři předkládati. Nebylo též bez řevnivých soků mezi pohany, kteří některými mocnými dvořany chráněni a ve svých piklech proti nám podporováni byli; záviděliť nám mnozí cti, že jsme vykonali práci tak důležitou a že císař nám tak jest přízniv a nakloněn. Nicméně vyšli jsme z boje jako vítězi. K vítězství nám dopomohla jednak trpělivost a neunavná práce, jednak nezvratná a pádná jistota našich výpočtů. Ve více než 100 tištěných spisech uložili jsme své vědomosti z hvězdářství, matematiky a geometrie.“

Řevniví učenci čínští, o nichž P. Schall v listě svém se zmiňuje, neodvážili se vystoupiti veřejně, dokud hodnost prvního ministra byla v rukou

křesťanského mandarína Ly-Pavla. Jakmile však roku 1633. zemřel, povstal proti misionářům slavný učenec, jenž podporován jejich nepřáteli u dvora, vymohl na císaři dekret, jímž svolána

Nástroje jesuitské hvězdárny v Pekingu.

druhá komise hvězdářská. V nové komisi měly se dít výpočty podle starých hvězdářských pravidel, jak jim byli Číňané se naučili od Arabů. Soupeřové misionářův uvítali dekret radostně, ale

radost jejich netrvala dlouho. Brzy po tom nastalo totiž dvoje zatmění, slunce a měsíce, které pouze od missionářů předpověděno a na vlas vypočteno bylo, zatím co údaje protivné strany mylny a dokonce pochybeny se ukázaly. Žárliví učenci upadli u císaře v nemilost a vědeckým půtkám s missionáři od té doby zdaleka se vyhýbali. Mathematická jejich komisse byla zrušena, komisse missionářů na ústav státní povýšena a čínským matematikům uloženo, aby nejméně šestkrát za měsíc vědeckým přednáškám missionářův obcovali.

Po smrti P. Jakuba Rhoa r. 1638. vstoupil v čelo missie P. Adam Schall. První čas byl ředitelem mathematické komisse sám, později přibral k sobě několik členů svého řádu za spolupracovníky. Ač vědeckými pracemi přetížen, věnoval nicméně v prázdných chvílích síly své křesťanským obcím v okolí Pekingu, jichž stále přibývalo. Některé z nich založil sám. Ježto i u dvora císařského počet křesťanů den ze dne rostl, zřídil se svolením císařovým v paláci císařském pěknou kapli a konal tam pravidelné služby Boží. Křesťanů mezi dvořany čítalo se tehdy již do set.

Rozumí se, že P. Schall nedal sobě ujíti žádné příležitosti, aby i císaře samého, jenž blahoslunně a přátelsky s ním obcoval, získal Kristu. Asi před 40 roky daroval P. Ricci dědovi panovníkově, císaři Tsungovi krásný klavír. Náhodou zahlédl Čung-čing stkvostný ten dar a přál si, nástroj slyšeti a spolu zvěděti smysl a význam

slov, jež zlatým písmem do víka vepsána byla: „Cantate Domino canticum novum.“ (Pějte Pánu píseň novou.) Posláno pro P. Schalla, aby klavír zladil a latinský nápis přeložil. P. Schall přání císařovu vyhověl; maje však za to, že císaři pouhým překladem krátkého žalmu pomůženo nebude, připojil k němu vzácné album o 25 obrazech, představujících život Spasitelův. Byl to dar, který bavorský vévoda Maxmilian učinil čínské missii. Desky alba byly z ryzího stříbra a ozdobeny obrázky čtyř svatých evangelistův. Obrázky ze života Spasitelova byly malovány na pergamentě, na prázdném pak rubu zlatými písmenami byl napsán text ze sv. evangelia, k obrázkům se vztahující. Dne 8. září 1640 podán vzácný dar císaři. Císař žasl nad krásnými obrazy, četl pozorně slova Písma sv., dal si smysl a význam jejich vyložití, uznal pravdu v nich obsaženou, ale — neobrátil se; neměltě slaboch odvahy, zlomiti pouta hříchů, v nichž vězel, a zanechati prostopášného života, a tak milost Boží nenalezla přístupu do srdce jeho.

Zatím co vliv missionářů na dvoře císařském vůčihledě rostl a křesťanství v celé říši víc a více půdy nabývalo, stahovala se nad panující dynastií Mingů hrozivá bouře vzpoury a odboje. Zrádný Ly-kung blížil se hlavnímu městu. V této tísní utekl se císař Čung-čing k missionářům o pomoc. Dvořan k missionářům vyslaný tázal se jich, nemají-li nějakých vědomostí vojenských, a když missionáři, netušíce, oč běží, o zbraních a zvláště o dělostřelectvu evropském mu vypra-

vovali, žádal jich jménem císařovým, aby ihned podle vzoru evropského založili zbrojírnu a co nejdříve několik děl ulili. Nadarmo vymlouval se P. Schall, že sice leccos o válečnictví evropském četl, ale výroba zbraní že mu neznáma. Chtěj nechtěj musil vůli císařově se podrobiti a dáti se do lití kovových velikánů. Mimo vše nadání podařilo se mu uliti jich několik. Z vděčnosti poslal mu císař vlastnoruční dva listy; v jednom pochválil jeho ctnosti a vědomosti, v druhém křesťanské náboženství, „jež člověka od zlého odvrací a k dobrému vede.“

Ale nová děla, jak svrchu vypravováno, hynoucí dynastie Mingů nezachránila. Ly-kung dobyl Pekingu a Čung-čing oběsil se ve svém paláci. Někteří staré dynastii věrní velmoži zavolali na pomoc proti vetřelci mandžuské Tatary. Tataři přišli, porazili a zahnali spiklence, nedosadili však na trůn císařského korunního prince, jenž byl řezi šťastně unikl, ale prohlásili synovce tatarského chána, Šun-čiho, za císaře.

Sedmiletou a krvavou revolucí touto dostala se říše čínská r. 1644. pod žezlo mandžusko-tatarské dynastie, v Číně až podnes panující. Dvakráte byl za války té Peking dobyt a drancován. Podivno, že missonáři, jak od povstalců tak i od Tatarů byli ušetřeni; i své astronomické a fysické nástroje mohli včas od zkázy zachrániti. Byl sice P. Schall před Ly-kunga předvolán, a luza již se těšila na majetek missonářův, ale Ly-kung nejen P. Schalla neodsoudil, nýbrž naopak povýšil jej na státního hodnostáře a poskytl

mu své ochrany. Když později padl Peking Tatarům do rukou, na věci nic se nezměnilo. Tataři missionářům neublížili, ano první císař nové dynastie, Šun-či, jmenoval P. Schalla téhož ještě roku (1644) předsedou mathematického tribunálu. Křesťanství vyvíjelo se utěšeně dále, zatím co z veškeré bývalé slávy dynastie Mingů nezbylo než její jméno a obrovské hroby její u Čang-ping-čen.

Mimo vše nadání dařilo se katolické missii za nové dynastie mnohem lépe než dříve; nový císař Šun-či přál missionářům víc ještě než jeho předchůdcové. P. Schallovi uloženo, aby opravu kalendáře dokončil. Na radu své matky zvolil si jej císař za svého rádce a učitele. Nejednou přišel zahradními dvířkami, které z paláce císařského vedly do přibytku missionářů, k P. Schallovi, bavil se s ním celé hodiny, a dával si jmenovitě ukazovati a vysvětlovati vědecké jeho nástroje. Za takových rozmluv odkládal všelikou dvorní etiketu a nazýval missionáře „mafon“ — tatíčkem. Nadarmo namítali dvorní mandarini, že císař, jenž i pro nejvyšší své úředníky má býti neviditelným, sebe sama zahazuje a důstojnost svou zlehčuje, jestliže se svými poddanými, ba dokonce s cizími barbary se schází a obcuje. Císař nedbal podobných námitek, ale choval se k missionářům možná-li ještě blahosklonněji. Na své útraty dal vystavěti nový katolický kostel. Když byl dostavěn, přišel sám a prohlížeje nádhernou svatyni dal si vyložiti význam různých zařízení a náradí chrámových. Při té příležitosti

podal P. Schall císaři katechismus. Císař knihu přijal a horlivě potom v ní čítával. Nad portálem nového chrámu dal zasaditi mramorovou desku, do které vryt byl nápis jím samým složený. Nápis zněl:

„Císařem chrámu Nebespána věnovaný nápis.

Vědy hvězdářské, kterou již i předkové naši pěstovali, jest i nám, jižto v jejich šlápějích kráčíme, na výsost si vážiti. Když byla řečená věda za některých císařů značně poklesla, doznala později zase zevrubné obnovy, a zvláště před pěti sty lety za tatarského krále Ivena, zavedl Košen-kim dokonalejší pravidla početní. Než v posledním období dynastie Mingů shledáno opět mnoho chyb ve výpočtech. Proto převzal na rozkaz mého předchůdce Jan Adam Schall, jenž z dalekého západu byl do Číny přišel a nevšední zběhlostí v astronomii a mathematice vynikal, předsednictví v mathematické komisi a opravu kalendáře. Také já sám nařídil jsem hned na počátku svého panování novou revisi kalendáře. Na podzim v prvním roce svého panování dal jsem prozkoumati opravy P. Schallem zavedené, nařídil, aby pozorováno bylo zatmění slunce jím předpověděné. Událo se na vlas, jak byl předpověděl. Neméně osvědčil se na jaře roku následujícího výpočet zatmění měsíce se týkající. Domnívám se proto, že muž ten jako s nebe nám poslán byl, aby byl ozdobou naší říše, a poněvadž bezúhonný život vede a mimo náboženství toliko vědou se obírá, ustanovil jsem ho druhým předsedou nejvyššího tribunálu pro

pěstování věd a umění, a udělil jsem mu titul učitele nebeských tajemství. Úřad ten zastává od několika let s pilností a horlivostí stále rostoucí. V sídelním mém městě vystavěl chrám, kde podle obyčeje svého náboženství Bohu obětuje. Abych mu radost učinil, dal jsem chrám vyzdobit a přišed tam, podíval jsem se jeho obrazům, bohoslužebným rouchům a knihám. Když jsem potom nauky našich čínských a tatarských učenců přirovnal k zákonu Nebespána, shledal jsem, prohlédaje k životu, jaký Adam Schall od mnoha let v Číně vede, že zákon onen je ze všech nejlepší. On uctívá Nebespána, jemuž chrám tento zasvětil a spravuje se jeho zákonem. Nikdy, ani zdaleka, neuchýlil se od něho, což jest důkazem vytrvalé dokonalosti a vytříbené ctnosti. Kéž by i moji úředníci horlivosti jeho jak ve službě Nebespána tak i ve službě císařově zdaleka aspoň následovali! Věru, bylo by to říší velmi na prospěch. Co se mne týče, schvaluji úplně jeho způsob života, a proto ustanovuji na věčnou památku, aby nad hlavním vchodem chrámovým bylo napsáno: „Toto místo velmi jest způsobilé, aby dopomohlo člověku do nebes, a jest císařskému domu milé a vzácné.“

Dáno v Pekingu v 7. roce mého panování.“

Toto prohlášení císařovo bylo také vytištěno a k nemalému užítku církve po provinciích rozšiřováno.

Láska a náklonnost císařova k P. Schallovi rostla zatím den ze dne. V pozdějších letech na-

zýval jej pouze svým milým „mravokárcem“. A skutečně neskrblil missonář výčitkami a napomínáním, když toho bylo třeba, byť se i vydával v nebezpečství, že upadne v nemilost. Když na př. roku 1660. jakýs povstalec několika důležitých měst se byl zmocnil a druhé hlavní město říše, Nanking, oblehnouti se strožil, císař však vzpoury nedbaje ze zábavy na zábavu spěchal a návrhů ministerstvem vojenství sobě předkládaných ani nečetl, sepsal P. Schall na prosbu mandarinů, vyžádav si prve pomoci s nebes, pamětní spis, kterým císaři povinnosti jeho k říši vážně připomenul. Šun či, čta přípis missonářův, procitl jako ze sna, zakročil proti povstalcům, P. Schallovi pak poslal list tohoto obsahu:

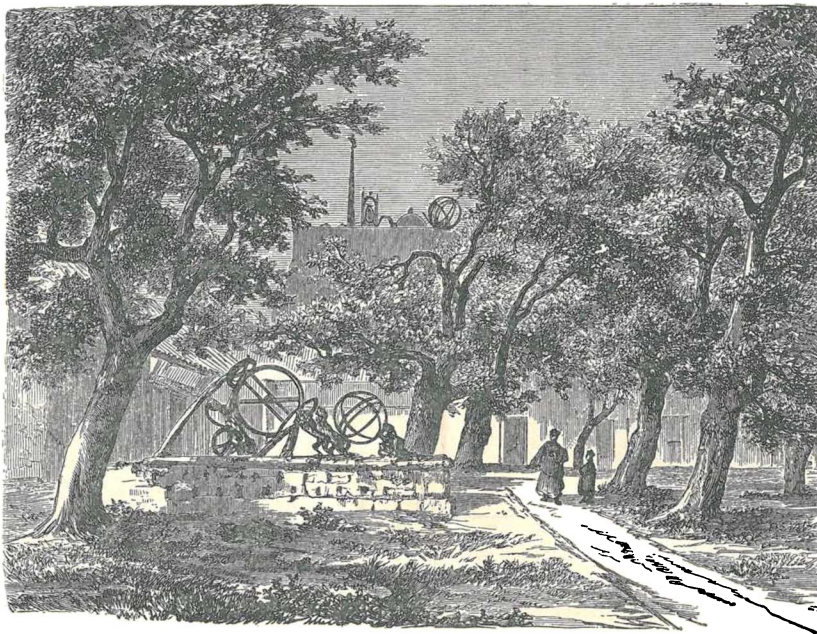
„List ode dvora 12. dne 6. měsíce. Kleštěnec Kin jest doručitelem tohoto listu. Jene Adame Schalle, zákon, který hlásáš, doznal již velikého rozšíření a tvou péčí obnoven u nás pěstování vědy mathematické. Jak by neměl císař býti Tobě vděčným za to, že pro blaho říše se tolik namáháš. Ty, Jene Adame, víš dobře, čeho dobrá vláda říše vyžaduje; proto neustávej se mnou vždycky sdělovati, co pokládáš za užitečné. Zachovej tato slova má v srdci svém.“

P. Schall radoval se z přípisu císařova, ale radost jeho kalila císařova zatvrzelost. Nadarmo namáhal se, přiměti císaře ku přijetí zákona, jež byl výslovně uznal nejlepším a nejdokonalším. Šun-či zabrán zcela smyslnými radovánkami chválil sice a velebil křesťanské náboženství

slovy, ale neměl odvahy, je přijati a vyznávati i skutky. Přes to nevzdal se P. Schall veškeré naděje; naposledy pokusil se císaře obrátiti, když r. 1661. těžká nemoc na lůžko jej uvrhla.

Roku 1660. řádily v Pekingu neštovice. Nemoc rozmohla se tou měrou, že i u dvora četných obětí si vyžádala. V únoru r. 1661. onemocněl se sám císař. Sotva se P. Schall o tom dověděl, pospíšil ke dvoru, aby, možno-li, duši císařovu zachránil. Prosíci mu úpěnlivě za audienci vzkázal císař, že jest mu velmi povděčen za tento důkaz lásky a věrnosti, že však jej dá k sobě zavolati, až by nemoc poněkud povolila. P. Schall nespokojil se touto odpovědí, ale obrátil se na císaře písemně. V listě svém píše, „jak velice nemoc císařova jej rmoutí a jak rád by třebaš i vlastní život obětoval, kdyby mu to prospělo. Ačkoli však nemůže jej zachrániti od smrti časné, že mu podává aspoň léku, jímž by ušel smrti věčné. Nechať Jeho Veličenstvo uváží všechna dobrodiní, jichž se mu dostalo od Nebespána, dobrodiní však ještě větších že může nabýti, podrobí-li se svatému zákonu Božímu, v němž jedině lze najíti spásu. Zapřisahaje Jeho Veličenstvo prosí úpěnlivě, by ráčil dbáti dobré rady, jež jest výronem nejvroucnější lásky a nejhlubší věrnosti a oddanosti, rady, jež možná jest v tomto životě poslední.“

Císař čta list P. Schallův byl pohnut až k slzám a zvolal: „Jak velice mne miluje Jan Adam! Jak moudře byl bych jednal, kdybych byl poslouchal více rady jeho, než rady svých

Hvězdárna jesuitů v Peking.

ministrů. Rád bych napravil chybu svou, ale jest již pozdě.“ Po té obrátil se ku kleštěnci, jenž mu byl list missionářův doručil a pravil: „Jdi a poděkuj mým jménem mému dobrému starouškovi, Janu Adamovi, jehož ctím jako svého otce. Nepochyboval jsem nikdy o jeho lásce a věrnosti ke mně, nyní však dokázal obé měrou vrchovatou. Řci mu, že milerád vývodům jeho o zákonu Nebespána naslouchati budu, až jenom trochu se zotavím; nyní brání mně těžká nemoc, jej spatřiti.“ Bohužel, nebylo císaři dopřáno, pozdraviti se, jak doufal; zemřel již následujícího dne, 26. února, stár teprve šestadvacet let.

Po smrti císařově nastala P. Schallovi a církvi katolické v Číně doba utrpení.

Láska a náklonnost, kterou k P. Schallovi po 16 let lnul první císař dynastie mandžuské, prospěla nezbytně i náboženství jím hlásanému; za krátký ten čas bylo pokřtěno na 100.000 pohanů všech stavův. Ale právě tento utěšený pokrok a rozvoj křesťanství roztrpčil vrchovatou měrou pohanské bonce, a jejich hněv byl namířen po výtce proti missionáři, jehož vliv u dvora byl věrověstům křesťanským vymohl dovolení, hlásati sv. evangelium veřejně a svobodně, proti P. Schallovi. Příležitost pomstiti se, naskytla se boncům brzy po smrti císařově.

Ještě před svou smrtí ustanovil císař Šun-či druhorozeného syna svého Kang-hiho svým nástupcem; poněvadž však tento byl příliš mlád, zvolil čtyři mandariny, aby společně s matkou jeho, babičkou to mladého císaře, ve vládu říše

se uvázali. Ale noví vladaři byli tajnými nepřáteli křesťanství a P. Schalla nenáviděli. Z počátku sice učinili P. Schalla vychovatelem nedospělého císaře a potvrdili jej v hodnosti předsedy mathematického tribunálu, ale brzy ukázalo se, že jednali jen na oko. Obávajíce se stkvělé výmluvnosti a duševní převahy missionářovy, tajili zatím svůj vztek a nenávisť a neodvážili se mu ublížiti. Na neštěstí ranila r. 1664. P. Schalla, stářím a mnohými pracemi beztoho již vysíleného, mrtvice, a zbavila jej řeči. To bylo nepřátelům křesťanství jako povel k útoku. Dorozuměvše se s pohanskými bonci podplatili soudní tribunál, před nějž měl P. Schall býti postaven, a najali jistého Jamkuamsiena, aby na P. Schalla a ostatní missionáře vznesl písemnou žalobu. Stalo se, načež všichni missionáři v Pekingu meškající uvrženi byli do vězení.

Zaloba obsahovala tři odstavce. V prvním bylo náboženství křesťanské vylíčeno jako bezbožné, nestydaté a státu nebezpečné. V křesťanských kostelích obcují totiž mužové a ženy službám Božím společně, v Číně však má v pohanských chrámech oboje pohlaví zvláštní oddělené místo. Vytýkáno proto missionářům, že kostely jejich jsou pelešemi oplzlostí. V druhém odstavci P. Schallovi kladeno za vinu, že je strůjcem vzpoury proti státu; důkazem toho že jest, že se v Makau usadili Portugalci, aby odtud celé říše dobyli; missionáři pod rouškou náboženství pobuřujíce lid, razí prý jim cestu. Třetí odstavec byl na-

mířen proti evropské astronomii, která prý je samá chyba, a ke staré čínské vědě hvězdářské přirovnána, za nic nestojí.

Zatím co zmíněný tribunál žalobu zkoušel, úpěli missionáři v těžkém žaláři a čekali rozsudku. Soud uznal žalobu za správnou a pravdivou, missionáře prohlásil vinnými a odevzdal je soudu hrdelnímu. Soud rozsudek nižší instance potvrdil a missionáře odsoudil, P. Schalla na smrt provazem a ostatní missionáře do vyhnanství. Zároveň vydán rozkaz, aby ve všech provinciích křesťanské kostely byly zavřeny, posvátná nářadí, obrazy a knihy spáleny, všichni missionáři zatčeni a do hlavního města přivedeni.

Ale rozsudek hrdelního soudu vladařům nestačil. Zádájíce, aby P. Schall na smrt potupnější a ukrutnější byl odsouzen, vznesli naň novou žalobu z velezrády. Vinili jej totiž, že ustanovil pohřeb kteréhosi císařského prince na den „nepříznivý“, byl příčinou smrti císaře Šun-čiho. Na místě P. Schalla, jenž dosud řeči nenabyl, dokázal sice P. Verbiest nad slunce jasněji, že se obžalovaný pověrou o dnech příznivých a nepříznivých nikdy nezabýval, že to spíše výmysl pohanských členů mathematického tribunálu, ale nadarmo. P. Schall byl uznán vinným a odsouzen, aby na kusy byl rozsekán.

Všecek Peking žasl nad nespravedlností vladařův, a mnozí i pohanští mandarini veřejně proti nelidskému rozsudku soudců reptali. Aby tedy všecko podezření, že nespravedlivě a stranicky si vedli, se sebe svrhli, postoupili vladařové

sporné věci nejvyššímu soudnímu dvoru, jsouce jisti, že i nejvyšší tato instance rozhodne v neprospěch missionářův. Ale přepočítali se. Prve, než ještě míra hříchů jejich byla dovršena, zdálo se, že Bůh sám ujal se nevinných. Hrozné zemětřesení pobořilo celou jednu čtvrt hlavního města, strašný požár strávil mimo jiné budovy celé křídlo paláce císařského, a živelní nehody ty vykládány od lidu vesměs za trest bohů. Také císařovna, babička nedospělého císaře, majíc rozsudek podepsati, roztrhala jej na kusy a pošlapala nohama. Zastrášení nenadálým obratem věci, povolali nejvyšší soudcové P. Schalla a ostatní missionáře k sobě, prohlásili je nevinnými, kázali odňti jim pouta a dovolili, aby se vrátili do svých přibytků.

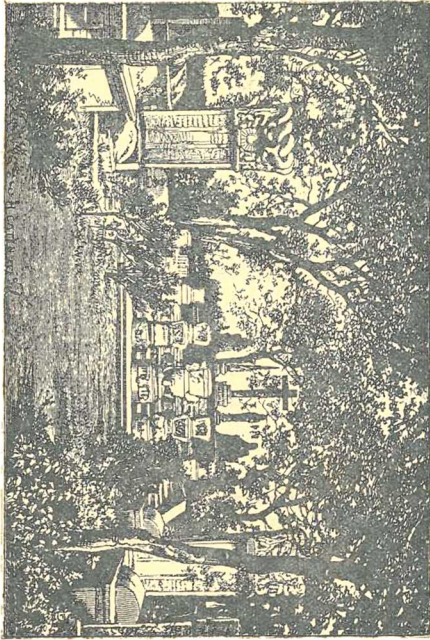
Osvobození svého P. Schall, tehdy již vetchý stařec, dlouho nepřežil. Krutá vazba zasadila zdraví jeho, mrtvicí již valně ztenčenému, ránu poslední. Brzy onemocněl znovu a přijav svátosti umírajících, usnul v Pánu 15. srpna r. 1666. ve věku 73 let. Působil v Číně 45 let a zaujímá jedno z prvních míst mezi missionáři čínskými. Sepsal více než 100 děl o mathematice, fysice a astronomii, několik knih pojednávajících o věrouce, askesi a mravovědě, mimo jiné čtyřsvazkový výklad křesťanského náboženství, osm svazkův o osmeru blahoslavenství atd. Většina spisů P. J. Adama Schalla je uložena v knihovně Vatikánské v Římě.

Desátého dne po smrti P. Schallově dospěl mladý císař Kang-hi věku zákonem předepsaného a ujal se sám vlády. Nastoupiv na trůn,

otevřel žaláře, udělil amnestii pro menší pře-
stupky a vyzval všechny, kdož měli za to, že jim
za doby mezivládí bylo ukřivděno, aby své stíž-
nosti ke trůnu císařskému podali. Za krátko po-
dáno ke dvoru na bývalé čtyři vladaře nesčetných
žalob, jmenovitě proti prvním z nich, Suka-
movi, jenž byl nejurputnějším nepřitelem kře-
sťanství. Byv postaven před soud, byl usvědčen
z největších křivd a přehmatův a odsouzen k téže
smrti, kterou prve P. Schalla potrestati mínil.
Milostí císařskou změněn rozsudek v ten smysl,
aby byl zardousen. Druhý vladař, Sone, unikl
podobnému trestu sebevraždou, třetí odsouzen
k doživotnímu žaláři, a čtvrtý, ježto jen ze sla-
bosti ostatním přisvědčoval, byl zbaven svého
úřadu.

Z protivníků P. Schallových zbyl pouze
Jamkuamsien, jenž byl na missionáře žalobu
podal. Ani jeho sláva netrvala dlouho. Zavrhnuv
kalendář od missionářův opravený, zavedl nový,
ale plný chyb a nesprávností. Maje se zodpovídati,
svalil vinu na jakéhosi mohamedánského hvě-
zdáře, jenž prý nemaje o hvězdářství ani potuchy,
kalendář byl složil. Ale výmluva mu nepomohla;
císař dal popraviti oba, svěřil úpravu kalendáře
opět missionářům a jmenoval P. Ferdinanda
Verbiesta nástupcem P. Schallovým v před-
sednictví mathematického tribunálu. Na prosbu
missionářů byla též jejich pře znovu prozkoumána,
dokázána jejich nevina, učiněno jim po právu a
spravedlnosti a vše, co jim prve bylo odňato,
hodnosti i majetek, bylo jim vráceno.

Také zesnulému P. Schallovi dostalo se příslušného zadostučinění. Na rozkaz císařův byly

Hřbitov jezuitských misionářů v Pekingu.

tělesné jeho pozůstatky, jež dosud v domě misionářů ležely, slavnostně pochovány. Útraty

pohřební zapravil císař sám. Pohřeb konal se teprve na konci roku 1669. Veškerá matematická komise a nespočetní mandarini, bývalí to žáci P. Schallovi, dostavili se ve slavnostním rouchu k domu missionářův, aby odtud slavného nebožtíka doprovodili k poslednímu odpočinku. Pohřebišťem zvolen tentýž chrám, ve kterém již odpočíval zakladatel čínské missie, P. Ricci. V čele pohřebního průvodu ubírali se všichni předsedové říšských úřadův a mandarini první a druhé hodnosti; po obou stranách byly nesený korouhve, a nápisy na nich hlásaly veršem i prosou chválu zemřelého. Následovala rakev; kolem ní missionáři v Pekingu meškající s hořícími pochodněmi v rukou. Za rakví kráčeli dva mandarini jakožto zástupcové císařovi, nesouce náhrobní nápis samým císařem složený a napsaný, jenž po pohřbu byl vryt do kamene náhrobního. Průvod uzavíral nespočetný dav lidu. U hrobu prokázali zástupcové císařovi zesnulému obvyklou poslední poctu a předčítali, zatím co všichni mandarini okolo hrobu klečeli, náhrobní nápis císařův. Když se po té pohané vzdálili, vykonali missionáři za přítomnosti křesťanských Číňanů pohřební obřady církevní.

Náhrobní nápis, jenž na rozkaz císařův do velké mramorové desky v řeči čínské a mandžuské byl vryt, zněl takto:

„Císař Kang-hi, jenž zbožné vzpomínce na Jana Adama Schalla, mandarina první třídy a prvního předsedy matematického tribunálu, poslední čest prokázati míní, praví toto: K největší

cti a slávě jest zvěčnělému, že všecky síly duše i těla věnoval službě naší; proto jest naší povinností, nad jeho smrtí truchliti a jeho zásluhy vděčně oceniti. Ty, Jene Adame, přišel jsi sem z dalekého západu, a ježto jsi byl zběhlý ve hvězdářství, byla Ti svěřena vrchní dohlídka nad věcmi do oboru toho spadajícími, a byl jsi vyznamenán čestným titulem učitele nebeských tajemství. Ale běda, nyní jsi nás opustil; hluboce bolí a rmoutí mne Tvá smrt; abych dal vděčnost svou k Tobě na jevo, uložil jsem svým ministrům, aby jménem mým poslední čest Ti prokázali. Jako slunce, jehož paprsků temnota zastíniti nemůže, zanechal jsi mezi námi nesmrtelnou slávu jména svého. Přijmi tuto skrovnou odměnu za věrnost; se kterou jsi, zapomínaje sama sebe, zcela prospěchu státu se věnoval; a poněvadž zajisté i nyní blahovůli mou poznáváš, prosím, abys ji laskavě přijal. V devátém roce mého panování.“

Otec Gromadski.

Črta z missií sibiřských.

Sibiř má své jméno od starobylého tatarského sídla Sibiru, které leželo kdysi na pravém břehu řeky Irtyše. V 16. století bylo v oněch krajinách chánství tatarské, jemuž panoval Kučum chán. Ještě než Kučum stal se chánem, ukazovala se — jak letopisy tatarské vypravují — na nebi podivná znamení a oznamovala zlé časy, které měly přijíti na sibiřské Tatary. Na obloze bývalo viděti města s křesťanskými chrámy a voda v řece Irtyši zdála se býti krvavou. Za Kučuma znamení ta se množila, a věštcí, svolaní chánem, věštili věci nejhorší. Kučum chán sbíral tedy vojsko se všech stran a očekával nepřítele, jenž se brzo dostavil. Byl to ruský kozák Jermak se svými odvážnými druhy. Marně namáhal se Kučum chán odvrátiti hrozící nebezpečství, marně spěchala vojska tatarská, oščácká a vogulská, aby spojenými silami odrazila útok cizinců. Palné zbraně družiny Jermakovy strašně řádily mezi Kučumovým vojskem a nežli se jaro vystřídalo s letem a jesením, zmocnil se Jermak celého chánství tatarského. Rok 1581 zůstane navždy památným v dějinách ruské říše, neboť

po vítězství toho roku otevřela se Rusům cesta až k Tichému oceánu. Někdejší tatarská pevnost Sibiř dávno již leží v ssutinách a nedaleko odtud rozkládá se nyní nově založené a důležité město Tobolsk. Potomci Tatarů jsou roztroušeni po okolních dědinách.

Sibiř je země ohromných rozměrů. Leží mezi 40°17' a 77°46' severní šířky a mezi 60° a 190° východní délky. Celková šířka činí tedy 37°, délka 130°. Již pouhé tyto číslíčky svědčí o báječných rozměrech zeměpisných Sibiře, a jednoduchý příklad objasní nám věc ještě lépe. Kdyby bylo možno přesunouti jednotlivé říše na naši zeměkouli z místa na místo, bylo by lze celé Spojené Státy severoamerické položit do prostřed Sibiře, a přece by se nikde nedotkly jejího pomezí. Pak by se mohly vzítí půlostrom Alaška a všechny státy evropské, vyjímaje jediné Rusko a rozložití v okraji vyběvajícím, a zbyla by ještě prostora rovnající se asi polovici říše německé.

Rozumí se, že země, která pokrývá plochu 12,457.000 čtverečních kilometrů, má také velmi nestejně podnebí, různé rostlinstvo a rozmanitou zvířenu. Ještě nedávno se myslívalo, že Sibiř je poloviční poušť s drsným podnebím, neúrodná, větší část roku sněhem pokrytá, že je skrovně obydlena pouze vyhnanci a polodivými domorodci, mimo něco málo vojska a úřednictva. Tomu není tak. Severní část Sibiře je ovšem drsná a chladná, a my o tamější zimě nemáme potuchy, ale jižní končiny mají podnebí mírné, ano blíže hranic Střední Asie bezmála tropické. Pouhý pohled na

mapu ukazuje, že valná část západní Sibíře leží jižněji než Nizza, Benátky nebo Milán, a že nejjižnější její cíp je blíže rovníku než Neapol.

Nejjižnější provincie Západní Sibíře je Semipalatinská. Tam bývá v červenci průměrně 32° R tepla, často i 30° R ve stínu. Obyvatelstvo, Rusové, Kirgizové a Tataři, chová víc než 3 miliony kusů dobytka, čítaje v to 70.000 velbloudů. Půda, tak řečená sibiřská černice, je tam velmi úrodná; rodí obilí, zvláště pšenici, brambory, tabák, dyně, melouny a jiné. Chov včel vynáší ročně 45.000 liber medu. Koná se tam do roka 11 větších trhů s celkovým obratem asi 4 milionů korun. Čtyřicet až padesát karavan vychází ročně z hlavního města Semipalatinsku, vyvážejíce na rozličná místa v Mongolsku a Střední Asii ruského zboží za šest až osm milionů korun.

Podobnou úrodnost jako v provincii Semipalatinské nalézáme i v jiných částech Sibíře Západní. Není tedy Sibíř sněhovou pouští, za jakou se zhusta považovala, ale z valné části země teplou a úrodnou. Vždyť med, pšenice a tabák nejsou plodinami krajin polárních a velbloud není domácím zvířetem Eskymáků!

Poslyšme, co vypravuje v této příčině o Sibíři známý cestovatel Jiří Kennan, rodem Američan. On píše:

„Cestovatele, který překročí poprvé Ural v červnu, překvapí nanejvýš palčivé vedro sibiřského slunce, neobyčejná krása a hojnost květin. Ač jsme již za cesty evropským Ruskem byli upozorněni na to, co nás na druhé straně za

horami očekává, žasli jsme nicméně nad krásnou krajinou, počasím i rostlinstvem. V úrodném kvetoucím kraji, jenž se nám objevil, když východním směrem do Tobolské gubernie jsme jeli, nebylo ničeho, co by jen trochu připomínalo severní končiny. Kdyby nás tam se zavázanýma očima za letního dne byli náhle přenesli, nikdy bychom nebyli tušili, ve kterém dílu světa jsme se ocitli. Obloha byla tak jasná a modrá, vzduch tak svěží a příjemný jako v Kalifornii. Stromy šelestily bujným listím, ptactvo prozpěvovalo nad květnatými luhy, u silnice bzučely včely a opojná vůně květin a zeleně naplňovala vzduch.

Širá krajina mezi poštovními stanicemi Čeremyšskaja a Sugatskaja, kudy jsme se brali, byla bohatá a plodná. Nebylo tam žádných rozsáhlých lesů; toliko malé háje nebo skupiny břez a topolů dodávaly poněkud rozmanitosti pláni mírně vlnité; jinde zase pole dobře obdělaná prostírala se až k dalekému obzoru. Rozsáhlé polnosti s pšenicí a žitem střídaly se s černou zoranou půdou, dosud neosetou. Občas jeli jsme nepřehlednými lukami, jejichž hebký trávník jakoby poset byl pampeliškami a petrklíči, v dáli pak pásly se skot a krávy. Místy vedla cesta celé kilometry neohraženou obdělanou zemí, kde muži a ženy v pestrých krojích orali, vláčeli nebo pleli; místy jeli jsme hustým, chladným lesem, z jehož hloubi ozýval se hlas plaché kukačky; místy viděli jsme bařinaté lučiny, modrající se pomněnkami a oživené veselým švitořením drozdů, skalních vrabců a jiného ptactva.

Květin nevšední rozmanitosti byla všude převeliká hojnost; ani v Kalifornii neviděli jsme země tak krásně jimi ozdobené. Podél silnice vonělý růže a fialky, pyšnily se pryskyřník, petklíče, měsíčky, žlutá vikev, kosatec, zimolez a jiné. Háje bělaly se hustými chumáčemi třešňového květu a luka zdála se nám býti barevným květinovým jezerem. Místy krásné, růžím se podobající květy zlatého upolňnu pokrývaly plochu několika set jiter zářivou žlutí, jinde opět o několik mil dále modrala se step až k samému obzoru jako pomněnkové moře. Nepravím, že snad země byla jimi poseta nebo že ve velkém množství tam snad rostly, ale že trávu úplně zakrývaly, takže pláň se zdála býti modrým závojem zahalena nebo širé hladině vodní se podobala, ve které se blankyt nebes odráží. Nejednou byla tato pomněnková pole ze vzdálí vodě tak nápadně podobna, že jsme se až klamali.

Od Jekatěrinburku do Tjumene byla cesta vroubena z obou stran dvěma nebo třemi řadami skvostných stříbrných bříz, dvacet až třicet metrů vysokých, které tak blízko k sobě sázeny byly, že větve jejich podél i na příč silnice se splétaly a jako nějaké podlouhlé cestu od kolmo spadajících paprsků slunečních chránily. Celé kilometry jeli jsme tímto přirozeným podlouhlým z větví a listů březoví jako sněh hříbeho. Cesta podobala se spíše stromofadí v rozsáhlém, pečlivě upraveném parku, než sibiřské silnici a oko naše hledalo jenom nějaký anglický zámek nebo letohrádek, aby obraz byl úplný. Jak se praví, byly tyto

břízy vysázeny na rozkaz carevny Kateřiny II. a ona část hlavní sibiřské silnice, kterou stíní, jmenuje se „Jekatěrininou alejí“. Nevím, chtěla-li velká carevna tímto způsobem zmírniti útrapy a svízele vyhnanců za letních pochodů, anebo snad povzbuditi vystěhovalecký ruch v ony kraje, tolik je jisto, že dlouhé řady krásných bříz zachovaly jí po víc jak celé století vděčnou památku a že jménu jejímu blahořečilo tisíce zemdlených poutníků, jižto pod stromy těmi našli ochranu ode žhavých paprsků sibiřského slunce.“

Zima je ovšem v celé, tedy i jižní Sibíři tuhá a krutá, mnohem větší a delší nežli v krajinách našich na stejné severní šířce. Je totiž přirozenou hranicí Sibíře na jihu vysoké pohoří Altajské, které zamezuje jižním teplým větrům přístup do země; za to jest krajina k severu otevřena a a ledovým větrům polárním vydána na pospas.

Tentýž Američan cestoval později jižní Sibíří v zimě a o své cestě toto poznamenal:

„Když jsme ve čtvrtek dne 14. ledna blížili se městu Kamsku, vyjasnila se obloha a počásí se náhle ochladilo. Teploměr klesl v noci až na 28° R pod nulu a následující noc na 33° R. Přes to cestovali jsme dále, ale bylo nám velice trpěti zimou, zvláště v nekonečné době mezi půlnocí a svítáním, kdy na stanicích nebylo lze dostati nic teplého a kdy vysílení naše sahalo až do krajností. Ač oděni v teplé těžké kožichy, skřehli jsme mezi jednotlivými stanicemi tou měrou, že jsme skoro z naší pavožky ani slézti nemohli. Rozumí se, že o spáнку nebylo ani řeči.

Ani kdyby jej krutý mráz nebyl činil nebezpečným, byl vůbec nemožným pro hrbolatou cestu. Sněhové bouře a tisíce těžkých nákladních saní upěchovaly sněh v pahrbky a hrboly až jeden a půl metrů vysoké a šest metrů široké. Kdykoli naše těžká pavozka na takový pahrbek vjela a s něho zase sjela, otřásaly se bolestně naše nejhlubší útroby. Zimou, bezesností a ustavičnými nárazy byl jsem konečně tak vysílen, že bych se byl rád na každé poštovní stanici vrhl na podlahu, jenom abych si mohl zdřímnouti několik těch minut, kterých ku záměně koní bylo potřebí.

Mezi Kuskuskají a Krasnojarskem stihla nás největší zima v tomto roce; teploměr ukazoval 34° R pod nickou. Zároveň měli jsme příležitost pozorovati zjevy, které za největšího mrazu se dostávají. Řady nákladních saní byly neustále zahaleny mlhou a často, když jsme je již minuli, byla silnice na kolik set kroků ještě pokryta náledím, sraženou to parou. Kdykoli jsme otevřeli dvéře některé staniční budovy, zdálo se, že tam vniká před námi velké množství páry, a uvnitř na železných spojkách u oken a u dveří usazovala se jinovatka skoro čtyry cm tlustá. Naše koně oddychovali těžce a co chvíle úzkostlivě řehali, jako by se báli, že se zadusí. Celé dva dni, v pátek a v sobotu, dne 15. a 16. ledna, zastavovali jsme se téměř na každé poštovní stanici a pili jsme čaj, a přece nepodařilo se nám trvale se zahřáti. Příčinou toho byla nejenom krutá zima, ale i to, že jsme každou chvíli byli nuceni vystupovati z pavozky, abychom pomohli

koním protáhnouti povoz hlubokým, kyprým sněhem na okraji silnice, kamž nám bylo vyhýbati dlouhým řadám nákladních saní...“

Obyvatelstvo Sibíře je dvojit: domorodé a přistěhované.

Nejznámější z domorodců jsou: Tataři, Kirgizi, Ostáci, Samojedi, Tunguzi, Jakuti, Čukčové, Korjaci, Jakugiři a Giljaci. Bohužel dokazují vědecká pozorování statistická, že původních těchto obyvatel Sibíře rychle ubývá. Před příchodem Rusů byli mnohem četnější a rozmanitější, místy až desetkrát silnější nežli nyní. Mnozí sibiřští národové vymřeli před nedávnem docela. Po Opocích, Kotech, Matořích, Asanech, Arincích a jiných domorodých Sibiřanech není dnes ani stopy. Akademik Müller a Gmelin viděli roku 1753. posledního Arince, jenž mluvil svou řečí mateřskou. Jiní poněmáhlu ale jistě vymřejí. O Ostácích a Samojedech na př. předpovídá se zcela určitě, že za nemnoho let nebude po nich ani památky. Národopisci jim dávají lhůtu asi 100 let. Blízký, truchlivý jejich konec vyjadřuje případně pohádka, kterou o sobě vypravují Samojedi:

„Samojedi měli kdysi sedm set stanů. V těch stanech bydlelo sedm set lidí a sedm mužů panovalo nad nimi. Ale těch sedm mužů nemělo žádných dětí. Toliko jeden z nich měl syna, ale ten byl ubohý a slabý. Jednoho rána ubožák ten procitne a vidí, že všichni z jeho národa pomřeli a že s nimi také všichni sobové zahynuli. Opuštěn, bloudil bez pomoci po široším kraji, až padl vysřlen k zemi. Z hladu sbíral a ohryzoval kosti,

jež psi zanechali. Po té setkal se s lidmi z jiného národa. Ale ti měli srdce kamenné a stáli o jeho bezživotí. Proto ho bili, až ho ubili, a to několikrát, ježto pokaždé znova byl vzkříšen a k životu přiveden báječnou bytostí, starcem o jednom rameni a jednom oku . . .“

Příčiny rychlého zanikání domorodého obyvatelstva jsou kolikeré.

Mnoho domorodců zahynulo v bojích proti Rusům. Jako Evropan stíral kdysi a stírá dosud s povrchu zemského původní obyvatele v pralesích a prériích amerických, tak se dělo i v Sibiři. Bojovné družiny vyslané do Sibíře, aby si podmanily tamější národy, nevedly si často jinak než Angličané a Španělé mezi americkými rudochy. Oslabovati, vydíratí a hubiti domorodce, bylo jejich heslem. Mimo to také sami domorodci mezi sebou nejednou se potírali. Kirgizové na př. a Donegarové v jižní Sibiři mstili se na národech severních za to, že uznali ruské panství, vpadali do jejich území a odváděli je do zajetí.

Jiná příčina smutného úpadku domorodců je nouze a bída. Když Rusové do Sibíře přišli, vytiskli původní obyvatelstvo z krajů úrodných a zatlačili do nehostinných končin severních. Tam ubožáci živoří, živíce se bídě honbou, rybolovem a chovem sobů. Před lety odívali se vzácnými kožešinami: sobolí, liščí nebo bobří, měli velká stáda sobů, skotu a koní. Bezmála o vše připravil je Rus, dav jim v náhradu špatnou mouku, tabák, kořalku a jiné domácí potřeby. Nyní odívají se v cáry lehkých kožek z polárních

zajců, třesouce se za tuhých mrazů zimou. Všim právem vytýká se ruským podmanitelům, že jsou příčinou chudoby a zkázy Ostakův, Samojedův a jiných domorodců sibiřských.

Zkázu domorodcův urychlují konečně i různé nemoci, jež Rusové do Sibíře zavlekli: neštovice, tyfus, skorbut, příjice a jiné neduhy, jež v zápětí mívá nemírné požívání lihovin. K těmto útrapám přidružilo se ještě malomocenství, byvši tam bezpochyby zavlečeno ze Střední Asie. O lékařskou pomoc nikdo se nestará. Nemocní potácejí se životem tak dlouho, až klesnou vysílením. Co chvíle potkává cestovatel ubožáky, jimžto hnijí ústa, nos, ruce i nohy.

Přistěhované obyvatelstvo sibiřské je také dvojná: dobrovolní osadníci a vypovězenci.

Ruské osady v Sibíři vlekou se v nepřetržitě řadě od Uralu až k Tichému oceánu.

Ačkoli je Rus pánem Sibíře, nedovedl přece původního svého národního rázu si zachovati. Stálý styk s domorodci, podnebí a jiný způsob života podstatně jej změnily. Tak jako z Angličana v Americe stal se Yankee, tak utvořil se také v Sibíři z přistěhovalců ruských zvláštní, svérázný národ. „Vydeme-li z vnitřní Rusi a překročíme-li Ural,“ píše odborný znatel Sibíře Rovinskij, „objeví se nám jiný svět, jiná řeč, jiné mravy; zvláštní jakýsi cizí ráz přichází nám všude vstříc.“ Ostatně již v druhé polovici minulého století bylo zřejmo, že ruská povaha v Sibíři od původní víc a víc se odchyluje. „Jako přírodní plodiny,“ pravila již carevna Kateřina II., „rostliny

a zvláště, tak jsou i lidé na Rusi a v Sibiři svým vzrůstem a zevnějškem sobě nepodobní. Sibiřané jsou pleti hnědé; ve východní Sibiři podobají se Číňanům; Rusové nemají se Sibiřany nic společného. Světlovlasé krásky z Jaroslavlě a Archangelska nejsou ženám sibiřským nikterak podobny... Sibiřané jsou plaché a drsné povahy, ale za to schytralí, vědychtiví a podnikaví.“

Tato změna ruské povahy je ruskému živlu skoro víc na škodu než na prospěch. Jmenovitě tam, kde jsou Rusové oproti domorodcům v menšině, jako na př. v krajinách severních, ubývá jim na vzrůstu a tělesné síle. Ano jsou příklady, že se oddali mnohoženství anebo propadli šamanismu¹⁾ a modlářství. Všichni zabajkalští kozáci, sedláci a maloměšťáci věří prý v šamanismus Burjatův; v okolí jezera Bajkalského a v Irkutsku staví prý na střechy svých domů burjatské bůžky; v okrese Nerčinském utíkají prý se v nemoci ku kouzelníkům pohanským a dotazují se jich, jestliže byli nějakou věc ztratili.

Tato odchylka od ruského typu jeví se také v řeči. „Sibiřské nářečí“, praví svrchu zmíněný Rovinskij, „pochází ovšem ze severorůštiny; ale staletá odloučenost od mateřské země a zcela jiné podmínky životní nezůstaly na původní jazyk bez

¹⁾ Základem šamanismu je domněnka, že člověk s neviditelnými mocnostmi, jež mu nepřejí a všeliká zla, jako nemoci, smrt, sucho, nedostatek zvěře atd. naň posílají, ve styk vejíti a je k poslušnosti přiměti může. Proto užívá šamanista kouzelných průpovědek a posuňků, aby obávané zlo odvrátil anebo žádoucího prospěchu dosáhl.

vlivu. Nářečí východosibiřské má zcela zvláštní zvukosloví, množství zvláštních tvarů pravopisných a slovník o 3000 výrazech, jež ruštině jsou neznámy.“

Také povahou liší se Rus a Sibiřan od sebe. Sibiřský Rus pokládá se za člověka od evropského Rusa naprosto rozdílného. Spílá mu rád hloupých a nemotorů. Sám je rozvážný, zvědavý, rázný, zkušený, otužilý a samostatný. Stinnou stránkou jeho povahy je vypočítavost a sobeckost pochodící z nezřízené ziskuchtivosti. Rozumí se, že i dlouholetý styk s domorodci a život v lesích a pustinách měly v zápětí, že mravy jeho více méně zdivočily. Od ruského mužika různí se do jisté míry i svou hrdostí. Považuje se za rovnoprávného s celým světem a vede si svobodně a sebevědomě. I sibiřský sedlák, je-li zámožný, odívá se často po městsku, kupuje knihy a ozdobuje své obydlí obrazy, svícny, záclonami a zrcadly; ano bohatý sedlák mívá i skvostný povoz, popfává si lepšího vína a pořádá úředníkům plesy a zábavy na své útraty.

Mimo vystěhovalce dobrovolné obývají v Sibíři po dnes četní vypovězenci sprostí a političtí.

Doprava trestanců na Sibiř začala již v 16. století, ale teprve od r. 1823. máme o věci podrobnějších zpráv. Jisto je to, že se počet vypovězenců od počátku 19. století sdesateronásobil.

Místa, na která se vypovězenci dopravovali, byla rozličná, podle toho, jakých zločinů se kdo dopustil. Z pravidla poslali se ti, jižto pozbyli jenom z části svých práv občanských, do Sibíře Západní, jižto pozbyli všech svých práv, do Sibíře

Východní; političtí provinilci do krajin okolo jezera Bajkalského a do Jakutska; tuláci a pobudové na pobřeží Ochotského moře a na ostrov Sachalin.

Všichni vypovězenci byli pod policejní dohlídkou, vázání na určité místo, ze kterého do jisté vzdálenosti jenom na zvláštní dovolení se směli vzdáliti.

Tresty vypovězenců byly velmi různé. Těm, kteří pozbyli všech svých práv, nebylo věru čeho záviděti. Jestliže zastávali nějaký skutečný neb čestný úřad, bývali sesazeni. Ženatí mužové pozbývali práv svých manželských, tak že manželka opět provdati se mohla. Ani slovo ani podpis jejich neměl žádné ceny. Nebylo jim dovoleno nabývati majetku, ani svým jménem s někým se souditi. Ve vězení nosili trestanecký oděv a hlavu do pola ostříhanou. Sesazení trestanci mohli býti i bičováni a v případě, že by je někdo zavraždil, nikdo se nestaral, aby vrah byl vypátrán a potrestán.

Mnoho trestanců pokoušelo se o útěk. Utéci ostatně nebylo těžko, ale hůře dostati se za hranice. Uprchlí trestanci nazývali se broďjagy (tuláky) a bylo jim netoliko proti kruté zimě, ale i proti usedlým sedlákům a domorodcům se brániti. Každý totiž, kdo uprchlíka buď živého nebo mrtvého policii odevzdal, dostal příslušnou odměnu; byl-li mrtev, i jeho šaty. Proto konaly se na utečence pravé honby a domorodci prý při tom rozumovali takto: „Zastfělím-li veverku, dostanu toliko její kůži; zastfělím-li broďjagu, dostanu jeho kůži a přídavkem i jeho šaty.“

Vypovídání na Sibiř, jak se dlouhá léta provozovalo, se neosvědčilo; bylo zemi jenom na škodu. Smutné jeho následky jeví se jmenovitě v tom, že počet zločinů v říši ruské byl největší v Sibiři. Jest neuvěřitelné, jak často se tam páchala vražda a s jakou lhostejností kolikrát i ženy o nejhroznějších zločinech vypravovaly. Ano, vypovídání mělo v zápětí zločiny, jež byly sibiřskou zvláštností, jako na př. svrchu zmíněné tuláctví a penězokazství. Není proto divu, že i ve vládních kruzích vždy více vzrůstalo se přesvědčení, že by Sibiř jenom zříska, kdyby vypovídání v tehdejší své podobě se zrušilo.

Přesvědčení toto nabylo konečně vrchu a před několika roky byla zvláštním carským úkazem veškerá doprava provinilců, aťsi sprostých nebo politických, na Sibiř zastavena. Trestanci, kteří již na Sibiři byli, zůstali tam a odbývají si zbývající trest na místech, kam byli vypovězeni, jiní odbyvše si trest, vracejí se domů, přemnozí však zůstali na Sibiři dobrovolně a stali se svobodnými osadníky.

* * *

Do oné hrůzyplné doby, kdy ještě tisícové vypovězenců úpěli na Sibiři, spadá apoštolská činnost muže nad jiné vynikajícího, který sám jsa sibiřským vyhnanecem, znal útrapy a svízele jejich ze své vlastní zkušenosti a který se právě z té příčiny snažil, aby smutný jejich osud pokud možná ulehčil a snesitelným učinil. Byl to misijní farář tomský Valerián Gromadski, anebo,

jak jej sibiřští katolíci vesměs nazývali, „otec Gromadski“.

V letech šedesátých minulého století bylo na Sibiř vypovězeno též mnoho polských biskupů a kněží. Vyhnanství bylo sice pro ně samy trpké a bolestné, ale pro ostatní spoluvypovězence stalo se řízením Božím pramenem neocenitelné útěchy. Zapomínajíce svého vlastního utrpení, byli ubohým vyhnancům jedinými rádci a těšiteli, nejednou milosrdnými Samaritány. Takovým byl i otec Gromadski, farář tomský.

Narodil se v Žitomíru ve Volyni. Byv po ukončených studích vysvěcen na kněžství, byl ustanoven výpomocným knězem v Harochově. Tam vzbudil, nevěda ani proč, podezření ruské vlády a byl r. 1861. vypovězen na Sibiř. Na cestě k dalekému cíli bylo mu dovoleno pobýti delší čas v Omsku na řece Irtyši. Tam jej nadšeně uvítalo několik set katolíků, jižto šťastnými se pokládali, že opět jednou po dlouhém čase mohli přijati sv. svátosti a mši sv. obcovati.

V Omsku zůstal otec Gromadski do r. 1869. Tehdy byl poslán od svého biskupa do Tomska, jmenován farářem Tomského okresu, později proboštem. Co to jest, býti farářem v Sibiři, poznáme z těchto údajů: Jednotlivé sibiřské provincie jsou větší než mnohá evropská mocnářství. Tak na př. provincie Tobolská je dvakrát větší než Rakousko, Tomská dvakrát větší než Německo, Jakutská patnáctkrát větší než Anglie atd. V nesmírných těchto končinách žije 30—40.000 katolíků, skoro vesměs Poláků. Přes to obstarává duchovní

jejich správu pouze 11 kněží. Tito jsou podřízeni arcibiskupu Mohylevskému, jenž v Petrohradě ve vzdálenosti 2000—3000 km sídlí. Také jednotlivé farnosti mají obrovské rozměry; Tomská na př. má 98.897 □ km, Krasnojarská 118.965 □ km v objemu. Ze všeho toho vidno, s jakými obtížemi missionářům sibiřským je zápasiti.

Takových obtíží a trampot zakusil otec Gromadski od počátku svého apoštolování na Sibiři měrou vrchovatou. Věrný obraz jeho prací i žalostí podávají nám listy, jež občas posílal své matce. Státjež zde některé úryvky nesoucí se k jeho činnosti missionářské.

„Díky Bohu,“ psal své matce r. 1871. od břehů Kamy, „jsem zdrav a s to, abych na vinici Páně pro zdejší katolíky pracoval. V jejich tváři zračila se dojmavá a upřímná radost, když po nejprv zase spatřili kněze a po dlouhém čase se vyzpovídali a mši sv. slyšeti mohli. Dlouhá leta byli bez této radosti. Jak nábožně modlí se člověk, jestliže místo varhan a zpěvu provádí nejsvětější oběť usedavý vzlykot a pláč! Tu a tam lid při mši sv. také zpívá a zpěv je tak dojmavý a tklivý, že pak sám nemohu pláče se zdržeti. Jak mne bolí jejich osud! Dlouhá léta byli bez pokrmu nebes a bez všeliké duševní útěchy. Pokřtil jsem velmi mnoho dítek, z nichž některé 4—7 roků byly staré, a požeňnal jsem několik svazků manželských. Jen stěží bude Ti lze učiniti sobě pojem o mém životě, v němž se neustále střídá radost se žalostí.“

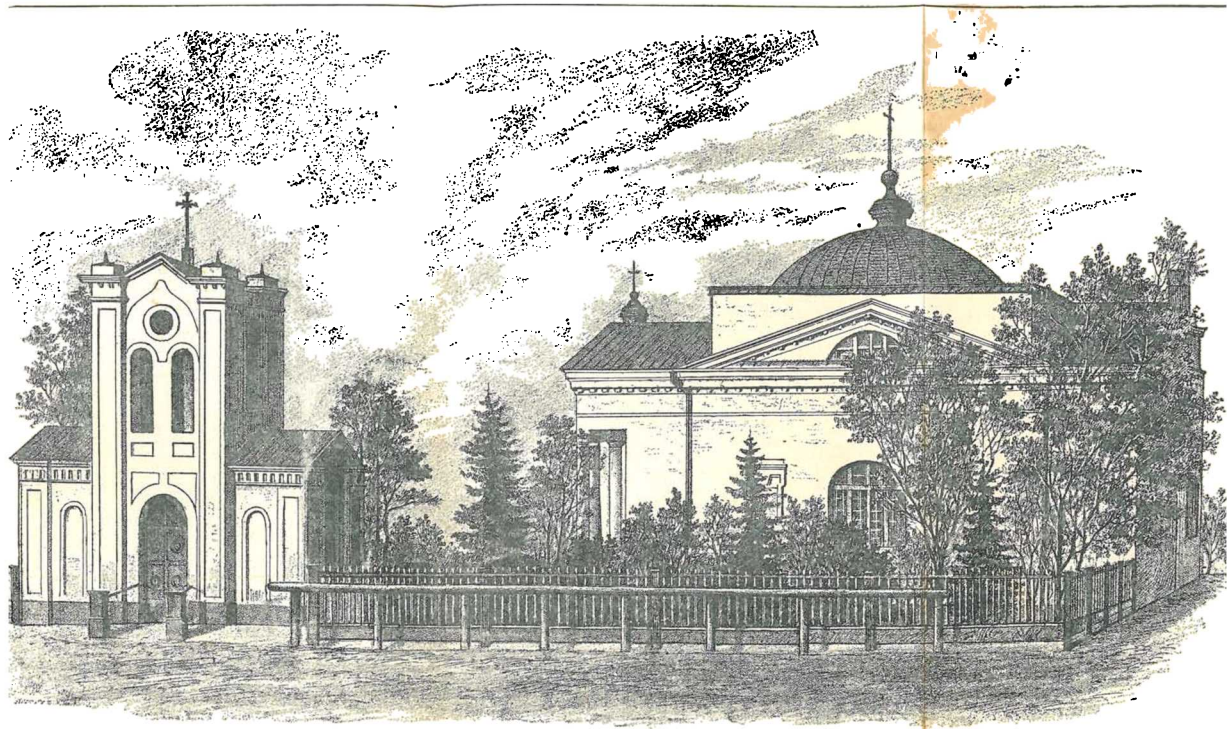
Roku 1872. psal z Tomska své matce:

„Vrátil jsem se právě z dlouhé cesty. Spěchal jsem, abych se ještě před odměkem dostal pod střechu. Odměk se dostavil letos velmi pozdě. Ještě 25. března měli jsme 30° R a 4. dubna 25° R zimy. Sněhu napadlo tentokráte tolik, že koně až po uši do něj zapadali. Jeda na svých sáňkách lesem a stepí, obklopen se všech stran sněhovými spoustami, jako hora vysokými, modlil jsem se a myslel na Tebe. Toliko zvonky na koňském přístroji rušily hluboké ticho. S Boží pomocí přijel jsem šťastně domů. Buď jemu za to dík a chvála na věky!

Tato poslední má cesta trvala 6 měsíců. Urazil jsem za ten čas 9000 verst,¹⁾ pokřtil asi 100 dětí, požehnal 20 manželstev a vyslyšel sv. zpověď několika tisíc lidí. Mnozí z těch, jižto dlouhá leta nebyli přijali svátosti pokání, zemřeli obdrževše rozhřešení, jakoby byli na tuto milost zrovna čekali. Jiní nemocní přijavše sv. svátosti jako zázrakem se pozdravili. Z počátku necítil jsem žádné únavy; ale ku konci bylo mi všech sil napjati, abych dokonal, co jsem byl začal; tak velké bylo moje vysílení.

Jednoho dne byl jsem na cestě k osamělé osadě, kde žily dvě katolické rodiny a několik svobodných mužů. Zvolil jsem nejkratší cestu a za soumraku byl jsem u vsi. Po silnici jel proti nám rolník s vozem slámy. Vida naše saně vyjížděti z lesa, přichvátal a ptal se mého vozky, kdo že jsem? „Katolický kněz,“ zněla odpověď. Pře-

¹⁾ Versta je o něco delší než kilometr.

Katolický Mariánský kostel v Tomsku v Sibiři.

kvapen a nechtě hned uvěřiti, přistoupil k saním a pozdravil mne řka: „Pochválen buď Ježíš Kristus.“ Odpověděl jsem: „Na věky. Amen.“ Uslyšev mou odpověď, zarazil se z počátku a nepromluvil slova. Ale potom pustiv uzdu svým citům, dal se do hlasitého pláče. Plakal jsem s ním. Po té vypřáhl koně a ujížděl tryskem do vsí, aby tam můj příchod oznámil. Za nedlouho spěchal nám zástup vesničanů naproti. Matky pozdvihovaly do výše své dítky, abych jim požehnal; všichni líbali mi ruce, ba někteří i plášť. Když jsme došli vesnice, pohostili mne, seč byli a pfinutí, abych několik dní u nich pobyl. Za ten čas pokřtil jsem dítky, posvětil hřbitov a jejich domy a vykonal pohřební obřady nad mrtvolou osadníka, jenž bez církevního pohřbu byl pochován. Když jsem je byl všecky vyzpovídal, jim sv. přijímání podal a je, seč jsem byl, potěšil, odejel jsem, při čemž se opakovalo, co při mém příchodu.“

Přese všechnu útěchu, které se mu tu a tam za takových návštěv dostává, není otec Gromadski prost oné strašné trýzně, která všech sibiřských vyhnanců jest údělem, bolestné touhy po milém domově, všech těch milých osobách a místech, jichž nikdy více neuhlídá. V jednom listě přiznává se své matce, že beznadějná tato touha často jej trápí a trudnomyslným činí.

„Velmi často vyskytují se v mém životě chvíle,“ píše, „jež jsou pro mne těžkou zkouškou; než staň se vůle Boží, to je to nejlepší a nejjistější. Dnes na př. byl jsem velmi sklíčen a zkormoucen; ale pohlédnuv na obraz Ukřižova-

ného, jenž mi byl poslán z Říma, obětoval jsem Spasiteli svou tesknotu a hroznou opuštěnost. Večer dostal jsem Tvůj list, jenž byl pln útěchy a cítil jsem, že Bůh poslal oboje: smutek i radost. Budiž za to chválen a veleben.“

Útěchou, o které otec Gromadski tuto mluví, byla mu zpráva matčina, že ve vlasti se konají modlitby za něho a jeho chudou farnost.

Strasti a útrapy sibiřského missionáře popsal otec Gromadski také v listech na jistou štědrú dobroditelku Tomské missie, kde mimo jiné píše:

„Za krátko musím na úpatí Altaje, abych svým bratřím na horách skytal útěchy sv. náboženství. Sněhu napadlo letos tolik, že cesty jsou velmi neschůdný; čekám proto, až nastane obleva. Tento rok (1896) byl velmi smutný, zima neobyčejně studená a dlouhá. Dne 2. února byl jsem povolán k umřajícím. Jeli jsme mnoho a mnoho hodin a co chvíle bloudili v lesích. Že jsme se na místo dostali, zdálo se mi býti zázrakem. Bohu díky, přijel jsem včas; ubožák přijal ještě sv. svátosti. Byla to tehdy strašná noc. Zima byla tak ostrá, že druhého dne z rána bylo nalezeno 80 zmrzlých mužů a žen na cestách.

Avšak ještě hůře jest, nastane-li obleva náhle. Pak zaplaví voda celý kraj a mnoho lidí utone. Nebezpečno jest, plaviti se po sibiřských řekách, jsou-li rozvodněny. Jistá rodina utekla se před povodní na loďku. Nešťastnou náhodou vypadlo z loďky starší dítko a matka chtěje je zachrániti vypustila své nejmladší z náručí a ztratila tak oboje. Jindy viděl jsem na vlastní oči, kterak

jezdec i s koněm stržen byl pěšci se vlnami do hlubiny. Pomoc byla naprosto nemožná.“

Dlužno připomenouti, že ruská vláda nikterak nehradí výloh, jež missionářům na jejich apoštolských cestách jest činiti, leč by na některé missionářské stanici bylo ubytováno vojsko a missionář zastával místo vojenského duchovního. Jediná pomoc, již mu úřady poskytují, záleží v poukázce, kterou-li se vykáže, za 3 kopejky povoz na verstu cesty obdrží. K poukázce přidávají úřady průvodní list, jenž chrání missionáře všelikého příkoří na cestě a jemu právo dává ve vládních budovách přenocovati — není-li jiných — a v čas potřeby pomoci úřadů se dovolávat. Ostatní útraty apoštolské cesty hradí buďto věřící, jižto pro kněze poslali, anebo kněz sám, což se děje nejčastěji. Jsou tedy missionáři z pravidla odkázáni na příspěvky křesťanského světa.

V jiném listě popisuje otec Gromadski noční jízdu z města Kamy do kterého odlehlé dědiny.

„Jednoho dne“, píše, „byl jsem povolán k nemocnému vypovězenci. Byl to náhlý případ. Ježto byla cesta špatná a vzdálenost veliká, dal jsem zapřáhnouti tři koně za sebou. Na prvním jel Kalmuk, jiný Kalmuk seděl na kozlíku a za mnou na saních krčil se ministrant. Zima byla hrozná. Pronikavý sibiřský vichor skučel divoce a bílá sněhová pokrývka prostírala se po stepi, kam oko dohlédlo. Co chvíle byli jsme nuceni vystoupiti a saně ze závějí sněhových vytahovati. Konečně uvízlí jsme nadobro. Ptám se vozky:

„Můžeme zde někde přenocovati?“

„Obávám se, že musíme zůstatí, kde jsme,“
zněla odpověď.

„Ale pak jistě zmrzneme,“ zvolal jsem.

„Možná,“ odpověděl.

„Snad nám dá Bůh dočkati se rána.“ Zatím
jsme čekali. Hodina mýjela za hodinou. Občas
promluvil jsem ke svým druhům, ale brzy zpo-
zoroval jsem, že mi neodpovídají. Jsa tepleji
oblečen než oni, kázal jsem jim vstoupiti do saní
a sám postavil jsem se ku koním. Asi za hodinu
táží se jich, jsou-li ještě na živu. Slabé „ano“
bylo odpovědí.

Za krátko cítil jsem však zhoubné účinky
hrozného zimy sám na sobě a seznal jsem, že to
tak dlouho nevydržím. Odhodlal jsem se tedy
jíti dále pěšky a tázal jsem se vozky, v kterou
stranu leží vesnice, cíl to naší cesty. Ukázal mi
směr, doložil však, že ves ještě 20 verst (21 km)
je daleko. Přes to vydal jsem se na cestu; byl
to jediný prostředek se zachrániti. Moje údy byly
již zimou skřehly a mne zmáhala slabost a
ospalost. Pokusil jsem se ze všech sil, abych
oboje překonal, ale již po několika kročejích po-
jala mne závrť. Zdálo se mi, že vidím čarokrásné
paláce a zářící světla, klesl jsem do sněhu a
ztratil vědomí. Procitnuv, ležel jsem v teplém
lůžku. Kolem stály neznámé postavy milých tváří.
Všichni slzeli. Bůh se ustrnul nad ubohým svým
služebníkem. Když jsem se poněkud zotavil, do-
věděl jsem se od dobrých lidí, kterak mne
zachránili.

Jistý sedlák vyšel za svítání z vesnice. Najednou vidí ve sněhu cosi černého a povídá si: K večeru, až se tudy budu vraceti, podívám se, co to je. Ale jakýsi nevysvětlitelný pud táhl ho vší mocí k onomu místu. Zamířil tam tedy hned a viděl, že ve sněhu leží muž všecek již skřehlý — v oněch krajinách nic vzácného. Přikleknuv k nešťastníku, poznal, že ještě žije, naložil jej na vůz a zavezl do vsi.

Když dojížděl ke své chalupě, stál ve dveřích muž a volal naň z daleka:

„Koho to vezeš?“

„Ubožáka, jehož jsem našel na stepi.“

Muž přistoupil k vozu, aby se na nešťastníka z blízka podíval.

„Dobrý Bože!“ zvolal, „vždyť je to náš kněz!“

Byl to náhodou člen rodiny, která mne dala zavolati. Vzali mne tedy do své chaty a učinili, seč byli, aby mne přivedli k vědomí. První má otázka byla, jak se vede mým druhům. Vesničané byli již poslali pro ně několik statných mužů. Nalezli je bezvědomé na témž místě, kde jsem je opustil. Jeden z nich byl již mrtev, druhý umřel následujícího dne; toliko hoch ministrant zůstal naživě, ale umrzly mu obě ruce a musily býti odňaty.“

Tento případ, kdy otec Gromadski byl v nebezpečství života, nebyl ani první ani poslední. Jednou večer byl povolán k umírající ženě, která bydlela bezmála 150 verst (160 km) daleko. Posel přišel právě v okamžiku, když se misionář chystal konati pohřební obřady nad mrtvolou

jednoho ze svých farníků. Přátelé mu radili, aby cestu odložil, až by chumelice přestala. Nesvolil. „Zemřelý může počkati,“ pravil, „nikoliv umřající.“ Odloživ tedy pohřeb, dal mrtvolu zatím postavití do kostela a vydal se ihned na nebezpečnou cestu.

„Kde kdo se domníval,“ píše, „že jsem pozbyl rozumu, ale já poručiv se do ochrany Boží a jsa si vědom, že běží o spásu duše, nastoupil jsem na cestu. Měli jsme 3 dobré koně; ale saně tančily po sněhu jako člun po rozbouřeném moři. Co chvíli uvázli jsme v závějích, zatím co sběsilý vichor nám mraky sněhové metal do tváře a nás stále oslepoval. Najednou obrátí se vozka a praví, že ztratil cestu a že neví, kudy kam. Po té doložil plačky: „Mám doma ženu a děti a nikdy více jich neuvídím!“

Jeho zoufalost byla nakažlivá; i já jsem pozbýval mysli. Přesvědčen však, že malomyslnost nám nic nepomůže, ptám se vozky, jak dlouho asi jeho koně takovou namahavou jízdu vydrží.

„Jsou to nejlepší koně v Omsku,“ odpověděl, „a únavy neznají.“

„Znají cestu?“

„Ovšem, neboť jsou koupeni v místě, kam jedeme.“

„Jel jsi již kdy touto cestou?“

„Ano, kolikrát, ale nikdy v takové chumelici jako dnes. Ani psa bych za dnešní nepohody ven nevyhnal.“

Oblékl jsem ho do svého kožicha, sám jsem se zahalil do svého pláště z vlny a žíní a tázal jsem se:

„Ztratil jsi už někdy na této stepi cestu?“

„Nikdy. Stalo se často, že jsem za silného větru ulehl jednoduše vespod saní a koně zavezli mne bez úrazu domů; ale dnes bouří vítr jako dosud nikdy a vyje jako zlý duch.“

„Vždyť věříš v Boha,“ těšil jsem ho, „nechtěl bys tedy odevzdati se do vůle Jeho?“

„Ano.“

„Nuže, vzbud' tedy dokonalou lítost nad svými hříchy a říkej za mnou modlitbu, kterou ti budu předřkávati.“

Učinil tak a potom se tázal: „Co počneme teď? Zůstaneme-li zde, zahyneme.“

„Pojedme dále,“ já na to, „a důvěřujme v Boha.“

Vozka švihl do koní. Ujžděli jsme tryskem. Najednou uslyšeli jsme hlas zvonu a já jsem se zaradoval, že je na blízku ves.

„Zlé znamení,“ zvolal vozka, „vyzvání nám na pohřeb. Běda, umru daleko od těch, jež miluji; sníš bude mým pokrovem a vítr písni pohřební!“

Při těchto slovech nemohl jsem se zdržeti slz. V té však době se náhle zastavili a stáli jako zkamenělí. Vozka švihal do nich vši silou — nadarmo; vzpínali se a nechtěli v před. Jejich přirozený pud pravil jim, čeho jsme sami netušili, že stojíme na pokraji příkrého svahu. Vozka práskl do nich ještě jednou vši silou, ale v tomtéž okamžiku řtili jsme se již se stráně dolů. Vzvávají nejsvětější jména Ježíš a Marie a slyše ještě vozkův výkřik: „Jsme ztraceni!“ pozbyl jsem vědomí.“

„Když jsem opět z mrákot procitl, zpozoroval jsem, že jsme téměř zahrabáni ve sněhové rokli, odkud nebylo východu. Vozka seděl vedle mne a plakal.

„Každý pokus“, pravil, „odtud vyvážnouti, je marný. Musíme zde umřít. Bůh se smiluj nad námi!“

To řka pokřižoval se a odevzdal se svému osudu. Já však pomýšlel jsem na záchranu. Ohledávaje dlouho náš sněhový hrob, shledal jsem, že sráz je na jednom místě méně příkrý. Pokusili jsme se tedy přijměti naše koně, aby tudy vyjeli nahoru, což po několika marných pokusech konečně přece se podařilo. Zároveň uslyšeli jsme podruhé hlasy zvonů, ale zřetelněji než prve. To nám dodalo mysl. Také naše zvířata věřila blízkou pomoc a uháněla bez pobídky směrem, odkud zvony zaznívaly. O 11 hodinách v noci dorazili jsme do vesnice. Později dověděl jsem se, že v oněch krajinách je zvykem, za sněhových bouří zvoniti, aby pocestní našli pravou cestu.

Bohužel nebyli jsme ještě u cíle. Umírající žena bydlela v městečku ještě sedm hodin vzdáleném. Když jsme se tedy poněkud zotavili, vydali jsme se na další cestu. K nemalé naší radosti přestal vítr a hvězdy zasvítily na obloze. Poněvadž cesta byla rovná, přibyli jsme do městečka o 6 hodinách ráno. Nelze mi vypsati, jak mi bylo blaze, když jsem konečně vstoupil do chudé chýže, kde byl už oltář připraven. Času nebylo nazbyt. Oblékl jsem se ihned ke mši sv.

děkuje Bohu, že jsem nepřišel pozdě. Ubohá nemocná prolévala hojné slzy radosti, neboť již 12 let nebyla mši sv. obcovala. Prosila domácích, aby ji zanesli až k samému oltáři, aby tam duši svou Bohu odevzdala. Při nejsv. oběti hlasitě se modlíc, stále vzlykala. Jaký div, že i já jsem po celou mši svatou slzel! Cítil jsem se nevýslovně šťastným, že jsem duši odcházející z tohoto světa mohl poskytnouti poslední útěchy. Tělo Páně přijala s největší zbožností a její vděčnost a radost byly mi dostatečnou odměnou za všechny útrapy nebezpečné cesty. Vida, že rodina nad mřru je chuda, daroval jsem jim všechny peníze, jež jsem měl u sebe, a vrátil jsem se šťastně do Omska.“

Avšak snh a zima nejsou jediní nepřátelé, proti nimž sibiřskému missionáři jest bojovati. V jiném listě na jeho matku čteme toto:

„V městysi Kusemku je značný počet katolíků ve službě u tamějších kupců. Konal jsem s nimi jedenkráté krátké duchovní cvičby a jel jsem odtud do městečka Bijska. Cesta nás vedla pohořím Aksunou.¹⁾ Krajina je rozkošná a připomíná nejkrásnější místa ve Švýcarsku. Hory jsou velmi vysoké a překrásné lesy lemují jejich úpatí. Silnice sama podobá se svými štíhlými stromy po obou stranách nádhernému stromořadí v nějakém panském parku. Noc byla světlá a krásná. Když jsme přešli řeku Čoricu a vnikli do lesního houští, dohnali jsme poštu, která

¹⁾ Ak v tatarštině = bílý, su = voda.

krátce před námi byla vyjela a teď uprostřed lesa stála.

„Co se stalo“, ptám se vozky, „proč nejedou dále?“

„Medvěd jim nedá,“ zněla odpověď, „prošm, jenom se podívejte!“

Vystrčil jsem hlavu z vozu a spatřil jsem uprostřed cesty cosi velkého a temného.

„To je onen medvěd?“ zvolal jsem.

„Ano.“

„Nemohli bychom jeti okolo?“

„Bůh uchovej, roztrhal by nás na kusy.“

„Co myslíš, bude zde ležeti dlouho?“

„Možná hodinu, možná i déle.“

„Rozkošné to vyhlídky!“

Naše koně frkali a stáli nepohnutě jako zkamenělí. Tu nezbývalo, než trpělivě čekat, až se huňáci zalíbí odejít. Asi za půl hodiny se skutečně zvedl, zabručel tak silně, že se koně otřásli strachem a zmizel v lese. Když jsme tušili, že už je hodně daleko, uháněli jsme odtud, co koně stačili, ohlížejíce se časem, zda starý brblá nás nepronásleduje. Vozkové tvrdili, že to byla medvědice se dvěma mládaty a mladším jedno-ročným medvídkem, který chodívá s medvědicí a jí pomáhá mláďata ošetřovati a v nebezpečnoství chrániti. Naším příchodem mladí medvídci se polekali a vylezli na strom. Medvědice a „výrostek“ zůstali ležeti na silnici, aby každého zastrášili, kdo by se odvážil se přiblížiti nebo jíti okolo. Kdybychom se nebyli zastavili, byla by medvědice na nás skočila a nás rozsápala. Jsou

to silná, mohutná zvířata. Ještě před několika dny byla na téže silnici nalezena mrtvola, již byly ukousnuty obě ruce.

Když jsme přijeli na nejbližší stanici, byl můj vozka pořád ještě bledý jak stěna a nemohl promluvit slova. Nedivil jsem se mu pranic. Ač jsme se opozdili, byl nemocný dosud na živě a přijal zbožně svátosti umírajících. Brzy potom dostavil se smrtelný zápas. Neodešel jsem dříve, dokud své duše neodevzdal v ruce svého Stvořitele.“

„V květnu r. 1877.“, píše otec Gromadski v jiném listě, „přišel jsem do Bijska a tam jsem se střetl se svým farníkem, vládním lékařem drem Michalovským, který měl právě nastoupiti na cestu přes Altaj na čínské hranice. Ježto jsem také sám hodlal touže dobou navštívit katolíky oněch krajin, byl jsem rád, že jsem našel tak osvědčeného a spolu milého průvodce. Nejprve jsme jeli vozmo do vsi Mojmorru, na úpatí zmíněného pohoří, odtud pak na hory koňmo. Cesta horami je velmi unavující a nebezpečná. Stezky jsou úzké a vinou se nad hlubokými propastmi. Jediný chybný krok má jistou záhubu v zápětí. Jediné cit a vědomí svaté povinnosti byly mi nápomocny, že jsem rozčilení přemáhal a závratí se ubránil. Na štěstí byl lékař dobrým jezdcem a tutéž cestu již několikrát vykonal. Urazili jsme denně 150 verst a na každé stanici měnili jsme koně. Na místech co možná nejvíce chráněných, obyčejně za vyčnívajících skalisky, jsme odpočívali.

Najednou nastala obleva. Řeky se rozvodnily, vystoupily z břehů a zatarasily nám cestu. Překročili jsme právě horu Bjalku¹⁾ a stanuli jsme u řeky Kotumky, která s Bijí spojena jest jednou z největších řek sibiřských. Co teď? Nezbylo nám, než dáti se do práce a sbíti sobě vor. Stalo se. Ale po ukončené práci shledali jsme, že vor je příliš lehký, aby naši tíhu unesl. Ustanovili jsme tedy přeplaviti nejprve naše koně, čemuž jsou zvyklí. Za krátko přistáli skutečně bez úrazu u protějšího břehu a pásli se již na svěží trávě. Ale jak s námi na druhou stranu? Abychom svou váhu zmenšili, svlekli jsme svrchní svůj oděv, zaobalili do nepromokavé koňské přikrývky a přivázali k voru. Sami vstoupili jsme v „nedbalkách“ na vor a veslovali vši silou k protějšímu břehu. Proud nás sice strhl daleko dolů po řece, přes to však dopluli jsme šťastně břehu. Ale sotva jsme vyskočili na souš, pustil jeden z lodníků lano, a vor střelou ujížděl po řece dolů, s ním lodník jménem Fodor a všechny naše šaty a zásoby. Fodorovi druhové vrhli se tvář na zem a poroučeli Bohu jeho duši, jsouce přesvědčení, že buďto utone aneb o skaliska uprostřed řeky se rozbije. Několikrát zahlédli jsme ještě osudný vor na místech, kde řeka zahýbá v pravo nebo v levo, ale potom zmizel docela.

Stáli jsme na břehu nevědouce si rady. Čím jsme se měli živiti, čím odívati? Na blízku nebylo lidského přibytku. Nezbylo nám, než

¹⁾ Bjalka čili Bjelucha, nazvána též sibiřským Mont-blankem, je 3352 m vysoká.

usednouti na koně, jak jsme byli a nazdařbůh dále cestovati. Cesta byla neznámá, zima krutá a nebezpečnoství zmrznouti pravděpodobné. Kojili jsme se jedině nadějí, že snad najdeme někde kalmucké pastýře, jižto v oněch krajinách pasou koně. Ujížděli jsme klusem. Za krátko byl jsem zimou všecek skřehlý; moje nohy smýkaly se neustále po sněhu, a každým okamžikem zdálo se mi, že zmrznu a spadnu s koně.“

„Najednou zaznělo radostné „Bohu díky“; náš vozka spatřil kalmuckou osadu. Za několik minut byli jsme již mezi Kalmuky, kteří nás co nejvládněji přijali, nám jísti dali a rychle do nejbližšího městečka poslali, aby nám nějaký oděv zaopatřili. Ostatně měla naše tlupa přese všechny nedostatky a nedokonalosti našeho oděvu ráz úplně úřední, neboť lékař nechal si za plavby přes Reku svou úřední čapku na hlavě. Rozkázal tedy náčelníku osady, aby dal po našem nešťastném Fodorovi a ztraceném voru pátrati. K nemalé naší radosti vrátili se Kalmukové za nedlouho i s Fodorem. Fodor neztratil ve svém nebezpečném postavení mysli, řídil vor tak obratně, že na příhodném místě přirazil ke břehu, vyskočil na zem a naše zavazadla zachránil. Tak byli jsme, díky Prozřetelnosti, zase všichni pohromadě a ve svých šatech. Budiž jméno Páně za to pochváleno!“

Otec Gromadski nepřestával na duchovní správě svého na ohromném území roztroušeného stádece, ale zabýval se i polním hospodářstvím, ovocnářstvím, chovem dobytka a včelařstvím.

V ovocnictví dodělal se, překonav začáteční obtíže, pěkného úspěchu. Pěstoval jmenovitě jablka, hrozny, melouny a jiné ovoce. V této své práci kulturní, mající za účel i hmotný blahobyt vypovězenců, byl vydatně podporován Poláky: Vasievickim a Matkievičem. O tomto píše:

„Pan Matkievič věnuje všechen svůj prázdný čas polnímu hospodářství. Včelařství pěstuje na hrubo a neustává povzbuzovati své sousedy, aby následovali jeho příkladu. Mimo jiné chová tak řečené čínské krávy, zvláštní to zvířata, která od obyčejných krav velmi se liší. Mají ocasy jako koně, dlouhé chlupy až na zem spadající. Nebučí jako náš skot, ale chrochtají jako prasata. O jejich mléku praví někteří, že je řídké a vodnaté, jiní chválí je, že je husté jako smetana. Jisto je, že jejich maso je mnohem chutnější než obyčejné hovězí.“

Čínskou krávou míní otec Gromadski nepochybně chrochtavého vola (*bos grunniens*) čili yaka, jenž hlavně v Tibetu a pak i v Mongolsku a Číně je domovem. Yak je zvíře krásné. Je zavalitý a svalnatý, ale menší než obyčejný vůl. Kůži pokrývají dlouhé černé chlupy, které vespod těla jako třepení téměř až na zem visí. Slabé zahnuté nohy podobají se kozím; proto vylézá yak na horách do závratné výše a jistě a směle stoupá na okraji děsných propastí. Ocas z jemných, vlnitě řasnatých chlupů jest až 1 m dlouhý. Na východě, jmenovitě v Persii a Turecku, se ohony yaků draze kupují a jako vyznamenání vysokým hodnostářům rozdávají. Domnělé koňské

ocasy tureckých pašů, tak řečené bunčuky, jsou vlastně ohony yakův.

Maso, mléko i máslo yaků je velmi chutné. Při dojení jsou prý yakyně velmi nepokojné, tiše stojí, mají-li u sebe tele. Kterýsi domorodec stěžoval si missionářům, že jedna z jeho krav se v noci otelila, ale telátko že brzy pošlo. Aby nepokojnou yakyni utišil, stáhl s telete kůži, vycpal slamou a podivnou tu kukli, spíše podušce než teleti podobnou, ku krávi postavil. Kráva chovala se od té doby při dojení pokojně a vycpanou kůži něžně lízala. To trvalo několik dní. Ale jednou z rána rozpárala stará náhodou podstrčenému miláčku břicho a potom zcela klidně sežrala slámu do posledního stébla.

Na Himalaji a na ledových a skalnatých pustinách vysočiny Tibetánské žije yak ve stavu divokém. Starší samci potulují se obyčejně po různu, krávy a telata ve stádech až o 1000 kusech. Blíží-li se nebezpečství, vezmou starší zvířata telata doprostřed a uhánějí na místa bezpečná.

Na divokého yaka podniká se honba, ale bývá, jak vypravuje známý ruský cestovatel Převalský, velmi nebezpečná. Byl-li totiž starý býk postřelen, vrhá se na lovce a tomu třeba nyní svrchované opatrnosti, chladnokrevnosti a jistoty ve střelbě. Rána i z nejlepší pušky může proniknouti lebkou zvířete jen na onom nepatrném místě, kde leží mozek, a rána do trupu jenom tehdy je smrtelná, bylo-li zastiženo srdce, anebo byla-li poraněna mícha. Není však těžko yakovi se přiblížiti na dostřel; lovec nesmí ovšem blížit

Otec Gromadski v zimním cestovním oděvu.

se mu ze strany odkud věje vítr, neboť má výborný čich. Ve vzdálenosti nejméně 150 kroků — má-li štěstí, i 50 kroků — zarazí střelec do země silnou vidlici, přichystá si dostatečný počet nábojů a hledí, aby první výstřel byl co možná nejjistější. Vidlice je nevyhnutelná, neboť chodě dlouho v řídkém vzduchu horském, často ve výši Montblanku, nemůže ani nejlepší střelec na svou ruku spoléhati. Jsou případy, kde raněný býk na útěk se dává, ale z pravidla vrhá se chrochtaje, rohy maje k zemi skloněné a ocas pozdvižený na lovce. Běda mu, jest-li zvíře útok svůj provede rázně a bez otálení; pak je ztracen. Ale zvíře obyčejně po několika skocích se zarazí, bije zlostně chomáčovitým ohonem do slabin a v té dostane druhou kouli. Vztekle vyrazí zase v před, zarazí se opět a již má kouli třetí. Převalský vypravuje, že kdysi na starého býka vystřelil všechny náboje. Vypálil celkem 13 ran. Vzdáliv se pro nové náboje, vrátil se na totéž místo. Raněný yak sice ležel, vzchopil se však znovu a bral se nepříteli vstříc. Nastávající noc honbu přerušila a následujícího dne našli zvíře již zdechlé. Mělo 13 koulí v trupu a 3 v hlavě. Jedna koule vnikla do oka, ale rozpleskla se na tvrdé kosti lebeční.

„Jiné výnosné odvětví polního hospodářství“, píše dále otec Gromadski, „je chov jistého druhu jelenů (*elaphus moralis*), jejichž parohy jsou velmi hledané a cenné. Číňané dobývají z rohoviny tekutinu jako nach červenou, které nejen jako barviva, ale i jako léku se užívá. Číňan rád

zaplatí 10 rublů za libru rohoviny a jistý sedlák v obci Ujmorru vytěžil tímto způsobem ročně 400—500 rublů. Také já jsem se přičinil, abych chov těchto zvířat povznesl. Přiměla mne k tomu zkušenost, že mravní síly a zachovalosti ubohých vyhnanců nic nepovzbuzuje více, jako rozmanitost v práci a novoty v polním hospodářství, jež od úplné malomyslnosti a otupělosti je chrání.

Z Ujmorru docházel jsem do osad na čínském pomezí, kde bydlí mnoho katolíků. Cesta vedla podél břehu řeky Koksy a byla velmi malebná. Ovšem třeba pocestnému dobrých čiv, jede-li koňmo na pokraji strašných roklí a propastí, z nichž některé až 42 km se vlekou. Přiznávám se, že jsem za takové jízdy pokaždé trnul strachem. Obyvatelé těchto horských krajín jsou zámožnější mých ostatních farníků. Z mého příchodu se vždycky náramně radovali, jsouce vděční, že popřáno jim přijati zase jednou sv. svátosti.“

Na konec zmíníme se tuto ještě o jiné temné stránce života sibiřského missionáře z doby minulé. Otec Gromadski vypravuje:

„Zimy a hladu, povodní a dravých zvířat horší a větší jsou útrapy, jichž sibiřskému missionáři zakusiti jest ve věznicích a nemocnicích. Tomsk je shromážděním, odkud se vypovězenci posílají do různých krajín Západní a Východní Sibiře. Zástupy odsouzených mužů a žen přichází tam bez přestávky, rozdělují se podle toho, kam jsou ustanoveni, a posílají pak na svá místa. Ústřední vězení tomské a přiléhající nemocnici

líčí mnozí spisovatelé, ano i vládní úředníci, jako „místa, která i pro psy jsou špatná“. Dvakráté týdně přichází do vězení asi 150 odsouzcenců, takže počet všech, jižto ročně Tomskem prochází, na 13.000 se páčí. Každý pobude v ústředním vězení 1—4 týhodny.

Vězení samo je pařeništěm kde jakých nemocí. Na černých tabulkách nad úzkými lůžky ve vězenské nemocnici bývají poznamenány tyto nemoci: Tyfus, kurděje (skorbut), úplavice, hostec, rozličné zápalý, mázdřívka (diphtheritis), osýpky a neštovice. Zvláště tyfus řadí mezi vězni hrozně. Sám otec Gromadski byl stížen touto nemocí již čtyřikráte. Rozeznává se tyfus trojí: žlutý, černý čili skvrnitý a morový. V prvním případě stvrдне kůže jako dřevo a sežloutne jako šafrán; v druhém případě pokryje se kůže černými skvrnami, tyto provalí se v boule a pak je celé tělo jedna rána; v třetím případě celé tělo hnije a se rozpadává.

Veškeru tuto bídu činí nesnesitelnou nedostatek místa. Vězení je vypočteno na 800 osob; ale velmi často jich tam vhečmají 2000. Nemocnice má postelí a prádla toliko pro 40—50 nemocných; ale mnohdy jich tam leží 400—500. Většina leží pak na podlaze po obou stranách světnice a jenom uprostřed je ponechán úzký průchod pro lékaře a ošetřovatelky. Ubozí trestanci svinují své šaty v uzlíky, aby měli kam hlavu položití, a přikrývají se svými kabáty. Ložního prádla je málo a to nelze nazvati čistým: bývá často samá špína a v nevypraných skvrnách hemžívají se ve hnisu živí červi.

Vězeňským lékařem je v Tomsku dr. Ořešk o, rodem Polák, statný a zavalitý to muž, zdravé a dobrácké tváře. Byl také sám několikrát tyfem nemocen. Přejde-li do nemocnice, může jen po kolenou od nemocného k nemocnému se dostat. Když byl u 8—10 nemocných obvyklou obhlídku vykonal, povstane, aby si, jak se říká, narovnal údy, ale přechasto zbledne a padne do mdlob, neboť zápach v nemocnici je strašlivý. Hlídači jej odnesou, pokropí vodou, až zase nabude vědomí. „Kde jsem?“ bývá pak první jeho otázka. Vzpamatovav se praví: „Aha, návštěva nemocných!“ Přes to vrací se šlechetný muž do otráveného ovzduší, načež tentýž výjev se opakuje. Často upadá do mdlob 3—4krát denně a jda po vykonané obchůzce domů, bývá tak bled a vysílen, že sotva stojí na nohou.

Bývá-li k umírajícímu povolán kněz, může rovněž jenom kleče nebo leže jej zpovídati. Nejednou bývá třetí sousedem znečištěn. Za takových okamžiků může jen vzpomínka na pokoru a poníženost Spasitelovu dodati mu tolik síly, aby přirozený odpor překonal. Sv. přijímání podává obyčejně přímo z posvátné nádoby, kterou má zavěšenou na krku, neboť zřídka jen lze u lůžka postavit malý oltář. Mnozí vypovězenci mají s sebou ženu a děti a umírajíce, zanechávají 3—4 sirotky, kolikrát v nejútlejším věku.

Až potud výpisky z listů otce Gromadského. Ony před námi kreslí obraz dobrého pastýře, jenž život svůj dává za ovce své; líčí nám život posvěcený blahu a spáse trpících a nešťastných...

Dokladem toho, co nám vypravuje o věznici a nemocnici v Tomsku otec Gromadski, stůžž zde také zpráva sibiřského cestovatele Kennana, o němž se již svrchu stala zmínka. Kennan zavítal na svých cestách po Sibiři do Tomsku dvakrát a měl za svého druhého pobytu v řečeném městě s drem Ořeškem delší rozmluvu. Dr. Ořeško líčil Kennanovi, co se ve věznici a nemocnici Tomské po jeho odchodu přihodilo nového a pravil mimo jiné:

„Nelze si ani představit, jak to zde vypadalo v minulém listopadu. Lonského roku bylo zde celkem 2400 nemocných. Jednou leželo 300 mužů a žen na podlaze, většinou bez podušek a jakéhokoliv prádla lůžkového, a pro nedostatek místa musili jsme je klásti tak těsně vedle sebe, že jsem nemohl mezi nimi ani procházeti. Nemocní nemohli ani odkašlati ani vrhnouti, aniž sebe samých anebo svých sousedů neznečistili. Vzduch byl v nemocnici zkažen tou měrou, že jsem ne-jednou vstoupiv do vnitř omdlel, tak že mne musili křísit studenou vodou. Aby se místnosti jenom poněkud provětraly, byli jsme nuceni nechat okna delší dobu otevřena, čímž teploty tolik ubylo, že jsme stěží jen udrželi 4—5° tepla při podlaze, kde nemocní leželi. Za celou tu dobu více než čtvrtina všech ve vězení ubytovaných byla nemocna a z nemocných více než desátý díl zemřel.“

„Jak dlouho již trvá tento hrozný stav věcí?“ tázal se Kennan.

„Jsem zde již 15 let,“ odvětil dr. Ořeško, „a bylo to vždycky takové jako nyní.“

„A je vláda v Petrohradě o tom zpravena?“

„Zajisté; každý rok podáváme jí podrobných zpráv. Navrhl jsem, aby zdejší dopravní vězení bylo jednoduše spáleno, neboť je tou měrou prosáklé nakažlivými látkami, že ani staviva z něho upotřebiti nelze. Vězeňský odbor nás vyzval, abychom mu zaslali plány nové nemocnice, což jsme učinili. Byly nám vráceny, abychom na nich leccos pozměnili, načež jsme je opět s žádanými opravami zmíněnému odboru zaslali. Až dosud se však nic nestalo, co by k nápravě směřovalo...“

* * *

Díky Bohu, že to, co bylo svrchu vypravováno, náleží již minulosti. Sibiř není více jevištěm hrůzy a bolestného strádání, ale zemí, která pravděpodobně šťastné budoucnosti hledí vstříc. Doprava trestanců na Sibiř přestala a nová sibiřská dráha, spojující Evropu s Tichým oceánem, otevřela vzdělanému světu nové kraje, dosud málo známé, a v nich netušené krásy a poklady přírodní, jakými Sibiř v pravém slova smyslu oplývá. Avšak ani v ohledu náboženském nezůstala stavba nové dráhy bez účinku a vlivu na dosavadní poměry tamější. Používají už nové dráhy i missonáři katoličtí dávající přednost této kratší a celkem před starou další cestou Suezským průplavem pohodlnější cestě na své stanice ve Východní Asii a podél dráhy povstala v nejnovější době celá řada katolických vesnic, založených a obydlených staršími i novými osadníky, tak že počet katolíků v Sibiři značně se

zvýšil. Katolické missie nejsou sice ještě do Sibíře připuštěny, ale je naděje, že se tak stane v době dozírné. Bude to na prospěch Ruska samého. Musí zajisté Rusům na tom záležeti, aby jejich osady s oběťmi tak těžkými nabyté hospodářsky se vyvíjely a čilými osadníky se zalidňovaly. To však nebude možná, dokud žezlo bude třímati strnulá nesnášenlivost staroruská. Rusům nezbude než osvojití si rozumnou osadní politiku Angličanů a svým osadám co možná největších politických i náboženských svobod poskytnouti. Tím získá ovšem i církev katolická a lze se nadíti, že pak její missie povznesou se za krátko i v Sibíři k velkolepému rozkvětu.

Obsah.

	Strana
Na řece Ogove. Črta z missií afrických:	
Země a její obyvatelé	1
Zvyky a náboženství Adumův	14
Missionáři	27
V pralese	37
P. Jan Adam Schall. Črta z missií čínských	50
Otec Gromadski. Črta z missií sibiřských	77

STANOVY

Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje

v Brně.

§ 1. Účel Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje.

Dědictví pečuje o zvedení lidu moravského, jakého náš čas požaduje; o zvedení všestranné, avšak na základě víry katolické s vyloučením všeliké politiky.

§ 2. Prostředky k dosažení účelu tohoto.

Spisování a vydávání knih a sice netoliko výhradně náboženských, nýbrž vůbec vzdělávacích a k duchovním potřebám věku našeho prohlédajících, zvláště dějepisu, zeměpisu, poznání vlasti, přírody, řemesel a orby, atd. — I v zábavných spisech obsažena býti má buď obrana, buď utvrzování pravdy některé katolické, jížto se odpor časový dotýká.

Vydávati se budou Dědictvím, pokud jmění stačí:

1. Obšírné životopisy svatých,
2. Spisy poučné,
3. Spisy zábavné,
4. Časopisy a všeliké listy běžné,
5. Předměty umělecké, ku př. obrazy, zeměvidy čili mapy atd.

Poznámka: Orgánem Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje jest »HLAS«, časopis církevní.

§ 3. Šetření zákonův tiskových.

Při vydávání časopisův, knih běžných, obrazův atd. budou se stávající zákony tiskové zevrubně zachovávat.

§ 4. Zřízení Dědictví.

1. Spoluúdem Dědictví státi se může každý, i do za sebe jedenkrát na vždy položí 10 zl. r. m.

2. Vklad tento může se zapraviti buď najednou, anebo ve dvou po sobě jdoucích ročních lhůtách po 5 zl. r. m., které až do dne 30. září každého roku vyplaceny budtež. Kdo by do té doby vklad nezaplátil, přestává býti údem Dědictví.

3. Kdo však téměř ústavu 100 zl. věnuje, považován bude za spoluzakladatele a obdrží 4 výtisky věcí Dědictvím vydaných zdarma.

4. Kdo jednou na vždy dá 50 zl., bude téhož ústavu spoluúdem I. třídy a obdrží 3 výtisky. Kdo 20 zl. dá, stane se spoluúdem II. třídy a obdrží 2 výtisky. Kdo 10 zl. položí, bude spoluúdem III. třídy a obdrží 1 výtisk zdarma.

Spojí-li se manžel s manželkou v jeden toliko základ o 10 zl., vydávati se jim budou knihy jen do úmrtí toho, který první v diplomu poznamenán jest.

Poznamenání. Bylo-li by potřebí druhého nebo třetího vydání některé již vydané knihy, spoluúdomě jí dostávati nebudou, nýbrž knihy ty prodávati se budou ve prospěch pokladnice Dědictví, aby se nákladnější díla vydávati mohla.

Aby úmrtí spoluúda přišlo ústavu tomuto ve známost, žádají se vpp. duchovní pastýřové, aby úmrtí takové pokladníkovi Dědictví, třebaš přímo poštou oznámiti ráčili. Podobného oznámení písemného potřebí jest, kdykoliv spoluúd některý buď k vyšší důstojnosti vynikl, nebo jinam se přestěhoval.

5. Řehole, děkanství (vikariáty), osady, knihovny, školy, rodiny, spolky, bratrstva atd. vstupují dvojnásobným vkladem za spoluzakladatele nebo za spoluúdy věčné do Dědictví podle tříd svrchu jmenovaných.

6. Každému volno doplněním vkladu u vyšší třídu postoupiti. Zašle-li tudíž na př. spoluúd III. třídy k prvním 10 zl. opět 10 zl., stane se spoluúdem II. třídy atd. Avšak spoluúdství postoupiti jinému nedovoluje se.

7. Každý přistupující račiž jméno a místo přebývání svého, jakož i biskupství a děkanství (vikariát) a poslední poštu zevrubně udati.

8. Každý kněz, který jest údem Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje, běte na sebe povinnost, buď ve slavnost, buď některý den v oktávě sv. apoštolů Cyrilla a Methoděje každoročně sloužiti mši svatou za všechny živé a mrtvé spoluúdy dotčeného Dědictví; a bude-li líbo a možno-li jinou mši svatou za obrácení národů slovanských od jednoty církevní odloučených, kterouž pobožnost iště každý spoluúd jakožto věrný katolík spolu konati neopomine.

9. Zemřelí, za které někdo vklad k Dědictví učinil, tak jako ti, kteří na smrtelné posteli nejméně 10 zl. za sebe do Dědictví odkázali, stávají se účastnými duchovních milostí v předešlém (8.) čísle jmenovaných.

Každý, jenž byl vklad ten učinil za mrtvého, pokud živ jest, knihy bez ohledu na velikost vkladu, ovšem nejméně 10 zl., po jednom výtisku dostávati má.

10. Správu Dědictví ss. Cyrilla a Methoděje vede výbor sestávající z kněží, kteří buď v Brně, buď na blízkou přebývají.

11. U jiných osob a úřadů zastupuje Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje starosta, a nemá-li prázdně od jiného zaměstnání, jeden z jednatelů.

12. Výbor schází se čtvrtletně a k vyzvání starosty i častěji v Brně, aby, čeho potřebí, v poradu bral, a většinou hlasů přítomných výborníkův o náležitostech pro celé Dědictví platných rozhodoval. — Výbor má právo, počet údů svých odcházejících doplniti nebo i rozmnožovati, avšak ne jinak, než katolickými kněžími, a každoročně uveřejňuje zprávu o činnosti své.

13. Každý spoluúd Dědictví má právo, písemné návrhy své činiti a přání svá projevovati dotčenému výboru, kterýžto při svých shromážděních zavázán jest, jich svědomitě v úvahu bráti a dle nich, pokud potřebno, prospěšno a možno jest, se zachovati.

14. Ve sporech, z poměru spolkového snad vzniklých, děje se odvolání k starostovi, a v domněle nedostatečném vyhovění ku příslušícím c. k. úřadům.

15. Kdo témuž Dědictví obětuje práci své literární nebo umělecké, obdrží na výslovnou žádost honorář podle výbornosti, obšírnosti a důležitosti spisu svého, o čemž výbor úsudek pronese.

§ 5. Rozesílání knih a výtvorův uměleckých.

O rozeslání knih, spisův a jiných předmětů Dědictvímu vydaných, postará se výbor. Každý přistupující k Dědictví hned račiz oznámí, ze které z ustanovených expedicí si knihy bráti bude.

Poznamenání I. Pravidlem v této věci zůstane, co na lístku tištěno jest: že na poukázání lístku svého každý spolu-úd v hlavní komisi u p. K. Winikera, knihkupce v Brně, v Cyrillo-Methodějském knihkupectví (Gustava Francla) v Praze a Bedřicha Grosse v Olomouci knihy sobě vybíráti má. Kdo by však chtěl poštou knihy své dostati, račiz se obrátiti frankovaným listem na jmenovaná knihkupectví a přiložiti 3 kr., kterýžto peníz přísluší knihkupci za práci a obálku, mimo to ještě 6 kr. na kolkovaný list nákladní.

Poznamenání II. Všeříké dopisy v záležitostech Dědictví sa. Cyrilla a Methoděje buďtež posílány pod adresou: Vd. msgr. Vladimír Štastný, bisk. rada a pap. komoří v Brně, starosta Dědictví Cyrillo-Methodějského; zásilky peněz a objednávký knih pak buďtež činěny v listech frankovaných pod adresou:

**Pokladnictví Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje
v Brně, ulice Antonská, biskupský alumnát.**

§ 6. Poměr k vládnímu řízení.

1. Vládnímu řízení se ponechává, nahlédati v jednání spolku, bdíti nad zachováním nařízení v propůjčeném potvrzení daných, anebo všeobecnými předpisy ustanovených, a uzná-li toho potřebu, přidati spolku od příslušícího úřadu určeného oísatského komisaře.

2. Kdyby se spolek rozejíti měl, rozhodne výbor o jmění v Duchu Dědictví svatého Cyrilla a Methoděje, a podá o tom předběžnou zprávu vys. c. k. místodržitelství a svému P. T. nejdůstojnějšímu panu biskupovi.

Stanovy tyto potvrzeny jsou výnosem nejd. bisk. komisaře v Brně ze dne 7. srpna 1879, č. 2297, a výnosem vys. c. k. místodržitelství v Brně ze dne 2. srpna 1879, č. 23 376.

Poznámka redakce. Dle § 5. stanov přijímají se rody položením 20 zl.; k tomu podotknouti třeba, že rod se běže, dokud jméno se netratí. Dcery provdané, není-li synův, odbíráti budou knihy, pokud žijí, dívky pak jejich, jiné jméno nesoucí, nemají už práva toho.

* * *

Údů stavu kněžského snažně žádáme, aby, jak stanovami určeno jest, a jak veškeré údstvo očekává, o slavnosti svatých apoštolů Cyrilla a Methoděje, nebo v některý den v oktávě téže slavnosti mái svatou za živé a zemřelé spoluúdy sloužili; mimo to, je-li možná a libo-li, druhou mái svatou za obrácení národů slovanských od jednoty církve odloučených. Ostatní údové nekneží konejtež s týmže nábožným úmyslem v naznačeném čase vroucí modlitby.

Nesmí se také mlčením pominouti fundace, kterouž učinil první starosta Dědictví František Sušil u ctihodných otců Minoritů v Brně, aby totiž v jejich chrámě každoročně v oktávě svatého Cyrilla a Methoděje dvě mše svaté za údy Dědictví se sloužily.

Údům, kteří o slavnosti sv. Cyrilla a Methoděje nebo v oktávě téže slavnosti svátosti hodně přijmou, některý kostel navštíví a na úmysl sv. Otce se pomodlí, udělil papež Pius IX. brevem ze dne 21. listopadu 1856 plnomocné odpustky, které se i dušm v očistci přivlastniti mohou.

Prosba k velebnému duchovenstvu.

Stává se nejednou, že po úmrtí horlivého šfitele knih našeho Dědictví, jenž pro všechny jeho členy ve farnosti a v okolí obstarával vyzvedání ročního podílu v knihkupectví k tomu ustanoveném, odběrací lístky na tyto podíly přicházejí na zmar a že tím členové, kteří dle stanov povinni jsou na odběrací lístky své v dotčeném knihkupectví roční podíl vyzvednouti, ve veliké nesnáze uvedeni bývají, nevědouce, co sobě počítí. Obrátí-li se podílníci ti na představenstvo Dědictví, na starostu a pokladníka, jsou i tito v nemenších nesnázích, zvláště ztratily-li se podílníkům ve větším počtu i diplomy, v nichž čísla podílníkův a rok, v němž do Dědictví vstoupili, zaznamenány jsou. Pak nezbyvá, leč pracně vyhledávati v repertoiru jména podílníkův těch, vystopovati v matrice Dědictví rok a vklad jejich, a v knihkupectví, k němuž přikázání byli, vyšetřovati, kolik ročních podílů již sobě vyzvedl a kolik ještě vyzvednouti právo mají. To vše však s velikou ztrátou času a spolu s výlohami poštovními i s výlohou za nově vystavený lístek odběrací spojeno jest. A což teprve, když se ztratily nejen lístky a diplomy s čísly podílníků, nýbrž i jména jejich nejsou známa a na představenstvu Dědictví se žádá, aby najednou veliký počet všech údů Dědictví celého okolí nebo celé rozsáhlé farnosti, jichž ani jména ani čísla nebyla udána, v matrikách vyhledalo a jim nové lístky vydalo!

Aby se takovým zmatkům a obtížím předešlo, prosíme velebné duchovenstvo, kteréž vyzvedání ročních podílů pro členy Dědictví z děkanství, z farnosti nebo z okolí obstarává, aby lístky odběrací na bezpečném místě, totiž v archivu farním uschovávalo a k němu i úplný seznam všech tamních členů Dědictví i s čísly diplomův přiložiti a tak zachovávatí ráčilo. — Zároveň se p. t. velebné duchovenstvo česko-slovanské snažně žádá, aby Dědictví Cyrillo-Methodějské opět, jak bývalo jindy, mezi lidem hojně šfítí, rovněž i samo do Dědictví hojně přistupovati ráčilo.

Vladimír Štastný,

starosta Dědictví.

K laskavému povšimnutí p. t. údům!

1. Každý úd nechť sobě lístek odběrací buď u sebe nebo na farním úřadě uschová, poněvadž toliko na poukázání jeho díla Dědictvím vydaná obdrží.

2. Kdo by list odběrací ztratil anebo komu dochází, nechť ve vyplaceném psaní (franko) od „Pokladnictví Dědictví sv. Cyrilla a Metoděje v Brně“ nového listu sobě vyžádá a k témuž cíli číslo listu straceného udá, které v diplomu zaznamenáno nalézá, a nemá-li ani toho, aspoň nechť řádně jméno své a rok přistoupení k Dědictví oznámí; na poštovní výlohy a za zhotovení nového lístku nechť 20 h (nejlépe v poštovních známkách) přiloží.

3. Každoročně na podzim, když to oznámeno bude „Hlasem“, nechť každý úd list odběrací dá podepsati od svého duchovního pastýře na důkaz, že na živě jest a právo má, díla odebratí, a takto podepsaným listem nechť se vykáže v knihkupectví na listě zpředu naznačeném, kde se mu kniha vydá.

4. Od vydávání a zaobalení zásilky každoročně platí se v knihkupectví za knihu po 6 haléřích. Kdo však ve dvou letech díla svá z knihkupectví nevyzdvihne, bude se za to míti, že se práva svého vzdává a je Dědictví věnuje.

5. Račno jest, aby všichni údové farnosti neb i celého dekanátu (vikariátu) se společně o svá díla v náležitém knihkupectví přibhlásili, jelikož jim takovým způsobem povozných útrat ubude; ovšem musejí všichni své odběrací lístky od duchovního pastýře podepsané neb aspoň čísla těch lístků s připojenými jmény a s potvrzením vel. duchovního pastýře na své knihkupectví zaslati, zároveň i poplatek vypadající za vydání oněch knih po 6 h za knihu (jakož nad to 12 h za poštovní lístek, děje-li se zásilka poštou) připojiti a útraty zasláním způsobené sami zapraviti. Kdo by chtěl, aby mu byla jednotlivě podílňá kniha poslána pod křížovou obálkou, nechť ve vyplaceném listě svému knihkupectví pošle svůj odběrací lístek a přiloží ve známkách poštovních kromě 6 h za knihu ještě 30 h na poštovné.

6. Pro uvarování všelikého zmatku jest každý úd povinen, knihy své odebratí z toho knihkupectví, kteréž mu zpředu vykázano jest; přestěhuje-li se však blíže jiného, jemu přístupnějšího knihkupectví, nechť to „Pokladníkovi Dědictví Cyrillo-Methodějského“ oznámí, a stane se po vůli jeho.

7. Úmrtí každého úda nebo vymření rodiny za úda zapsané račtež dpp. duchovní správcové nebo p. t. příbuzní zemřelého pokladníkovi laskavě oznámiti.

Řídící výbor „Dědictví sv. Cyrilla a Methoda“.

Mgr. Vladimír Šťastný, pap. komoří a bisk. rada, rytíř cíř. rak. řádu Františka Josefa, em. professor gymn. v Brně, starosta. — **Dr. Robert Neuschl**, bisk. rada a konsist. assessor, professor bohosloví v Brně, jednatel. — **Mgr. Antonín Adamec**, pap. komoří, bisk. rada a konsist. assessor, regens bisk. bohosloveckého úřtávu v Brně, pokladník. — **Dr. Josef Dvořák**, konsist. rada a professor bohosloví v Brně. — **Dr. Karel Elchler**, konsistorní rada, katecheta v Brně. — **Tomáš Hájek**, č. konsist. rada, farář na odpoč. v Kroměříži. — **Ferdinand Harna**, farář ve Chvalkovicích u Olomouce. — **Mgr. Dr. Jak. Hödr**, sídelní kanovník král. kapitoly, pap. komoří, bisk. rada a konsist. assessor, em. professor bohosloví v Brně, revisor účetň Dědictví sv. Cyr. a Meth. — **Dr. František Hošek**, kons. rada, emer. prof. bohosloví v Meranu. — **Alois Hrdlička**, bisk. a kons. rada, děkan a farář v Teltči. — **František Janovský**, kons. rada, c. k. prof. náb. na úřtávu pro vzdělání učitelek v Brně. — **Dr. Fr. Kolísek**, kons. rada, správce fary a I. vikář při síd. bisk. chrámu P. v Brně. — **František Korec**, konsist. rada a farář v Urbanově. — **Dr. Jos. Kupka**, bisk. rada a konsist. assessor, prof. bohosloví v Brně. — **Jan Novotný**, kons. rada, děkan a farář v Radostíně. — **Mgr. Dr. Josef Pospíšil**, pap. komoří, síd. kanovník král. kapitoly, em. prof. theologie, direktor a em. regens bisk. alumnátu v Brně. — **Mgr. Fabián Roháček**, pap. komoří, sídelní kanovník král. kapitoly, bisk. rada a kons. assessor v Brně. — **P. Alois Slovák**, O. S. A., konsist. rada, dieces. předseda sv. Josef. jednot. jinochň a mužň v Brně. — **Josef Svoboda**, č. kanovník, bisk. rada a konsist. assessor, arcikněz, děkan a farář v Lulči. — **Tomáš Šilinger**, O. S. A., konsist. rada, redaktor »Hlasu« v Brně. — **Mgr. Robert Šuderla**, inful. prelát I. a kapitolní děkan stoličňho chrámu Páně v Brně, ap. protonotář a domácí prelát J. Svatosti, býv. revisor účetň Děd. sv. Cyr. a Meth. — **Fr. Weber**, farář v Miloticích, expositorio can. orn., rytíř. b. hrobu Jerusalem. — **Maxmilian Weinberger**, konsist. rada a II. vikář při bisk. chrámu Páně v Brně. — **Mgr. Jan Kř. Vojtěch**, inful. prelát II. a arcijáhen stol. chrámu P. v Brně, pap. komoří, em. direktor boh. alumnátu, em. prof. theologie. — **Dr. Pavel Vychodil**, O. S. B., konsist. rada, ředitel tiskárny v Brně. — **Mgr. Theodor Wolf**, č. kanovník, pap. komoří, bisk. rada, konsist. assessor, em. c. k. prof. v Brně. — **Ignát Wurm**, vikář stol. chrámu Páně, kn. arcib. rada a konsist. assessor v Olomouci, rada nejd. biskupa Ďakovského, konsist. rada Bosenský, Srjemský a Lvovský.

Příjem a výdaj Dědictví sv. Cyr. a Meth.

od 1. ledna do 31. prosince 1904.

Číslo	Příjem a výdaj	Na	Na	
		úpisích	hotovosti	
		K	K	h
	Zbytek od roku 1903::			
	A) Ve veřejných fondech . . .	172700		
	B) Na hotovosti	—	689	13
	Nový příjem:			
I.	Úroky	—	7127	56
II.	Koupené a tažené úpisy	200	199	—
III.	Vklady nových úřd, splátky, dary a odkazy*)	—	2188	20
IV.	Za prodané knihy	—	553	42
V.	Rozličné příjmy	—	138	90
	Souhrn příjmů . . .	172900	10546	21
	Výdaj:			
I.	Za tisk a papír	—	5802	69
II.	Honorář	—	705	16
III.	Za vazbu	—	2251	60
IV.	Daně (aequivalent poplatkový s příspěvkem školním)	—	382	09
V.	Koupené a tažené úpisy	200	287	42
VI.	Poštovné a povozné	—	256	42
VII.	Různé výdaje	—	660	24
	Souhrn výdajů . . .	200	10345	62
	Bilance:			
	Když se od příjmů	172900	10846	21
	odpočítá vydání	200	10345	62
	zbývá koncem roku 1904	172700	500	59
	*) Odkaz p. Jana Trtka, rolníka v Nivnici (po srážce přenosné daně)	—	90	—

Vladimír Šťastný,

t. č. starosta.

Dr. Jak. Hodr,

t. č. zkoumatel účtů.

Antonín Adamec,

t. č. pokladník.

Seznam spisů,

které Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje v Brně za 55 roků své činnosti vydale :

R. 1851. — Moravan, kalendář na r. 1852. (pořadatel v r. 1852 až 1859 B. M. Kulda)	ve	5.000	vřt.
R. 1852. — Moravan, kalendář na r. 1853	"	2.000	"
Obraz sv. Ludmily od Jos. Hellicha	"	2.000	"
R. 1853. — Moravan, kalendář na r. 1854	"	2.000	"
Podíl č. 1. Procházka Tom., Putování Krista Pána po sv. zemi	"	2.000	"
Mapa Palestiny od Jana B. Fáborského	"	2.000	"
R. 1854. — Moravan, kalendář na r. 1855,	"	4.000	"
Podíl č. 2. Fr. X. Škorpík, Missie tichomofské,	"	3.000	"
Mapa Černé Hory od Jana B. Fáborského	"	3.000	"
R. 1855. — Moravan, kalendář na r. 1856,	"	4.500	"
Podíl č. 3. Procházka J., Montalembertův Život sv. Alžběty,	"	3.500	"
Manes Josef, Diplom pro údy D. sv. C. a M. (umělecká mědirytina) dává se každému novému údu.			
R. 1856. — Podíl č. 4. Sušil Fr., Josefa Flavia O válce židovské	"	4.000	"
Moravan, kalendář na r. 1857,	"	8.000	"
Mapa Palestiny 2. vyd.	"	2.000	"
Procházka Jak., Život sv. Alžběty 2. vyd.	"	2.000	"
R. 1857. — Moravan, kalendář na r. 1858,	"	10.000	"
Podíl č. 5. Štule V., Život sv. Cyrilla a Methoděje	"	8.000	"
Obraz sv. Cyrilla a Methoděje od Jos. Hellicha	"	8.000	"
Podíl č. 6. Novotný V., Fabiola od Wisemana	"	8.000	"
Mapa Italie stf. od Jana B. Fáborského	"	8.000	"
Obrázek sv. Cyrilla a Methoděje (8°) od Jos. Hellicha	"	24.000	"
R. 1858. — Moravan, kalendář na r. 1859,	"	10.000	"
Podíl č. 7. Valouch Fr., Život sv. Jana Kapistrana	"	10.000	"
Podíl č. 8. Dudík Ant., Pravé dějiny sv. mučenků vých.	"	10.000	"

R. 1859. — Moravan, kalendář na r. 1860, (poř. B. M. Kulda a Ig. Wurm)	ve 12.000 výt.
Podíl č. 9. Dr. Bílý Jan, Dějepis sv. kat. církve	" 12.000 "
Obráz sv. Vojtěcha od Jos. Hellicha,	" 12.000 "
R. 1860. — Moravan, kalendář na r. 1861, (poř. v r. 1861—1866 Ig. Wurm)	" 15.000 "
Podíl č. 10. Procházka Jak., Život sv. Františka Borg.	" 13.000 "
R. 1861. — Moravan, kalendář na r. 1862,	" 15.000 "
Podíl č. 11. Procházka Mat., Život Bl. Jana Sarkandra	" 15.000 "
R. 1862. — Moravan, kalendář na r. 1863,	" 14.000 "
Podíl č. 12. Procházka Jak., Život sv. Angely z Mer.	" 13.000 "
R. 1863. — Moravan, kalendář na r. 1864,	" 14.000 "
Podíl čís. 13. Dr. Hošek Fr. X., Život a spisy sv. Augustina	" 13.000 "
R. 1864. — Moravan, kalendář na r. 1865,	" 13.000 "
Podíl č. 14. Ronovský Fr., Hospodářská kniha	" 13.000 "
R. 1865. — Moravan, kalendář na r. 1866,	" 15.000 "
Podíl č. 15. Dr. Chmelíček Jos., Cesta do sv. země I.	" 13.000 "
R. 1866. — Moravan, kalendář na r. 1867, (poř. Ig. Wurm a Jan Kř. Vojtěch)	" 12.000 "
R. 1867. — Moravan, kalendář na r. 1868, (poř. v r. 1868—1873 Jan Kř. Vojtěch)	" 14.000 "
Podíl č. 16. Dr. Chmelíček Josef, Cesta do sv. země II.	" 13.000 "
R. 1868. — Moravan, kalendář na r. 1869,	" 12.000 "
R. 1869. — Moravan, kalendář na r. 1870,	" 14.000 "
Podíl č. 17. Dr. Chmelíček Josef, Cesta do Francouz a Španěl I.	" 13.000 "
R. 1870. — Moravan, kalendář na r. 1871,	" 13.000 "
R. 1871. — Moravan, kalendář na r. 1872,	" 15.000 "
R. 1872. — Podíl č. 18. Dr. Chmelíček Josef, Cesta do Francouz a Španěl II.	" 13.000 "
(Moravan, kalendář na r. 1873, vydán byl již nákladem Bedřicha hraběte Sylva Tarouccy.)	
R. 1873. — Podíl č. 19. Dr. Chmelíček Josef, Cesta do Francouz a Španěl III. a Soukop Jan, Výlet do Solnohradu	" 13.000 "
R. 1874. — Podíl č. 20. Poimón Fr., Žena křesť. dle Marchala	" 12.000 "

R. 1875. — Podíl č. 21. Procházka Mat., Křesť. muž od Marchala	ve 12.000 vřt.
R. 1876. — Podíl č. 22. Kosmák V., Kukátko I.	" 13.000 "
R. 1877. — Podíl č. 23. Dumek J., Hospodářská čítanka	" 11.800 "
R. 1878. — Podíl č. 24. Kosmák V., Kukátko II.	" 11.500 "
R. 1879. — Podíl č. 25. Procházka Jak., Život sv. Františka Sal. I.	" 10.000 "
R. 1880. — Podíl č. 26. Procházka Jak., Život sv. Františka Sal. II.	" 10.000 "
R. 1881. — Podíl č. 27. Hakl Boh., Cesta do Říma	" 9.500 "
R. 1882. — Podíl č. 28. Dobrý J., Haringera Život eth. Klem. M. Hofbauera	" 9.500 "
R. 1883. — Podíl č. 29. Kosmák V., Kukátko III.	" 9.500 "
R. 1884. — Podíl č. 30. Procházka Mat., Sborník sv.-Methodějský	" 9.550 "
R. 1885. — Podíl č. 31. Rejzek A., Sv. Josafat	" 9.050 "
R. 1886. — Podíl č. 32. Dr. Procházka Mat., Missie jesuitské	" 9.050 "
R. 1887. — Podíl č. 33. Eichler K., Poutní kniha I. díl, Poutní místa 1. část . . .	" 9.050 "
R. 1888. — Podíl č. 34. Eichler K., Poutní kniha I. díl, Poutní místa 2. část . . .	" 9.050 "
R. 1889. — Podíl č. 35. Rejzek A., Bl. Edmund Kampian	" 9.050 "
R. 1890. — Podíl č. 36. Kosmák V., Kukátko IV.	" 9.100 "
R. 1891. — Podíl č. 37. Jos Koudelka, Život sv. Aloisia	" 9.100 "
R. 1892. — Podíl č. 38. Kosmák V., Kukátko V.	" 9.100 "
R. 1893. — Podíl č. 39. Korec, Poutní kniha II. díl, Modlitby a písně	" 15.000 "
R. 1894. — Podíl č. 40. Rejzek A., Bl. Anežka Česká	" 9.500 "
R. 1895. — Podíl č. 41. Weinberger M., Obrazy z katolických missií	" 9.500 "
R. 1896. — Podíl č. 42. Čtvero vzorů kř. života. Napsali Fr. Tater, A. Hruďička, F. Janovský	" 9.500 "
R. 1897. — Podíl č. 43. Tri povídky. Napsal František Valoušek	" 9.500 "
R. 1898. — Podíl č. 44. Učení katol. náboženství — Podíl č. 45. Tenora Jan, Život sluhy B. P. Martina Středy	" 8.000 "
R. 1899. — Podíl č. 46. Kolísek Leop., Lurdy	" 9.500 "
R. 1900. — Podíl č. 47. Barto. Fr., Domáci čítanka	" 10.000 "
R. 1901. — Podíl č. 48. Zpět k Římu. Napsali Fr. Janovský, J. Weiss a P. Pavelka	" 9.500 "

R. 1902. — Podíl č. 49. Hrudička A., Františka Slavatová, Vrba R., O úpadku stavu rolnického, Perútka Fr., Katechismus střídmosti a zdrženlivosti	ve 9.500 výt.
Z toho zvláštní otisky:	
A. Hrudička, Františka Slavatová	1.500 "
R. Vrba, O úpadku stavu rolnického "	1.500 "
Fr. Perútka, Katechismus střídmosti "	1.500 "
R. 1903. — Podíl č. 50. Hlavinka Alois, Dějiny světa v obrazech. Díl I.	10.000 "
R. 1904. — Podíl č. 51. Konečný Filip Jan, Jen katolické náboženství má budoucnost. Štastný Vlad., Památce Františka Sušila	9.000 "
Z toho zvláštní otisky:	
Konečný Filip Jan, Jen katolické náboženství má budoucnost	1.000 "
Štastný Vlad., Památce Františka Sušila	1.000 "
R. 1905. — Podíl č. 52. Rondina-Jirák, Anežka a Zuzanna, Weinberger M., Z katol. missií	10.000 "

Oznámení.

Pan **Jan E. Tomola**, majitel ústavu sochařského a kamenického v Brně, v silniční třídě č. 43., jenž provedl pomník Sušilův a Procházkův, zhotovil ve prospěch téhož pomníku zdaleké sádrové odlitky medaillonu v průměru 41 cm. s dvojitým poprsím Sušila a Procházký. Medaillon ten bude milou památkou na oba naše slavné muže, pěknou ozdobou pokoje, a čistý výtěžek bude věnován na uhrazení výloh za pomník a na fond pro budoucí trvalé zachování pomníku; protož zvou se ctitelé obou našich oslavencův, aby sobě medaillon ten hojně objednávali.

Ceny medaillonu na místě u p. Tomoly v Brně jsou:
 medaillonu bílého 4 K 80 h
 » bílého lakovaného 5 K 20 h
 » bronzovaného nebo pozlaceného 5 K 40 h

Kdo by sobě přál zasilku poštou, nevyplacenou, dlužno, aby poslal kromě ceny za medaillon ještě 2 K 40 h za bednu, balivo a nákladní list.

Objednávky zprostředkuje

Ant. Adamec,

pokladník »Dědictví sv. Cyr. a Meth.« v Brně.

Výprodej knih

z Dědictví sv. Cyrilla a Methoda v Brně
za cenu velmi sníženou.

Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje má, jak z níže položeného seznamu spatřiti lze, hojnost knih na skladě, kteréž za velmi levnou, v témž seznamu naznačenou cenu prodává. I vybízí všechny ušlechtilé podporovatele dobrého čtení, aby si neobtěžovali tu neb onu knihu neb i více knih z našeho Dědictví buď pro sebe nebo pro místní knihovnu objednat. Poslouží tím předně sobě samým, neboť obdrží knihy obsahu dobrého, velmi poučného a namnoze i mile zábavného, na nichž spolu nelpí nic z onoho kalu jedovaté nevěry a nemravnosti, jímž za našich dnů mnohé knihy potřísněny jsou; poslouží tím však také našemu Dědictví a umožní, aby se budoucně údům větší podíly dávatí mohly. — Kdo si řečené knihy opatřiti hodlá, ať se obrátí ústně nebo písemně na pokladníka téhož Dědictví, vdp. **Antonína Adamece**, regenta v bohosloveckém ústavě v Brně, Antonská ulice, biskupský alumnát. — Kdo již napřed peníze posílá, přidejž, objednávali se více knih, ku ceně knih také 12 h na kolkovaný nákladní list, objednávali se jen jedna kniha, 20 h na vyplacenou zásilku pod křížovou obálkou. — Zároveň vybízí ctěné příznivce dobrého tisku, aby hojně za údy přistupovali. Vklad III. tř. pro osobu do životně obnáší 20 K, pro rod, pro knihovny a podobné věčné údy na vždy 40 K, a mohou vklady i v ročních lhůtách po 10 K aneb i v menších jakýchkoli lhůtách dle možnosti se spláceti. Každý nově přistouplý úd obdrží ihned kromě posledního podílu ještě 3 knihy nádavkem v odměnu, a členové kněží slouží každoročně za všechny živé i zemřelé spoluúdy mše sv. — Ptp. údové, kteří na splátky do D. C. M. vstoupili, žádají se, aby další splátky a doplatky posílali.

Statistický výkaz údů Dědictví sv. Cyrilla a Methoda podle roků, kdy vstoupili.

Roku	přistoupilo údů	z nichž jest zakladatelů	I. třídy	II. třídy	III. třídy	Rodů a údů věčných	Kněží
1850	59	5	6	5	43	4	45
1851	350	10	5	17	318	61	168
1852	535	8	5	5	517	161	147
1853	745	—	—	4	741	221	71
1854	799	—	—	1	798	144	67
1855	1247	1	—	6	1240	268	137
1856	1228	1	—	2	1225	287	122
1857	1697	—	—	3	1694	276	259
1858	1291	—	—	2	1289	202	95
1859	1475	1	—	2	1472	352	107
1860	1041	1	—	—	1040	184	50
1861	831	—	—	1	830	186	70
1862	695	—	—	1	694	122	22
1863	593	—	—	—	593	77	25
1864	205	—	—	—	205	55	5
1865	126	—	—	—	126	14	2
1866	130	—	—	2	128	34	2
1867	151	—	—	—	151	50	10
1868	170	—	—	2	168	48	28
1869	106	—	—	—	106	36	10
1870	78	—	—	1	77	5	6
1871	40	—	—	—	40	—	2
1872	48	1	—	—	47	1	5
1873	50	1	—	—	49	2	9
1874	68	1	—	1	66	1	12
1875	49	1	—	9	39	—	11
1876	45	—	1	6	38	—	14
1877	47	1	—	9	37	2	10
1878	21	1	—	10	10	—	5
1879	64	1	—	13	50	8	12
1880	51	4	—	—	47	—	11
1881	56	1	—	—	55	3	14
1882	59	—	—	—	59	8	22
1883	54	—	—	—	54	7	14
1884	57	—	—	—	57	10	22
1885	162	1	—	—	161	32	36
1886	47	—	—	1	46	13	6
1887	38	—	—	—	38	8	4
1888	61	—	—	—	61	11	25
1889	66	—	—	—	66	13	27
Součet	14635	40	17	103	14475	2918	1709

Roku	přistoupilo údů	z nichž jest zaklada- telů	I. třidy	II. třidy	III. třidy	Rodů a údů včetně	Kněží
Přiznání	14635	40	17	103	14475	2918	1709
1890	105	—	—	1	104	15	57
1891	140	—	—	—	140	13	78
1892	188	—	—	—	182	16	114
1893	154	1	—	—	154	16	76
1894	151	—	—	—	151	14	61
1895	118	1	—	—	117	14	69
1896	149	—	—	—	149	14	89
1897	73	—	—	—	73	10	42
1898	172	—	—	—	172	7	123
1899	181	1	—	—	180	15	56
1900	86	—	—	—	86	19	33
1901	70	—	—	—	70	7	40
1902	81	—	—	—	81	12	33
1903	62	—	—	—	62	16	33
1904	84	—	—	—	84	11	31
Souhrn	16444	43	17	104	16277	3117	2634

Seznam zemřelých údů

Dědictví ss. Cyrilla a Methoděje.*)

Z diecése Brněnské:

Bružička František v Lelekovicích.

Bružičkova Marie v Lelekovicích.

Celvekr Leopold a Antonie ve Vostopovicích, zakladatelé rodu.

Daňkova Františka ovdovělá Štěpánkova v Blažovicích.

Dlouhý Matěj v Myslibořicích.

Doupovec Karel v Pavlovicích.

*) Uctivě žádáme všech p. t. příznivců našeho Dědictví, aby úmrtí spoluúďů správě Dědictví rychle oznamovali, jelikož se to u mnohých teprve po letech stávalo.

Vdp. Eichler Florián, děkan v Rosicích.
Gregoriadesová Marie v Telči.
Gronmann Antonín a Josefa ve Sloupě, zakladatelé rodu.
Hájek Simon v Miloticích.
Hájny Josef v Častoticích.
Havlena Josef v Náměšti.
Hort Josef v Jakubově.
Dp. Hřebíček František, farář v Pyšelicích.
Kameník Jan a Marie v Dobřínsku, zakladatelé rodu.
Kameník Jan st. v Dobřínsku.
Klíč Josef v Kozlancech
Kratochvílova Marie, provd. Slámová v Hostimi.
Michele Jan v Kozlancech.
Nevoralova Františka v Brně.
Nevoral Jindřich v Brně.
Novotný Vincenc v Rosicích.
Plechovy Aloisie a Marie v Boskovicích.
Plechova Anna v Boskovicích.
Poláček Jakub a Františka v Jiříkovicích.
Pospíšil Jan v Ketkovicích.
Slouka Fabián v Senicích.
Sobotka Jan v Jakubově.
Soukop Jan v Jakubově.
Šebek Norbert v Střemchovém.
Škorpníkova Jenovefa z Mělčan.
Čtp Sob Ferdinand, bohoslovec IV. r. v Brně.
Šotlík Jakub v Třesově
Špindlerova Anna v Dolní Dobrouči.
Stoudek Jan v Náměšti.
Trávěnek Tomáš v Lulči.
Uxa Josef v Brně.

Z arcidiecése Olomoucké:

Vdp. Barták Josef, děkan a farář v Kostelci.
Driak Jan ve Větrkovicích.
Vdp. Haas Ignát, inful. prelát a arcijáhen při metrop. chrámu
Páně v Olomouci.
Hellebrándova Marianna v Milostovicích.
Hybner Josef a Anna v Rokatnici.
Kováčková Františka z Herotic.
Lakosil Antonín na Velehradě.
Dp. Marek Antonín, farář ve Velké Moravě.
Mazurková Marie v Rokatnici.
Páter František.
Říčná Johanna.
Sajfrt Martin.
Stejskalova Anna v Žakově.

Stejskalova Anna v Týnečku.
Stejskalova Marie v Čechovicích.
Trtek Jan, rolník v Nivnici.
Váhalova Karolina ve Starém Jičíně.

Z arcidiecése Pražské:

Hausmannova Veronika, provdaná Táborská v Komárově.

Z diecése Králové-Hradecké:

Kopecká Anna v Manové Lhotě.
Melena Josef v Panských u Ném. Brodu.
Výborný Jan ve Smolovech.

Z diecése Budějovické:

Dp. Hausmann Josef, kons. rada, em vikář a farář v Bešinech
u Klatov.

Z diecése Nitranské:

Dp. Medňanský Martin, spisovatel a farář v Beckově.

Tito v Pánu zesnulí údové poručení buďtež nábožným
modlitbám údhv živých.

Modleme se. Bože, všech věrných Stvořiteli a Vykupiteli,
duším služebníkův a služebnic svých odpuštění všech hříchů
rač dáti, aby prominutí, kterého vždycky žádali, pobožnými
prosbami dojiti mohli. Skrze Krista Pána našeho. Amen.

Odpotínutí věčné dejž jim, Pane, a světlo věčné at jim
svítí! Ať odpočívají v pokoji. Amen.

Roč. 58. „HLAS“ 1906.

časopis věnovaný zájmům našeho lidu vůbec a jednotlivých stavů
zvláště, psán jest slohem řízným, srozumitelným a jasným.

•HLAS• přináší články úvodní o všech událostech sběh-
nuvších se na poli politickém, národním, církevním, národ-
hospodářském a společenském, dále přehledy politické, různé
zprávy, dopisy, články hospodářské, literární, bursu, trhy, loterii
atd. — Části zábavné věnuje se obzvláště péče. Jmenovitě píší
pod čaru oblíbení u našeho lidu proslulí spisovatelé Dostál,
Veselý, Křen a m. j. — Pro velikou svou rozšířenost hodí se
•HLAS• pp. obchodníkům, živnostníkům k ohlášení inserátů
nejrozmanitějšího druhu. Ceny levné.

„HLAS“ vychází jako denník a týdeník.

Denník stojí poštou měsíčně 2 K 50 h, ročně 30 K, týdeník
čtvrtletně 2 K, ročně 8 K.

Administrace „HLASU“ v Brně, Alžbětina tř. č. 4.

Roč. 29. „OBZOR“ 1906.

Časopis pro poučení a zábavu.

Vychází jednou za měsíc.

Redaktor Vlad. Štastný.

Předplatné celoročně s poštovní zásilkou 4 K přijímá administrace „OBZORU“ v Brně.

Za heslem »Dědictví otcův zachovej nám, Pane!« hledí »OBZOR« hojným a vybraným čtením poučným i zábavným utvrzovati lid náš ve víře a lásce k církvi a vlasti a nabádati hlavně k dobře a po křesťansku spořádanému životu rodinnému našich zbožných předků, který se bohužel čím dále tím žalostněji porušuje. — Cena ročníku 4 K (2 zl.). Každému řádnému předplatiteli jest volno objednatí ku svému výtisku libovolný počet výtisků mimořádných po 2 K na rok, čímž stává se »OBZOR« nejlacinějším podobným listem. Zřejmo však, že může se udržeti jen hojným odebíráním a šířením ve všech vrstvách národa našeho. Budiž tedy úduš našeho »Dědictví« vřele doporučen.

Oznámení.

Dědictví sv. Cyrilla a Methoda vydalo a hojněmu šíření doporučuje:

POUTNÍ KNIHU, MODLITBY A PÍSNĚ.

Sestavili Fr. Korec, farář v Řeznovicích, a Dr. Tomáš Korec, katecheta na c. k. II. českém gymnasiu v Brně.

Prodává se u pokladníka dp. Ant. Adamce, regenta bohosl. ústavu v Brně, ve snížené ceně za 1 zl. č. 2 K.

Poutní knize dostalo se církevního schválení a doporučení od nejdůst. biskupské konsistoře v Brně:

Přihlížeje k žádosti ze dne 26. listopadu 1893 schvaluje biskupská konsistoř předloženou sobě »Poutní knihu« a přeje, aby dílo toto dlouhé a úsilovné práce hojného užítku mezi věřícím lidem přineslo. Spolu pak dosvědčuje, že odpustkové modlitby, v knize této uvedené, jsouc vřelnými překla. y modliteb v »Raccolta di orazioni e pie opere« obsažených, spolehlivými a správnými jsou a že odpustky za modlitby tyto — jak na str. 27. udáno jest — i dušim v očistci způsobem přímluvy přivlastniti lze.

Dáno v biskupské konsistoři v Brně dne 30. listop. 1893, č. 5346.

Dr. Fr. Zelbert,
kapit. děkan.

Homolka,
sekretář.

Od nejdřív arcibiskupské konsistoře v Olomouci :

Librum ab Haereditate SS. Cyrilli et Methodii pro anno 1893 editum »Poutní kniha« attentioni Ven. Cleri recommendamus. (Currenda Consistorialis IV, a. 1894, n. 5577.)

Zvláště pak schválila a všele doporučila »Poutní knihu« nejdřív. biskupská konsistoř v Hradci Králové:

Vyzkujíce žádost ze dne 31. března 1894, klademe sobě za čest sděliti, že v nejbližším čísle zdejšího Ordinariátního listu bude uveřejněno:

Poutní kniha. Modlitby a písně. Sestavil František Korec, farář v Řeznovicích, a Dr. Tomáš Korec, katecheta na c. k. českém gymn. v Brně. Tiskem benediktinů rajhradských v Brně.

Po předmluvě a úvodu, ve kterém jest velmi dobré poučení o pouti a odpustcích, následuje na 837 stranách veliký výběr krásných, v duchu církevním sepsaných modliteb, rozjímání, promluv a notami opatřených písní. Účelem knihy jest odstraniti rozjímání, promluvy a písně nevhodné a nevkusné, které uvádějí samu poutní pobožnost v lehkost a nevážnost, a podati věděcům poutníkův a jednotlivým poutníkům pobožnosti dobré. Kniha tato vyhovuje tomuto účelu dokonale. Všele ji doporučujeme a žádáme, aby duchovní správy na ni důtklivě upozornili a obzvláště vědce poutníkův, aby si ji opatřili a jí jako nejlepší příručky užívaly. Úprava jest velmi slušná, cena (1 zl. 50 kr.) mírná.

Biskupská konsistoř v Hradci Král., dne 12. dubna 1894.

Ed. Prašinger,
gen. vikář.

Fr. Hampl,
rada.

Z časopisů velmi příznivě posoudili a důtklivě doporučili »Poutní knihu« »Obzor«, »Hlas« a »Hlídká« v Brně, »Vlast« a »Čech« v Praze.

BUDOUCNOST.

Orgán českoslov. strany křesť.-sociální na Moravě a ve Slezsku.

(Dříve »Obrana práce a Dělnictva.«) Vychází každý pátek.

Předplatné celoročně s poštovní zásilkou 4 K.

Redakce i admin. v Brně, Dominik. ul. č. 4.

MORAVAN.

Kalendář na rok 1906. Roč. 55. Uspořádal P. Gunther Schössler,
O. S. B. Cena 90 h.

Benediktinská knihtiskárna má hojný sklad knih, obstarává tiskopisy všeho druhu správně a levně, a také má své vlastní knihařství a hojný výběr menších i větších obrázků. — Seznam knih lze dostat zdarma a franko.

**Papežská knihtiskárna benediktinů rajhradských
v Brně**

vydává tyto časopisy:

HLÍDKA.

Měsíčník vědecký se zvláštním zřetelem k apologetice a filosofii.
Redaktor Dr. Pavel Vychodil. — Sešity po 5 arších velké 8°. —
Předplatné ročně 10 K.

Škola Božského Srdce Páně.

Měsíčník pro katol. lid, zvláště však pro bratrstva.

Celoročně i s poštovní zásilkou 3 K 20 h. — Přílohy ku
„Škole B. S. P.“ bývají ve zvláštním předplacení tyto:

Knihovna našeho lidu. Ročně nejméně 60 archů, krásného, zábavného a poučného čtení, předplatné jen 4 K ročně.
— **Knihovna duchovní.** Sbírká spisů vedoucích a povzbuzujících ku zdravé zbožnosti, vychází v ročníkách v předplacení za 4 K ročně. — **Anděl Strážný.** Časopis pro křesťanskou mládež hojně obrázky vykrášený, vychází mimo prázdniny měsíčně o 2 arších v barevné obálce a stojí v předplacení 1 K 60 h ročně. — **Květy Mariánské.** List měsíční ctitelů Panny Marie. Vychází měsíčně o 2 arších v barevné obálce a stojí v předplacení 1 K 60 h ročně.

Kosmák Václ. Sebrané Spisy. Nové vydání!

Vycházejí ve dvojnásobném vydání: na lepším a prostém papíře.

Dosud vyšlo IX. dílův. Ceny jejich jsou:

Díl I.	stran 768.	Dražší K 3 86,	lacnější K 2 12.
Díl II.	" 576.	" K 2 40,	" K 1 80.
Díl III.	" 710.	" K 2 80,	" K 2 10.
Díl IV.	" 512.	" K 2 10,	" K 1 60.
Díl V.	" 576.	" K 2 40,	" K 1 80.
Díl VI.	" 576.	" K 2 40,	" K 1 80.
Díl VII.	" 576.	" K 2 40,	" K 1 80.
Díl VIII.	" 576.	" K 2 40,	" K 1 80.
Díl IX.	" 576.	" K 2 40,	" K 1 80.

Vydání lacnější předplatné na 5 sešitů 1 K 30 h; na lepším papíře 2 K.

Literární oznamovatel.

24. Obrazy z katolických misíí. Napsal *Maximilian Weinberger*, vikář při dómě v Brně. Řada prvá. Nákl. Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje na rok 1895. Cena 1 zl. 20 kr. V Brně 1895. V komisi u K. Winkra v Brně, Bedř. Grosse v Olomouci a v Cyrillo-Methodějském knihkupectví (*Gustava Franzla*) v Praze. Stran 746. S obrázkem titulním a množstvím obrázků v textu.

Účelem knihy této jest podati členům Dědictví Cyrillo-Methodějského obrázek činnosti církve katolické v misíích a příklady jim ukázati, čeho křestanská láska k bližnímu schopna jest. Rozdělena jest kniha v patero oddělení: 1. Evropa, 2. Asie, 3. Afrika, 4. Amerika, 5. Australie a Oceanie.

1. *Evropa* obmezuje se na *bulharský* národ; ličí počáteční jeho sdružení s Římem, pak odvislost církve bulharské na sultánu tureckém. Roku 1860 poznova za Pia IX. docílena jednota, avšak biskup Sokolski zmizel a jen skrovné jsou zbytky díla od něho docíleného.

2. *Asie* více zemí v sobě zavírá a sice: *Sibiř*, která jest větší než celá Evropa, ale obyvatelstva čítá sotva 8 milliony. Při známém smýšlení ruské vlády jest katolická missie v Sibiři dosti žalostná. V *Syrii* mluví spisovatel o svaté zemi a o Libanonu i Damašku; znáti, že v oněch krajích mohamedanismus dosti kruté zuří a katolické missii brání. *Indií* rozumí se dva půl-ostrovy, jež na jihu Asie mezi Persií a Čínou a pohorím Himalajským a Indickým oceánem se prostírají. Vypisují se rozsáhlé lovy tygrův a slonů v těch krajích zavládlé. Indové dělí se na 4 kasty či třídy: brahminy, ksutryasy, vajsiasy a sudrasy. Mnozí misijnáři zařídili se dle vyšších tříd (řády malabarské) indických, z čehož dlouholeté spory vznikly. V *Číně* nejpilněji v misijnářském oboru pracovali jesuité; ačkoli výsledek práce jejich nazvati lze co do počtu skvělý, nicméně kruté pronásledování začasť vzniklé vždy zase církev katolickou utlačilo. *Japonsko* jest říši, do které křesťanství již v 16. století bylo zavedeno, tak že r. 1677 bylo již všech křesťanů 700.000; avšak nastalo zuřivé pronásledování křesťanů, a teprv roku 1872 byla udělena křesťanům v Japonsku svoboda. Zajímavý jest popis nemocnice malomocných v Gotombě.

3. *Afrika* nejprv ličí missie *alžírské* s kardinálem Lavigeriem, v nichž ličí se missie na řece *Nigru*; jádrem území toho jest území mezi Nigrem a Nilem; obyvatelé Sudanu západního jsou původně černoši a přistěhovalí Fulahové čili Fellatové.

4. *Amerika* ukazuje nejprv z krajín polárních čili mnohoostroví *Arktického* nesnadný postup missií zejména u *Eskymův*. Více utěšené jsou náboženské poměry v Britské Americe severní čili v *Kanadě*, kdež bydlí 110.000 Indiánů t. j. původních obyvatelů, z nichž velká část přijala víru křesťanskou a věrně se jí drží. Na ostrově *Trinidad* dobře se daří missii křesťanské, ač žlutá zimnice zle řádí mezi obyvatelstvem. Obraz z missií mezi „černými otroky“ vyličuje nám *Kartagenu*, hlavní město republiky Bolivar a nekalý způsob obchodu s černými otroky do osad jihoamerických, kdež Las Kasas aspoň část utrpení jejich mírní. V

poslední části jedná se o trestanecké osadě v *Cayenne*, kamž r. 1853 dání dva missionáři k útěše tamních osadníkův.

5. *Australie* vypisuje dva příspěvky, a sice na řece Labuti působení benediktinského opatství *Nové Nursie* a pak obraz missii na souostroví *Havajském*.

Celé vypravování p. spisovatelovo jest velmi zajímavé, tak že kniha mile se čte a poskytuje příjemný obraz činnosti církve v missionářství na celém oboru světa.

Redakce.

Maxmilian Weinberger narodil se 6. října 1855 v Ivančicích na Moravě. Studoval v r. 1867—1875 na českém státním gymnasiu v Brně, bohosloví na bohosloveckém ústavu v Brně, kdež byl vysvěcen na kněze 16. července 1879. Jako kněz působil nejprve v Podivíně, na to v Zábřovicích u Brna a r. 1881 byl ustanoven kaplanem při biskupském chrámu Páně v Brně, kdež se stal později dómským farářem jakož i assessorem biskupské konsistoře. R. 1921 odešel na zasloužený odpočinek, avšak ještě jako pensista zastával místo duchovního správce a katechety v sirotčinci v Jundrově u Brna. V září m. r. onemocněl a brzo nato po operaci vředů zemřel v nemocnici v Brně 4. října 1929.

Weinberger byl nadšeným šifitelem idee misionářské, proto svěcen mu byl úkol diecéšního ředitele Díla šíření víry v brněnské diecési, který

zastával až do své smrti. Z oboru misijního napsal řadu článků, i několik samostatných spisků. Samostatně vydal: »Obrazy z katolických misii« (v »Dědictví sv. Cyrila a Metoděje« v Brně r. 1895); »Z katolických misii« (vydáno nákladem téhož »Dědictví« r. 1905); »Vzpomínky z cesty, cestopisná črta (vyd. v »Knihovně našeho lidu« v Brně r. 1899); »Z výletu do Bosny«, cestopis, vydaný toutéž knihovnou r. 1904. Z článků, uveřejněných v různých časopisech, buďtež připomenuty aspoň tyto: »O misiích.« Pojednání o katolických misiích, zvláště vzhledem k misiím jiných vyznání, jmenovitě k misiím protestantským. (»Hlídká« r. 1897, str. 12, 88, 166, 260, 345, 410), »P. Robert de Nobili« (»Obzor« r. 1899), »Baltazar da Kosta« (»Obzor« r. 1893), »P. Matouš Ricci« (»Obzor« 1894), »P. Adam Schall« (»Obzor« r. 1896), »Faröry« (»Obzor« r. 1898), »Na řece Daly« (»Obzor« r. 1899) a j. Vedle »Obzoru« psal četné články o misiích i do jiných časopisů a kalendářů, zejména od r. 1898 do časopisu »Škola B. S. Páně« pod jménem »Obrázky z katol. misii«, do kalendáře »Moravan« a do »Věstníku Dila šíření víry«.

Od r. 1926 byl i členem diecévního výboru »Apoštolátu Jednoty«, který má za úkol šířiti Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje a probouzeti nadšení pro sjednocení rozkolných církví. Zesnulý spojoval tak nadšený apoštolát misijní s myšlenkou unionistickou. Vykonal velikou práci na vinici Páně, za kterou odměnil ho jistě nebeský Hospodář na věčnosti!

Čihák.